

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2023 - ΤΕΥΧΟΣ 55^ο

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ Ὁρθόδοξη
Κατήχηση
στή σύγχρονη
ἐποχή

Ἐπισκόπου
Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 340

Ἡ πνευματική
ζωή στήν
οἰκογένεια

Ἐπισκόπου
Νεαπόλεως
κ. Πορφυρίου

Σελ. 344

Ἐπανεαγγελι-
σμός καί μάθημα
Θρησκευτικῶν

Γιάννη
Ἄντωνιάδη

Σελ. 352

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἡ διά βίου κατηχητική ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας

«Ἐν τῇ Κοιμήσει
τόν κόσμον οὐ κατέλιπε...»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου. Σελ. 324

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Μάιος - Αύγουστος
2023
Έτος 16ο
Τεύχος 55ο

Διεύθυνση: Τ.Θ. 21130 - 1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600 E-mail: diafot@cy.net

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

Τηλεομιότυπο (Fax): (+357) 22554774

ISSN 2547-8915 (print)

ISSN 2547-8923 (online)

Έξωφύλλο: Ο άγιος Νικόλαος διδασκόμενος τά ιερά γράμματα. Τοιχογραφία από ναό στή Σερβία.

Όπισθόφυλλο: Ο Σταυρός δίπλα από τόν άρχαίο ναό του άγίου Νικολάου της Στέγης, μπροστά από τόν πεύκο όπου σταμάτησε ή πυρκαγιά τό 1987.

Τό κείμενο του όπισθόφυλλου είναι απόσπασμα από κείμενο πού δημοσιεύτηκε στήν έφημερίδα *Άγωνιστική Πορεία*, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1987, έτος στ', φύλλο 53, σελ. 1 και 3.

Περιεχόμενα

«**Ε**ν τῇ Κοιμίσει τόν κόσμον οὐ κατέλιπε...»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Γεωργίου.....324

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἄποστολος τῆς Ἀποτομῆς τῆς Τιμίας
Κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου
Διακ. Μιχαὴλ Νικολάου329

Εὐαγγέλιο ἐορτῆς Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου.....333

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἡ διά βίου κατηχητική ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας

Ἡ Ὁρθόδοξη Κατήχηση στή σύγχρονη ἐποχή
Ἐπισκ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου..340

Ἡ πνευματική ζωή στήν οἰκογένεια
Ἐπισκ. Νεαπόλεως κ. Πορφυρίου.....344

Ἡ κατήχηση τῶν πιστῶν ὡς διαρκῆς ποιμαντική ἀνάγκη στήν ζωή τῆς Ἐκκλησίας
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ348

Ἐπανευαγγελισμός καί μάθημα Θρησκευτικῶν
Γιάννη Ἀντωνιάδη352

Οἱ Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου Τεροσολύμων
Πρωτ. Σωκράτη Ἀνδρέου.....355

Κατασκίνωση Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης. Τά ἥρωικά χρόνια
Εὐδόκιου Δημητρίου359

Κατασκίνωση «Ἁγίου Νικόλαος τῆς Στέγης». Ἀπό τά χρόνια τῆς Ἀνεξαρτησίας μέχρι τίς μέρες μας
Ἀντωνίου Χαραλάμπους.....368

Κατασκηνώσεις τῶν κατηχητικῶν σχολείων Ἀρχιεπισκοπῆς
ἤ Μιχαῆλ Εὐσταθίου.....373

Στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης
Νίκου Ὁρφανίδη375

Ἀναμνήσεις ἀπό τό Στρατόπεδο Ἁγίου Νικολάου
Παναγιώτη Παναγιωτόπουλου.....378

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος μέσα ἀπό τά πρῶμα κυπριακά ἀγιολογικά κείμενα (4ος-7ος αἰ.)
Ἀρχιμ. Γρηγόριου Ἀ. Ἰωαννίδη380

Λιγότευει ἡ ἀλήθεια, ἀλλά ἔχουμε τίν Ἀλήθεια
Νίκης Τρακοσιῆ390

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Ἐκκλησιαστικοί θησαυροί ἀπό τί μονή τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης καί τό μετόχι τῆς, Παναγία ἡ Ἀποθεριώτισσα, στήν Κακοπετριά
Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου394

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Ἡ δική μου ἐξωσχολική δραστηριότητα
Ελένης Ἀναστασίας.....398

«Ἐν τῇ Κοιμῆσει
τόν κόσμον
οὐ κατέλιπε...»

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Γεωργίου

*Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, 16ος αἰώνας.
Ἀπό τόν ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Τρουπιώ-
τη, Λευκωσία, Βυζαντινό Μουσείο Ἱδρύ-
ματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ',
Λευκωσία.*

Οσοι εὐτύχησαν νά γνω-
ρίσουν σωματικά καί
νά συναναστραφοῦν μέ
τή Θεοτόκο, θά ἔχαν ὀπωσδήπο-
τε ἀνάμικτα συναισθήματα στήν
Κοίμησή της. Ἔστω καί ἂν ἡ
Κοίμησή της ἦταν μία ἔνδοξη με-
τάβασή της στούς οὐρανοῦς πλη-
σίον τοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ της, δέν
ἔπαυε νά εἶναι καί ἕνας χωρισμός.
Στέργησε τούς ἀνθρώπους ἀπό τή
σωματική παρουσία της ἀνάμεσά
τους. Κι ὅπως κάθε χωρισμός
εἶναι αἰτία θλίψης γιά τούς
ἀνθρώπους, ἦταν φυσικό, ἀκόμα
κι οἱ ἴδιοι οἱ ἀπόστολοι νά ἔνω-
σαν στήν Κοίμησή της ἕνα δέος,
νά αἰσθάνθηκαν βαρῦ τόν ἀπο-
χωρισμό. Ὡς ἄνθρωποι πού
ζοῦσαν καθημερινά τήν ἐμπειρία
τοῦ θανάτου στά πρόσωπα δικῶν

τους ἀνθρώπων, συνειρμικά θά
ἔνωσαν μία μελαγχολία στήν
ψυχή τους.

Μέσα ἀπό τήν ὑμνολογία τῆς
ἑορτῆς, παρά τόν ἔξοχα πανη-
γυρικό χαρακτήρα της, μπορεῖ
κάποιος νά διακρίνει ἐκφράσεις
πού νά προδίδουν αὐτή τή με-
λαγχολική στάση, τόν πόνο τοῦ
χωρισμοῦ: «Οἱ κλεινοί ἀπόστολοι
πεφρικυΐαις ἤπτοντο χερσί» τοῦ
ἀχράντου σκήνου τῆς Θεομή-
τορος (τροπάριο γ' ὠδῆς). Προ-
σπαθοῦν νά ἐξοικειωθοῦν μέ τό
γεγονός ὅτι «νέκρωσιν ὑπέστη ἡ
ζωηφόρος Κόρη» καί ἀναζητοῦν
ἀπάντησι στό πῶς «ἡ Μητρόθε-
ος» ἐμφανίζεται «νεκροφόρος
μυρίζουσα» (Καθίσματα). Ὁ Πέ-
τρος παρουσιάζεται «σύν δά-
κρυσιν» νά ἀπευθύνεται πρὸς τήν

Θεοτόκο καί νά λέει: «ᾧ Παρθένε, ὄρθῳ σε τρανώς ἠπλωμένην ὑπτίαν, τήν ζωήν τῶν ἀπάντων, καί καταπλήττομαι, ἐν ἧ ἔσκηνωσε τῆς μελλούσης ζωῆς ἡ ἀπόλαυσις» (Στιχηρό μετά τόν Ν΄ ψαλμό).

Ἄναζητώντας καί γιά τόν ἑαυτό του ἐξηγήσεις καί λογικές ἀπαντήσεις στό μεγάλο ἐρώτημα τοῦ φυσικοῦ θανάτου τῆς Θεοτόκου, ὁ ἱερός ὑμνογράφος συμπεραίνει: «Εἰ ὁ ἀκατάληπτος ταύτης καρπός, δι' οὗ οὐρανός ἐχρημάτισε, ταφήν ὑπέστη ἐκουσίως ὡς θνητός, πῶς τήν ταφήν ἀρνήσεται ἡ ἀπειρογάμως κυήσασα;» (τροπάριο δ' ὠδῆς). Κι ἄλλοῦ, σάν νά βρῖσκει ἀμέσως τήν ἀπάντηση, φωνάζει γεμάτος ἐνθουσιασμό: «Οὐ θαῦμα θνήσκειν κοσμοσώτειραν Κόρην, τοῦ κοσμοπλάστου σαρκικῶς τεθνηκότος» (Στίχοι μετά τό μνηολόγιο).

Ἄν ὅμως μέ τά ἀνθρώπινα μέτρα δικαιολογεῖται κάποια μελαγχολία στήν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου, ἄλλα εἶναι τά μέτρα τῆς Ἐκκλησίας κι ἄλλος ὁ πραγματικός τόνος τῆς ἡμέρας. Κι οἱ ἴδιοι οἱ ἱεροί ὑμνογράφοι δέν ἔχουν καμιά ἀμφιβολία ὅτι «τῇ ἀγία Κοιμήσει αὐτῆς ὁ κόσμος ἀνεζωοποιήθη» (Λιτή). Γι' αὐτό καί παράλληλα πρὸς τό θάμβος καί τόν σκεπτικισμό δείχνουν τούς

ἀποστόλους νά ἀντιμετωπίζουν τό γεγονός μέ δοξολογίες πρὸς τόν Θεό, καί τόν ἕνα νά λέει πρὸς τόν ἄλλο: «Δοξολογίαις ἀνυμνήσωμεν τό σεπτόν καί ἅγιον σῶμα, τό χωρήσαν τόν ἡμῖν ἀθεώρητον καί Κύριον...» (Δόξα τῶν Ἀποστίχων). Ὅλοι, ἀνεξαίρετα, ἀκοῦμε τήν παραίνεση: «Δεῦτε καί χορείαν σηνώμεθα. Δεῦτε καταστέψωμεν ἄσμασι τήν Ἐκκλησίαν, τῇ καταπαύσει τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Θεοῦ» (Δόξα Λιτῆς).

Ὅλες οἱ κατοπινές γενιές, πού ἔζησαν ἀπό τότε μέχρι σήμερα, καί πού δέν αισθάνθηκαν τή λύπη ἀπό τόν σωματικό χωρισμό τῆς Παναγίας, ἀλλά βίωσαν τή δόξα καί τό μεγαλεῖο της, νιώθουν νά τούς ἐκφράζει πράγματι ὁ λαμπρός χαρακτήρας τῆς ἡμέρας. Τήν ἡμέρα αὐτή «οὐρανοί ἐπαγάλονται», «πᾶσα ἡ γῆ εὐφραίνεται» (Στιχηρά τῶν Αἰώνων), «ἀγάλονται γηγενεῖς» (Στιχηρά Ἑσπερινοῦ), «πληροῦνται τά σύμπαντα χαρᾶς» (Λιτή). Εἶναι ὄντως «πεποικιλμένη τῇ θείᾳ δόξῃ ἡ ἱερά καί εὐκλεής» μνήμη τῆς Θεοτόκου (Καταβασίες).

Ἐνα ἀπό τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς ὑμνολογίας τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως εἶναι καί ἡ ἐκζήτηση τῆς βοήθειας τῆς πρὸς οὐρανοῦς ἀνερχομένης Θεοτό-

κου, ἡ ἐπίκληση τῆς προστασίας καὶ συναντίληψής της. Ὅπως στήν Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ οἱ ἀπόστολοι παρακαλοῦσαν «Δέσποτα μὴ ἐάσης ἡμᾶς ὄρφανούς», ἔτσι καὶ τώρα ἡ παράκληση εἶναι θερμὴ: «Συγγενοῦς οἰκειότητος μὴ ἐπιλάθῃ Δέσποινα» (Δόξα Λιτῆς), «Διὸ νῦν μεταβαίνουσα (εἰς τὰ οὐράνια) μέμνησο τοῦ κόσμου, ἡ Κεχαριτωμένη» (Καθίσματα), «σῶζοις ἀεὶ Θεοτόκε τὴν κληρονομίαν σου...» (Θ' ὠδή). Παράλληλα εἶναι διάχυτη καὶ ἡ πεποίθηση ὅτι «τόν κόσμον οὐ κατέλιπεν» ἡ Θεοτόκος μέ τὴν Κοίμησή της (Ἀπολυτίκιον) κι ὅτι εἶναι «ἐν πρεσβείαις ἀκοίμητος καὶ προστασίαις ἀμετάθετος ἐλπίς» (Κοντάκιον). Ξέρουμε πῶς «ἡμέρας καὶ νυκτὸς πρεσβεύει ὑπὲρ ἡμῶν». Γι' αὐτὸ καὶ μακαρίζουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πού ἔχουμε τέτοιο στήριγμα. «Μακάριοι ἐσμεν», λέμε, «καὶ ἡμεῖς προστασίαν σε ἔχοντες» (Ὑπακοή).

Γιατί ὅμως νὰ εἶναι τόσο ἰσχυρὴ ἡ πεποίθηση μέσα μας γιὰ τὴ συναντίληψη τῆς Θεοτόκου; Γιατί «μετὰ Θεόν» νὰ ἔχουμε ὅλοι τίς ἐλπίδες μας σ' αὐτή; Γιατί ὅλοι νὰ θεωροῦμε τὴν Παναγία ὡς δευτέρη μητέρα μας; Γιὰ δύο, κατὰ τὴ γνώμη μου, λόγους:

1. Ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς της, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τῆς ἀνέθεσε τὸν ρόλο

*Παναγία Ἐλεῦσα, 14ος αἰώνας.
Ἀπὸ τὴν Ἱερά Μητρόπολη Πάφου,
Κτήμα, Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ἰδρύματος
Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ',
Λευκωσία.*

τῆς παγκόσμιας μητέρας. Θὰ πειστοῦμε γι' αὐτὸ, ἂν θυμηθοῦμε τὴ σκηνὴ κάτω ἀπὸ τὸν σταυρό. Βρίσκονταν ἐκεῖ «καὶ γυναῖκες πολλαὶ αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ» (Ματθ. κζ', 55). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς λέει μίαν ἐπὶ πλέον λεπτομέρεια: «Εἰστήκεισαν παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ» (Ἰωάν. ιθ', 25). Τονίζει

δηλ. τή στενή συγγένεια τῆς Παναγίας πρὸς μίαν ἀπὸ τῖς γυναικες ἐκεῖνες. Κάτω ἀπὸ τὸν σταυρὸ θά βρισκόνταν ἀσφαλῶς καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰωσήφ, οἱ νομιζόμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, μέτὰ ὅποια ἡ Παναγία εἶχε ἀγαθές σχέσεις ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἄλλη περίπτωση κατὰ τὴν ὁποία ζητοῦσαν νά δοῦν, μαζί, τὸν Χριστό («...ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες λαλήσαι αὐτῶ» (Ματθ. ιβ', 46). Κι ὁμως ὁ Χριστὸς φεύγοντας ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο, δέν ἐμπιστεύτηκε τῇ μητέρα του σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς της. Οὔτε καὶ σέ μία γυναίκα τὴν ἐμπιστεύτηκε, μέ τὴν ὁποία θά ἐνωθε πιὸ ἄνετα ὡς ἀνήκουσα στό ἴδιο φύλο. Τὴν ἄφησε σ' ἓνα μαθητὴ του, τὸν Ἰωάννη, λέγοντας σ' αὐτόν «ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου» καὶ λέγοντας σ' ἐκείνη «ἰδοὺ ὁ Υἱός σου», γιὰ νά δηλώσει πῶς ἀπὸ τότε καὶ στό ἐξῆς ὅλοι οἱ μαθητές του, ὅλοι οἱ πιστοί, ὅλοι οἱ Χριστιανοί, θά ἔχουν ὡς μητέρα τους τὴ δική του μητέρα. Ἀνέθεσε δηλ. ὁ Χριστὸς στὴν Παναγία, τὸν ρόλο τῆς παγκόσμιας μητρότητας. Κι ἔτσι ἀντελήφθη ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸν ρόλο της ἡ Παναγία. Γιατί, ἐνῶ ὅσο βρισκόταν στὴ γῆ ὁ Χριστὸς, ὁ ρόλος της ἦταν περιθωριακός, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάληψή του, τὴ βλέπουμε νά

ἀναμειγνύεται ἐνεργά στὰ κοινά, νά βρίσκεται μαζί μέ τοὺς ἀποστόλους καὶ νά περιμένει τὴν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ» (Πρ. α', 14).

Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα καὶ μέχρι τὴ συντέλεια τῶν αἰώνων, ἡ Παναγία θά εἶναι ἡ «βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων», ἡ «ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων», ὁ «τῶν χειμαζομένων λιμὴν», ἡ «βακτηρία τῶν τυφλῶν», τῶν «πενομένων ἢ τροφῇ», τῶν «πεπλανημένων ὁδηγός» τῶν «ἐν θλίψεσιν ἢ παρὰμυθία», ἡ δευτέρα μητέρα ὄλων μας.

2. Καὶ γιὰ ἓναν ἄλλο λόγο νιώθουμε τὴ Θεοτόκο ὡς πρόσωπο οἰκείο πού «συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενεῖαις ἡμῶν». Εἶναι γιατί κι ἡ ἴδια ἡ Παναγία γνώρισε στὴν ἐπίγεια ζωὴ της θλίψεις μοναδικές καὶ ἐπόνεσε ὅσο κανένας ἄλλος ἄνθρωπος. Ἡ ζωὴ της εἶχε ὑφανθεῖ μέ τὸν ἀνθρώπινο πόνον σέ ὅλες του τῖς μορφές:

Ἡ γρήγορη ἀπορφάνισή της, τῆς ἔδωσε νά ἀντιληφθεῖ πέρα γιὰ πέρα τὸν πόνον τῶν ὀρφανῶν. Οἱ γονεῖς της, ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα, ἦσαν μεγάλοι στὴν ἡλικία ὅταν τὴν ἔφεραν στὸν κόσμον ὡς ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἡ Παναγία βγῆκε ἀπὸ τὸν ναό, αὐτοὶ εἶχαν

ἤδη πεθάνει. Ὡς μόνη στὸν κόσμο γεύεται τὸν πόνο τῶν ὀρφανῶν.

Ἡ ὑποδούλωση τῆς πατρίδας της στοὺς Ρωμαίους κι ἡ στέρηση τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας της, τῆς ἔδωσαν τὴν κακὴ καὶ ἀνεπιθύμητη ἐμπειρία πού νιώθουν ὅλοι οἱ ὑπόδουλοι λαοί.

Ἡ προσφυγοποίησή της στὴν Αἴγυπτο, πέρα ἀπὸ τὴ σωματικὴ ταλαιπωρία, τὴν πότισε μὲ τὴν πίκρα πού γνώρισαν καλὰ ὅσοι κατὰ καιροὺς ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τίς ἐστίες τους, τοὺς τάφους τῶν προγόνων τους, τίς περιουσίες τους καὶ τόπους ἀγαπημένους.

Οἱ κατατρεγμοὶ τοῦ Υἱοῦ της ἀπὸ ἐκείνους πού ἐδέχοντο τίς εὐεργεσίες του καὶ θά ἔπρεπε νὰ τὸν εὐγνωμονοῦν, τῆς πρόσφεραν τὴν πικρὴ ἐμπειρία πού ξέρουν μόνον ἐκείνοι πού ἀνά τοὺς αἰῶνες εἰσπράσσουν «ἀντὶ τοῦ μάννα χολὴν» καὶ «ἀντὶ τοῦ ὕδατος ὄξος».

Ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφὴ τοῦ Υἱοῦ της τὴν πότισαν μὲ μίαν ἀπὸ τίς μεγαλύτερες θλίψεις πού μπορεῖ νὰ συναντήσῃ ὁ ἄνθρωπος καὶ πού ξέρουν μόνον ὅσοι εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ συνοδεύσουν τὰ παιδιά τους στὸν τάφο.

Δέν ὑπῆρξε μορφή τοῦ ἀνθρώπινου πόνου πού νὰ μὴν τὴν εἶχε δοκιμάσει ἡ Παναγία. Στούς δύσβατους δρόμους τοῦ ἀνθρώπι-

νου βίου περπάτησε πρὶν ἀπὸ μᾶς Ἐκείνη. Καὶ μπορεῖ ὄχι μόνο νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀφοῦ ὡς μητέρα τοῦ Θεοῦ «πάντα δύναται», ἀλλὰ καὶ νὰ καταλάβῃ, καλύτερα ἀπὸ ὄλους, τὸν πόνο μας. Εἶναι γι' αὐτό πού τὴ νιώθουμε οἰκεία, πού τὴ θεωροῦμε μητέρα μας, εἶναι γι' αὐτό πού σέ κάθε δυσκολία τό «Παναγία μου» θά βρεθεῖ στό στόμα μας.

Γιορτάζοντας μέσα στίς πλημμυρισμένες ἀπὸ φῶς μέρες τοῦ Αὐγούστου τὴν ἀθάνατη Κοίμηση τῆς Θεοτόκου καὶ βλέποντας τὴν «ἀπὸ τῆς γῆς ἀπαίρουνσαν καὶ πρὸς παράδεισον μολοῦσαν» (προεόρτιος Οἶκος), παίρνουμε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, κουράγιο καὶ δύναμη γιὰ ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν τῆς ζωῆς. Ἰκετεύουμε κι ἐμεῖς μαζί μὲ τὸν ἱερό ὑμνωδὸ καὶ τῆς λέμε: «Μῆτηρ τοῦ Κυρίου, πρὸς τοῦτον μεταστᾶσα μνειάν ποιοῦ τῶν εὐφημούντων σε» καὶ «συνοῦσα τῷ Υἱῷ Σου, Χριστιανῶν τό γένος φύλαττε» (Στιχηρὰ μεθέορτα). Κι ἔχουμε τὴν ἀκράδαντη πεποίθηση ὅτι «αἰὶ σὺν ζωηφόρῳ Βασιλεῖ καὶ τόκῳ ζῶσα» πρεσβεύει «διηνεκῶς» καὶ περιφρουρεῖ «ἀπὸ πάσης προσβολῆς ἐναντίας» ὄλους μας. Γιατί «πρὸς παλίνζωον καὶ θείαν μεθισταμένη λαμπρότητα», «τόν κόσμον οὐ κατέλιπεν» ἡ Θεοτόκος.

Ἀπόστολος τῆς Ἀποτομῆς τῆς Τιμίας Κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου

Διακόνου Μιχαήλ Νικολάου
Θεολόγου

(Πράξ. ιγ', 25-32)

25 Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ὡς ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε· τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; Οὐκ εἰμί ἐγώ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμέ οὗ οὐκ εἰμί ἄξιος τό ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. 26 Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραάμ καί οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. 27 Οἱ γάρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ καί οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγροήσαρτες, καί τὰς φωνάς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναρτες ἐπλήρωσαν, 28 καί μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὐρόντες ἠτήσαρτο Πιλάτον ἀραιρεθῆναι αὐτόν. 29 Ὡς δέ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαρ εἰς μνημεῖον. 30 Ὁ δέ Θεός ἤγειρεν αὐτόν ἐκ νεκρῶν. 31 ὅς ὄφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναραβάσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οὔτινες εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. 32 Καί ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τῇ πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ Θεός ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ἡμῖν, ἀραστήσας Ἰησοῦν.

* * *

Τό ἐν λόγῳ ἀποστολικό ἀνάγνωσμα εἶναι ἀφιερωμένο στήν ἀποτομή τῆς κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Πρόκειται γιά μία περικοπή ἀπό τίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καί συγκεκριμένα ἀπό ἕνα λόγο πού ἐκφώνησε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στή συναγωγή τῆς πόλεως τῆς Ἀντιοχείας. Τό ἀποστολικό αὐτό ἀνάγνωσμα μᾶς παρακινεῖ νά σκιαγραφήσουμε καί νά κατανοήσουμε τή μεγάλη προσωπικότητα τοῦ Βαπτιστοῦ. Γιά τούς ἀνθρώπους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀλλά καί γιά κάθε ἐποχή εἶναι μέγας. Ὁ Χριστός τόν ἀποκάλεσε καί τόν ἀνακήρυξε «μείζονα ὑπέρτερον τῶν προφητῶν». Τόσο μέγας, μέγιστος καί μείζων τῶν προφητῶν καί ὑπέρτερος ὅλων τῶν Ἁγίων ὁ Ἅγιος Ἰωάννης. Καί αὐτό, γιατί δέν ὑπῆρξε μόνο προφήτης ἀλλά ἦταν καί ἡ κατακλείδα τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

Ὁ Τίμιος Πρόδρομος ἦταν αὐτός πού ἔζησε τήν κορυφαία στιγμή τῆς ζωῆς του νά δεῖξει τόν Χριστό στό πλῆθος καί στή συνέχεια νά τόν βαπτίσει. Ἐπειδή εἶχε μεγάλο κῆρος στόν λαό ὡς γιός τοῦ ἀρχιερέα Ζαχαρία, ἀλλά

καί ὡς ἄνθρωπος ἀφιερωμένος στήν ἄσκηση, τόν χρησιμοποίησε ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ γιά νά παρουσιάσει τόν Κύριο στους ἀνθρώπους. Καθώς ὁ Χριστός ἔρχεται στόν κόσμο, ὁ Βαπτιστής τόν παρουσιάζει, «ἴδε ὁ ἀμνός τοῦ Θεοῦ» (Ἰω. α', 29). Ἀποκάλυψε τό θεοπρεπές ἀξίωμα τοῦ Χριστοῦ, ὅτι δηλ. θά βαπτίζει τούς ἀνθρώπους μέ ἅγιο Πνεῦμα. Πέρα ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ Ἰωάννης προφήτευσε καί προετοίμασε τούς ἀνθρώπους γιά τόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ, ἦταν αὐτός πού ἀξιώθηκε νά ἀκουμπήσει μέ τό χέρι του τήν ἀκήρατη κορυφή τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ κατά τή βάπτισι καί νά ἀκούσει τή φωνή ἀπό τόν οὐρανό, πού βεβαίωσε ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ.

Κάτι, ὥστόσο, πού οἱ περισσό-
τεροι ἀγνοοῦν, εἶναι τό γεγονός
ὅτι ὁ Βαπτιστής Ἰωάννης ὑπῆρξε
πρόδρομος τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μόνο
στή γῆ, ἀλλά καί στόν Ἄδη. Ἀκό-
μη καί ὁ μαρτυρικός του θάνατος
μέ ἀποκεφαλισμό, πού ἦρθε ὡς
συνέπεια στήν ἀγάπη του γιά τήν
ἀλήθεια καί στήν παρησία, μέ
τήν ὁποία ἔλεγχε τήν ἀνήθικη
συμπεριφορά τοῦ βασιλιᾶ Ἡρώ-
δη, εἶχε προφητικό καί προδρο-
μικό χαρακτήρα. Γιατί, σύμφωνα
μέ τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας
μας, ὅπως ὁ ἱερός Βαπτιστής προ-
ετοίμασε τόν κόσμο γιά τόν ἐρχο-
μό τοῦ Κυρίου, κατά τόν ἴδιο
τρόπο προετοίμασε καί ὄσους
βρίσκονταν στόν Ἄδη, ὥστε ἐλεύ-
θερα νά ἀποδεχτοῦν ἤ νά ἀπορ-
ρίψουν τόν Ἰησοῦ, ὅταν κατά
τήν τριήμερη ταφή του θά κα-
τερχόταν στόν Ἄδη.

Κάτι πού ἀξιίζει νά σημειώσου-
με εἶναι τό γεγονός ὅτι παρά τά
τόσα θαυμαστά γεγονότα πού
βίωσε ὁ τίμιος Πρόδρομος οὐδέ-
ποτε καυχήθηκε γιά τόν ἑαυτό
του, ἀλλά παρέμεινε ταπεινός,
θεωρώντας πώς τελείωσε ἡ ἀπο-
στολή του καί λέγοντας γιά τόν
Χριστό καί τόν ἑαυτό του,
«ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμέ δέ
ἐλαττοῦσθαι» (Ἰω. γ', 30).

Ἀκριβῶς αὐτή τή μεγάλη του

ταπεινοφροσύνη, τήν ἀπλότητα,
τήν εὐσέβεια καί ἀκλόνητή του πί-
στη τονίζει καί τό συγκεκριμένο
ἀποστολικό ἀνάγνωσμα τό ὁποῖο
ξεκινάει μέ τά λόγια τοῦ ἀγίου
Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστοῦ. Συγκε-
κρίμενα ὅταν ὁ λαός ἀναρωτιόταν
ποιός ἄραγε νά εἶναι καί ἄν εἶναι
ὁ Μεσσίας, ἐκεῖνος εἶπε: «τίνα μέ
ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμί ἐγώ,
ἀλλ' ἰδοῦ ἔρχεται μετ' ἐμέ οὗ οὐκ
εἰμί ἄξιος το ὑπόδημα τῶν ποδῶν
λῦσαι», δηλαδή, τούς εἶπε: «Ποι-
ός νομίζετε ὅτι εἶμαι; Ὅχι, δέν
εἶμαι ἐγώ (ὁ Μεσσίας), ἀλλά νά!
Ἔρχεται ἕνας μετά ἀπό μένα,
τοῦ ὁποίου δέν εἶμαι ἄξιος κἄν νά
λύσω τό ὑπόδημα ἀπό τά πόδια
του».

Καί εἶναι ἀξιοσημείωτο νά ἀνα-
φέρουμε καί τό ἐξῆς: ὅσο ζοῦσε ὁ
ἅγιος Πρόδρομος, γινόταν πῶς
ἀποδεκτός ἀπό τόν κόσμο ἀπ' ὅτι
ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.
Ἦταν ἄνθρωπος, πού ἐθεωρεῖτο
ἀπό τόν λαό ἅγιος, ἐνῶ ἀκόμη
ζοῦσε. Καί ὅμως, δέν σκεφτόταν
τόν ἑαυτό του. Δέν θεώρησε τόν
ἑαυτό του μεγάλο καί σημαντικό,
ἀλλά κράτησε στήν καρδιά του
αὐτό, πού μακαρίζει ὁ Κύριός
μας στήν ἐπί τοῦ ὄρους ὀμιλία
του: τήν ταπεινοφροσύνη. Ἐνῶ
θά μπορούσε νά ἔλεγε ὅτιδήποτε
στόν λαό γιά τόν ἑαυτό του, νά γι-

νόταν μεγάλος και τρανός στά μάτια του κόσμου, ταπεινώσε τον εαυτό του τόσο πολύ πού λέει, ότι μετά από μένα έρχεται ο Μεσσίας, του οποίου δέν είμαι άξιος νά λύσω κ'άν τό υπόδημα από τά πόδια του! Καί όταν κάποτε οί μαθητές του Ίωάννου είπαν σ' αυτόν ότι όλο και περισσότεροι ακολουθοῦν τόν Ίησοῦ, εκείνος τούς είπε ότι ή δική του δύναμη πρέπει νά μειώνεται και ή δύναμη του Ίησοῦ νά μεγαλώνει και προέτρεπε μάλιστα τούς μαθητές του νά πάνε και νά ακολουθήσουν τόν Χριστό. Έδῶ φαίνεται τό μεγαλειό του τιμίου Προδρόμου, ή ταπεινή και καθαρή καρδιά του.

Ο Άγιος Ίωάννης έχει συναίσθηση του εαυτού του, γι' αυτό και έχει βαθειά ταπεινώση και πλήρη αυταπάρηση. Αυτή είναι ή υπέρτερη άρετή του, ή μεγάλη του άξία, ή ούράνια αίγλη του και τιμή. Αρνήθηκε νά δεχθεί ότι είναι ο Μεσσίας ή ο προφήτης Ήλίας και αποποιήθηκε τούς τίτλους τιμής. Ο Ίωάννης είναι έλεγχος για πολλούς από έμας πού έχουμε τήν τάση της προβολής και τήν έπιθυμία απόκτησης άξιωματων. Πολλοί ταλαιπωροῦνται από τό πάθος της φιλοπροωτίας, δέν έχουν διάθεση

νά αγωνιστοῦν ὅπως ο Προδρόμος και νά κάνουν τό θέλημα του Θεοῦ. Η φιλομέριμη διάθεσή μας, μ'ας σπρώχνει συνέχεια νά επιτύχουμε τή διάκρισή μας στά άξιώματα του κόσμου. Πολλοί άγῶνες γίνονται για τό προβάδισμα και τήν προβολή.

Αυτό πού χρειάζεται νά κατανοήσουμε είναι τό ὕψος της ταπεινοφροσύνης. Είναι μεγάλη άρετή και μεγάλο προτέρημα γι' αυτόν πού τή γνωρίζει καλά και σέ βάθος. Αυτή τή μεγάλη ταπεινοφροσύνη μ'ας διδάσκει και μ'ας δείχνει μέ τό παράδειγμά του ο «μείζων εν γεννητοῖς γυναικῶν» Ίωάννης ο Βαπτιστής. Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι ο Τιμιος Προδρόμος είναι πρόσωπο άξιο κάθε τιμής και μακαρισμοῦ. Η καλύτερη τιμή πού μποροῦμε νά προσφέρουμε είναι ή μίμησή του· οφείλουμε και μεις ὡς Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί νά αποφεύγουμε και νά αποδοκιμάζουμε έμπρακτα κάθε άδικία και άνηθικότητα και νά μιμούμαστε τό ἦθος και τό ταπεινό φρόνημά του, ὥστε οί λαμπηδόνες της ζωής του νά φωτίζουν και τή δική μας ζωή και μέ τίς ίκεσίες του νά βρισκουμε έλεος από τόν Σωτήρα Χριστό.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΕΟΡΤΗΣ ΑΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ

Πρωτ. Κωνσταντίνου Α. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

(Ματθ. ι', 1· 5 – 8)

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τούς δώδεκα μαθητάς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά καί θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καί πᾶσαν μαλακίαν. Τούτους τούς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς παραγγείλας αὐτοῖς λέγων, Εἰς ὁδόν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καί εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δέ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δέ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρίζετε, νεκρούς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.

* * *

Ἡ Ἐκκλησία μας ὄρισε νὰ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ «Αἰτωλοῦ» στίς 24 Αὐγούστου, ἡμέρα τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου. Στήν ἀκολουθία πού ψάλλεται ἀπό τό «Μηναῖο», στήν ἐπίσημη ἔκδοση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλη-

σίας τῆς Ἑλλάδος, ὀρίζεται ὡς εὐαγγελικό Ἀνάγνωσμα ἀπό τό κατά Ματθαῖον Εὐαγγέλιο κεφάλαιο δέκατο οἱ στίχοι 1, 5-8.

Εἶναι ἡ ἴδια εὐαγγελική περικοπή πού διαβάζεται τήν 1η Νοεμβρίου ὅπου γιορτάζουν οἱ Ἅγιοι Κοσμᾶς καί Δαμιανός οἱ «Ἀνάργυροι». Οἱ πρῶτοι ἀπό τή

μεγάλη ομάδα τῶν ἁγίων πού πρόσφεραν τίς ὑπηρεσίες τους βοηθώντας καί θεραπεύοντας τόν λαό τοῦ Θεοῦ, χωρίς καμιά ἀμοιβή καί κανένα προσωπικό ὄφελος, οὔτε τό ἀργύριον πού ἦταν ἡ δίκαιη ἀμοιβή γιά τόν κόπο τους. Εὐστοχα μπορούμε νά ποῦμε πώς ἐπιλέχτηκε αὐτό τό ἀνάγνωσμα, γιατί καί ὁ Ἅγιος Κοσμάς εἶναι καί ἐκεῖνος ἕνας «Ἀνάργυρος» ἅγιος. Χωρίς κανένα ὄφελος πρόσφερε ὀλόκληρη τή ζωή του γιά νά βοηθήσει τό ὑπόδουλο ἔθνος.

Ἀκούγοντας τό ἱερό κείμενο νοερά μεταφερόμαστε στήν ἐποχή πού ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός ἄρχισε τήν ἐπί γῆς διδασκαλία του. Στούς ἀμέσως προηγούμενους στίχους ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής μᾶς ἀναφέρει πώς ὁ Χριστός περνοῦσε ἀπό τίς πόλεις καί τά χωριά καί μέ λύπη του παρατηροῦσε τούς ἀνθρώπους σέ πόση ἄθλια κατάσταση βρισκόνταν.

«Ἰδὼν δέ τούς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περί αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καί ἐρριμμένοι ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα» (Ματθ. θ', 36). Λυπήθηκε πολύ, γιατί ἦταν ἀποκαμωμένοι καί πεταμένοι σάν πρόβατα πού δέν

εἶχαν ποιμένα. Ἀμέσως λοιπόν συντάσσει τήν ομάδα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. «Προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τούς δώδεκα μαθητάς αὐτοῦ» (Ματθ. ι', 1), τούς δίνει ἐξουσία νά νικοῦν καί νά ἐξουδετερώνουν τίς ἐνέργειες τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων πού βασάνιζαν τούς ἀνθρώπους «ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά» (Ματθ. ι', 1). Ἐπιτακτικά μάλιστα καλεῖ τούς Ἀποστόλους νά γίνουν βοηθοί σέ κάθε ἀνάγκη καί ἀσθένεια τῶν ἀνθρώπων. Τούς ξεκαθαρίζει μάλιστα πώς πρωταρχικό στόχο

ἔχουν νά ἀνακουφίσουν τόν ἀγαπημένο Του λαό «τά ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ» (Ματθ. ι', 6). Σ' αὐτόν τόν ἀπελπισμένο καί ἀπογοητευμένο λαό θά ἔπρεπε νά μεταφέρουν τό μήνυμα τῆς σωτηρίας καί τῆς αἰωνίας λύτρωσης: «Πορευόμενοι δέ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ι', 7).

Τό ἴδιο σπλαχνικό βλέμμα αἰῶνες μετά ἔριξε ὁ Ἰησοῦς καί πρὸς «τόν νέον Ἰσραήλ», τό ἔθνος τῶν Ἑλλήνων. Βρισκόταν γιὰ ὀλόκληρους αἰῶνες ὑπόδουλο στους Τούρκους κατακτητές. Σύμφωνα μέ τόν ποιητή «ὄλα τά σκίαζε ἡ φοβέρα καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά». Δέν μπορούσαν οἱ Ἕλληνες νά μορφωθοῦν οὔτε νά γνωρίσουν τίς ἀλήθειες τῆς ὀρθόδοξης πίστεως. Ἰδιαίτερα στήν ἑλληνική ἐπαρχία, πού βρισκόταν μακριά ἀπό τίς πόλεις καί τούς ἐλάχιστους μορφωμένους, ἡ πίστη τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἓνα κράμα ἀπό φοβίες, δοξασίες καί δεισιδαιμονίες. Ἀγράμματοι οἱ περισσότεροι δέν εἶχαν τή δυνατότητα νά σκεφτοῦν κάτι περισσότερο ἀπό ὅσα οἱ κυρίαρχοι ἀφέντες τούς ἤθελαν νά τούς ἐπιβάλουν. Ἐντεχνα ὀδη-

γοῦνταν στήν ἐξαθλίωση καί τόν ἐθνικό ἀφανισμό. Ὁ Πανάγαθος Θεός πού φροντίζει ὅμως γιὰ τήν Ἐκκλησία Του καί τόν ἀγαπημένο του λαό, ἐνήργησε ξανά στίς καρδιές κάποιων γιὰ νά ἀναλάβουν τήν πνευματική ἀφύπνιση τοῦ λαοῦ του. Ἐνας ἀπ' αὐτούς ἦταν καί ὁ «πατροκοσμᾶς». Μορφωμένος ἱερομόναχος ἀγωνιζόταν γιὰ τή σωτηρία τῆς ψυχῆς του, ὡς Ἄγιορείτης μοναχός στή μονή Φιλοθέου. Ὁ «οἶκος» τῆς ἔκτης ὠδῆς τοῦ κανόνα στήν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου, μᾶς περιγράφει μέ ποιητικό τρόπο ὀλόκληρη τή θαυμαστή αὐτή πορεία τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ. «Τῶν Ἀποστόλων μιμητής, καί Ἐκκλησίας στῦλος, τῶν ἱερέων καλλονή, καί τῶν Ὁσίων τύπος, καί τῶν Μαρτύρων σύναθλος, ὡς κοινωνήσας τῶν ἀγῶνων αὐτοῖς, Ἱερομάρτυς ἀναδέδειξα». Ἐγινε, δηλαδή, μιμητής τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, στῦλος τῆς Ἐκκλησίας, πρότυπο καλοῦ ἱερέως καί κατάφερε νά βιώσει στήν πράξη τούς ἀγῶνες τῶν ὁσίων ἀσκητῶν καί τῶν μαρτύρων. Περιγράφει μάλιστα τόν θαυμαστό τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔγινε ἡ κλήση ἀπό τόν Θεό γιὰ νά βγεῖ ἀπό τό Ἅγιο

Ὁρος καί ὡς ἄλλος Ἡσαΐας νά κηρύξει στους λαούς καλώντας τους νά ἀφίσουν τήν ὁδό τῆς ἁμαρτίας καί νά ἐπιστρέψουν στόν Κύριο, «ἐν δέ τῇ Ἱερῶ Φιλοθέου Μονῇ, τήν θείαν ἀποστολήν μυστικῶς παρά Θεοῦ δεξάμενος, ἐν πληροφορία θεία, καί ἐνεργεία Θεοῦ φωτός, ὡς Ἡσαΐας ὁ θεοειδέστατος, ἐξῆλθες κηρύσσων καί διδάσκων τούς λαούς, καί πολλούς ἐπιστρέφων πρός Κύριον, ἐξ ὁδοῦ ἀπωλείας».

Ἐχοντας γνήσιο ἐκκλησιαστικό φρόνημα κατευθύνθηκε πρῶτα στήν Κωνσταντινούπολη, γιά νά ζητήσει εὐχή καί εὐλογία ἀπό τόν Πατριάρχη γιά τήν ἔναρξη τοῦ κηρυκτικοῦ του ἔργου. Ἀπό πόλη σέ χωριό περιόδευσε σχεδόν ὁλόκληρο τόν ἑλληνικό χῶρο «ἐκ Βυζαντίου τήν σωτήριον ἀρξάμενος πορείαν, καί πλείστας πόλεις καί χώρας καί νήσους περιελθόν».

Σέ κάθε τόπο πού σταματοῦσε γιά νά κηρύξει ἔφτιαχνε ἕνα ἐπιβλητικό σταυρό, γιά νά

μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νά τόν βλέπουν ἀπό μακριά. Ἀνέβαινε πάνω σέ ἕνα σκαμνί πού πάντα εἶχε μαζί του καί ἔλεγε στους ἀνθρώπους: τό σκαμνί εἶναι ὁ τάφος μου καί ὁ Σταυρός ἡ δύναμίς μου. Ἦθελε πρακτικά νά διδάξει τούς ἀνθρώπους πῶς ὁ χριστιανός πρέπει νά πεθάνει κατά κόσμον. Νά ἀρνηθεῖ δηλαδή τήν ἁμαρτία καί μέ τή δύναμη τοῦ Χριστοῦ πού θυσιάστηκε πάνω στόν Σταυρό, νά κερδίσει τήν αἰώνια ζωή. Μοίρασε στήν ἑλληνική ἐπικράτεια χιλιάδες κολυμβήθρες, γιά νά μποροῦν νά γίνονται οἱ βαπτίσεις. Ἰδρυσσε σχολεῖα καί φρόντιζε γιά τή σωστή λειτουργία τους. Πίστευε στή δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτό προέτρεπε τούς ἀνθρώπους νά μορ-

φώνουν τὰ παιδιά τους. Ἀναφέρεται ὅτι μέσα σέ 16 χρόνια ἴδρυσε περίπου 200 σχολεῖα. Στίς Διδαχές του παρότρυνε τούς γονεῖς νά σπουδάζουν τὰ παιδιά τους ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ «γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας».

«Νά σπουδάζετε καί ἐσεῖς, ἀδελφοί μου, νά μανθάνετε γράμματα ὅσον ἠμπορεῖτε. Καί ἂν δέν ἐμάθετε οἱ πατέρες, νά σπουδάζετε τὰ παιδιά σας, νά μανθάνουν τὰ ἑλληνικά, διότι καί ἡ Ἐκκλησία μας εἶνε εἰς τήν ἑλληνικήν. Καί ἂν δέν σπουδάσεις τὰ ἑλληνικά, ἀδελφέ μου, δέν ἠμπορεῖς νά καταλάβῃς ἐκεῖνα ὁπού ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία μας». (Ἐπισκόπου Αὐγουστίνου Καντιώτου, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ἀθήναι 1981. Σελ. 204).

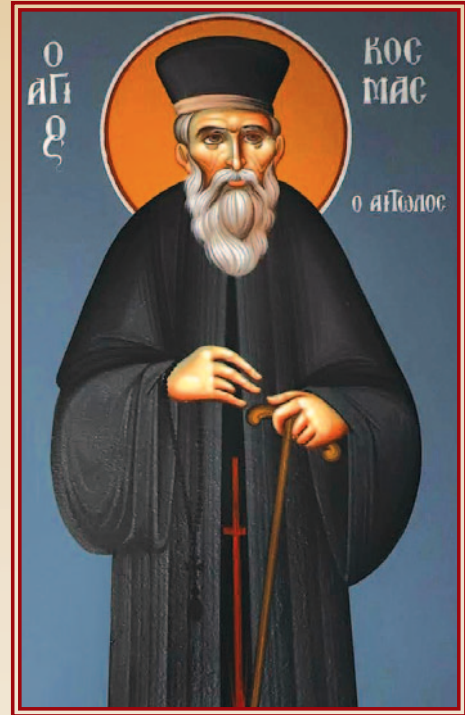
Τονίζει μάλιστα τόν χαρακτηρισμό πού πρέπει νά ἔχουν τὰ ἑλληνικά σχολεῖα: «Ἐχετε σχολεῖον ἐδῶ εἰς τήν χώραν σας νά διαβάζουν τὰ παιδιά; -Δέν ἔχομεν, ἅγιε τοῦ Θεοῦ. -Νά μαζευθῆτε ὅλοι νά κάμετε ἕνα σχολεῖον καλόν, νά βάλετε καί ἐπιτρόπους νά τό κυβερνοῦν, νά βάνουν διδάσκαλον νά μαν-

θάνουν ὅλα τὰ παιδιά γράμματα, πλούσια καί πτωχά. Διότι ἀπό τό σχολεῖον μανθάνομεν τί εἶνε Θεός, τί εἶνε Ἁγία Τριάς, τί εἶνε Ἄγγελοι, δαίμονες, παράδεισος, κόλασις, ἀρετή, κακία· τί εἶνε ψυχή, σῶμα κ.λπ. Διότι χωρίς τό σχολεῖον περιπατοῦμεν εἰς τό σκότος· ἀπό τό σχολεῖον ἀνοίγει τό μοναστήριον. Ἄν δέν ἦτο τό σχολεῖον, ποῦ ἤθελα μάθει ἐγώ νά σᾶς διδάσκω; (Ἐπισκόπου Αὐγουστίνου Καντιώτου, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ἀθήναι 1981, σελ. 131).

Τό εὐαγγελικό ρῆμα «Ἐγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ι', 7) ἦταν γιά τόν ἴδιο ἀφορμή γιά συνεχεῖς ἀγῶνες, ἀλλά καί γιά τούς χριστιανούς ἤθελε νά εἶναι παρακίνηση γιά μετάνοια καί σωτηρία. Λέει χαρακτηριστικῶς: «Ἡμεῖς, χριστιανοί μου, τί εἴμεθα, δίκαιοι ἢ ἁμαρτωλοί; ἀνίσως καί εἴμεθα δίκαιοι, καλότυχοι καί τρισμάκαριοι· εἰ δέ καί εἴμεθα ἁμαρτωλοί, τώρα εἶνε καιρός νά μετανοήσωμεν, νά παύσωμεν ἀπό τὰ κακά, καί νά κάμνωμεν τὰ καλά· διότι ἕως αὐρίου δέν ἠξέυρομεν τί θά πάθωμεν. Προσέχετε λοιπόν, ἀδελφοί μου, νά

μή υπερηφανεύεσθε, νά μή φονεύετε, νά μή μοιχεύετε, νά μή κάμνετε ὄρκους, νά μή λέγετε ψεύματα, νά μή συκοφαντῆτε, νά μή προδίδετε, νά μή στολίζετε τό σῶμα, διότι θά τό φάγουν οἱ σκώληκες, ἀλλά νά στολίζετε τήν ψυχῆν, ὅπου εἶνε τιμωτέρα ἀπό ὅλον τόν κόσμον. Νά προσεύχεσθε, νά νηστεύετε, νά δίδετε ἐλεημοσύνην, νά ἔχετε τόν θάνατον ἔμπροσθέν σας, πότε νά φύγετε ἀπό τοῦτον τόν ψεύτικον κόσμον, νά ὑπάγετε εἰς ἐκεῖνον τόν αἰώνιον» (Ἐπισκόπου Αὐγουστίνου Καντιώτου, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ἀθῆναι 1981, Σελ. 132).

Μέ αὐτή τήν πίστη πορεύθηκε σέ ὅλη του τήν ζωή ὁ Ἅγιος Κοσμάς. Λάτρευε τόν Θεό, ἀγάπησε τούς ἀδελφούς του καί ἀναλώθηκε στήν προσπάθεια νά τούς ἀφυπνίσει καί νά μορφώσει στίς καρδιές τους τήν πίστη γιά τόν Χριστό. Βρισκόμενος στήν Ἠπειρο συκοφαντήθηκε ἀπό Ἑβραίους οἱ ὁποῖοι κατάφεραν νά κερδίσουν τή θανατική του καταδίκη. Οἱ Τοῦρκοι τόν κρέμασαν καί ἡ ψυχή του λεύτερη πέταξε στόν Δημιουργό καί Πλάστη γιά νά δοξολογεῖ ἀκατάπαυστα τόν Θεό. Ἡ ἐπί-

σημη ἀναγνώριση τῆς ἀγιότητάς του ἔγινε ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο τό 1960.

Κάθε φορά πού ἀποτυγχάνουμε νά ἐμπνεύσουμε, ἀκόμη καί τούς δικούς μας ἀνθρώπους, γιὰτί οἱ πράξεις μας δέν ἐπαληθεύουν τά λόγια μας, ἄς παρακαλοῦμε τόν Ἅγιο Κοσμά νά μᾶς βοηθᾷ νά ἀποκτήσουμε ταπεινό φρόνημα. Νά μᾶς διδάξει τόν τρόπο τῆς ἀληθινῆς μετάνοιας, ὥστε νά κερδίσουμε τή σωτηρία καί οἱ πράξεις μας νά γίνουν φωτεινό παράδειγμα γιά τούς ἀνθρώπους.

Ἀφιέρωμα

Ἡ διά βίου κατηχητική ἀγωγή τῆς Ἐκκλησίας

Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Κατήχησις εἶναι ἡ μαθητεία στίς δογματικές ἀλήθειες τῆς πίστεως καί τήν ἠθική διδασχὴ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτό σημαίνει ὅτι κάθε βαπτισμένος Χριστιανός εἶναι ὑποχρεωμένος νά γνωρίζει καί τά δόγματα τῆς πίστεως του καί τίς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. Μέσα ἀπό αὐτή τή γνώση γεννᾶται ἡ ὀρθή πίστις, ἡ δέ ὀρθή πίστις ὀδηγεῖ στήν αὐθεντική πνευματική ζωή καί στή συνέχεια στήν τελείωση.

Αὐτή ἡ τάξις ἐτηρεῖτο ἀπό τήν ἀρχαία ἀποστολική Ἐκκλησία καί θά ἐφαρμόζεται μέχρι τήν συντέλεια τοῦ κόσμου. Θά πρέπει νά ποῦμε, ὅτι μέσα στό πέρασμα τοῦ χρόνου καί μέ τήν εἴσοδο τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἡ μεθοδολογία τῆς κατήχησις ἔχει γνωρίσει ἀρκετές ἀλλαγές. Ἐκεῖνο τό ὁποῖο ὅμως παραμένει ἀναλλοίωτο εἶναι τό πνεῦμα καί ὁ σκοπός τῆς, πού εἶναι, νά ὀδηγήσει τόν ἄνθρωπο στή γνώση τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως καί στήν ἐφαρμογή τοῦ θελήματος

τοῦ Θεοῦ... Πιστεύουμε ὅτι, ἐάν γίνει κατανοητός ὁ σκοπός, τότε θά μπορέσουμε μέσφ τῶν νέων μεθόδων νά μεταδώσουμε τή σωτήρια ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας.

Θά ἤθελα στή συνέχεια νά ἐκθέσω κάποιες σκέψεις, οἱ ὁποῖες πιστεύω ὅτι μποροῦν νά βοηθήσουν στό κατηχητικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας μας καί συνεπῶς στή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Πρῶτον, οἱ Κατηχητές πρέπει νά εἶναι κληρικοί ἢ λαϊκοί οἱ ὁποῖοι νά εἶναι καλά καταρτισμένοι γι' αὐτό τό ἔργο. Οἱ προχειρότητες καί ἡ προσπάθεια μαζικῆς κατήχησις, δυστυχῶς, δέν ἔχουν θετικά ἀποτελέσματα. Σημασία δέν ἔχει πόσους κατηχητές ἢ κατηχητικά κέντρα ἔχουμε, ἀλλά, ἐάν αὐτοί πού ἀσκοῦν τό διακόνημα τῆς κατήχησις διαθέτουν ἰκανότητα νά μεταδώσουν ὀρθόδοξα τήν πίστις μας καί νά ἐμπνεύσουν μέ τή ζωή τους τήν ἐν Χριστῷ ζωή. Σύμφωνα δέ καί μέ τόν

1. Τό κείμενο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίον τοῦ συγγραφέα Ὁρθόδοξη Χριστιανική Κατήχησις, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Τροοδιτίσις, σελ. 12· 33-38· 44.

Ὁμιλία Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου στήν κατασκήνωση
Ἁγίου Νικόλαου τῆς Στέγης.

ΚΔ' Κανόνα τῆς ἐν Λαοδικεῖα Συνόδου, ὅσοι κατέχουν ἱερατικό ἢ κατηχητικό ἀξίωμα μέσα στήν Ἐκκλησία, δέν πρέπει νά διακατέχονται ἀπό κοσμικό φρόνημα.

Δεύτερον, ἡ κατήχηση δέν πρέπει νά γίνεται ἀκαδημαϊκά, δηλαδή μέ σκοπό τήν ἀπόκτηση κάποιων γνώσεων ἢ τήν διανοητική κατανόηση τῆς πίστεως, ἀλλά αὐτή νά εἶναι παράλληλα συνδεδεμένη μέ τήν ὅλη μυστηριακή καί λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ κατήχηση ὀφείλει νά ἀποσκοπεῖ στή μετάγγιση τῆς Ὁρθόδοξου πίστεως μέ σκοπό νά ὀδηγήσει τόν Χριστιανό στήν κάθαρη καί τόν φωτισμό.

Τρίτον, ἡ κατήχηση δέν εἶναι ἠθικολογική διδασκαλία, ἀλλά ἐμβάθυνση στό «μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον», τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ καί τό ἔργο τῆς Θεῆς Οἰκονομίας. Γι' αὐτό συνήθως ἡ ἐξάντληση τῆς κατηχήσεως σέ διήγηση ἱστοριῶν γύρω ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἁγίων καί τήν ἐξαγωγή κάποιων ἠθικολογικῶν διδαγμά-

των δέν ἱκανοποιοῦν πνευματικά τούς πιστούς, ἀλλά οὔτε καί τούς βοηθοῦν νά κατανοήσουν τόν σκοπό τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς.

Τέταρτον, ἡ κατήχηση πρέπει νά γίνεται μέ βάση τά δόγματα τῆς πίστεως μας, ὅπως αὐτά ἐκφέρονται μέσα ἀπό τά ἱερά κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τά συγγράμματα τῶν Πατέρων, τίς ἱερές ἀκολουθίες καί ὅλως ἰδιαίτερος τῶν Μυστηρίων καί εἰδικά τῆς Θεῆς Λειτουργίας. Ἡ ἀνάλυση τῶν κειμένων αὐτῶν καί ἡ ἐπισημάνση τῶν κυριότερων χαρακτηριστικῶν σημείων, πού δηλώνουν τή σωτηριώδη διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη κατήχηση.

Πέμπτον, ἐπειδή ἡ Βάπτισμα προηγείται σήμερα τῆς κατήχησης καί αὐτήν ὑποτίθεται, ὅτι ἀναλαμβάνουν τήν ὑποχρέωση νά τήν κάνουν ὁ Ἀνάδοχος καί οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ, εἶναι ἀπαραίτητο, πρὶν κάποιος ἀναλάβει τή μεγάλη καί τεράστια αὐτή εὐθύνη, νά κατηχεῖται ὁ ἴδιος. Σ' αὐτό θά βοηθοῦσε, ἐνδεχομένως, ἕνας σύντομος καί συνοπτικός ὑπομνηματισμός τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας τῆς Κατηχήσεως καί τοῦ Βαπτίσματος, ὅστε νά γνωρίζουν οἱ Ἀνάδοχοι καί οἱ γονεῖς τί ἀκριβῶς γίνεται κατ' αὐτή, ἀλλά καί τί πρέπει νά ἀκολουθήσει μετά ἀπό αὐτή.

Ἑκτον, θεωροῦμε ὅτι εἶναι ποιμαντικό λάθος νά προσπαθοῦμε νά ἀναμειγνύουμε κοσμικές συνήθειες καί πρακτικές, μέ σκοπό νά προ-

σελκύσουμε τούς Χριστιανούς και κυρίως τούς νέους μας στις κατηχητικές συνάξεις. Νομίζω ότι είναι άποτυχία της Έκκλησίας και αδυναμία των μελών της, να χρειάζεται κοσμικούς τρόπους, για να ικανοποιήσει τούς ανθρώ-

πους. Μέ αυτόν τόν τρόπο μετατρέπουμε τήν Έκκλησία σέ κόσμο, ἐνώ ἡ προσπάθειά μας πρέπει νά εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀντίστροφη. Νά μετατρέψουμε τόν κόσμο σέ Έκκλησία. Ὅταν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ μεταδίδεται αὐθεντικά, δηλαδή Εὐαγγελικά καί Πατερικά, αὐτός ικανοποιεῖ ἐσωτερικά τόν ἄνθρωπο καί ἔρχεται στίς ἱερές συνάξεις γιά τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως σ' αὐτές κυριαρχοῦν τά κοσμικά στοιχεῖα, ἔρχεται γι' αὐτά καί μέσα ἀπό αὐτά ἀκούει, ὅσο μπορεῖ ν' ἀκούσει, καί τόν λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ Έκκλησία ποτέ δέν κατανόησε καί δέν ἐφάρμοσε τό κατηχητικό της ἔργο ὡς μία μαζική παραγωγή Χριστιανῶν. Ὁ λόγος της ἀπευθύνεται σ' ἐκείνους πού θέλουν καί ποθοῦν νά καθαρίσουν τόν ἑαυτό τους ἀπό τά πάθη καί νά φθάσουν στόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τή θέωση.

Ἑβδομον, ὁ κατηχητικός λόγος δέν πρέπει νά ἐπιδιώκει νά ἐντυπωσιάσει τούς ἀκροατές του, οὔτε νά παρουσιάζεται ὡς σύγχρονος μέ τήν ἔννοια νά συμβαδίζει μέ τίς κοσμικές ἀντιλήψεις. Ποτέ δέν πρέπει νά ξεχνοῦμε ὅτι κατήχηση εἶναι διατύπωση τῆς μίας πίστεως πού ἀποκαλύφθηκε «ἀπαξ» ἀπό τόν Θεάνθρωπο Χριστό καί δέν ἔχει νά κάνει τίποτα μέ ψυχολογικές μεθόδους καί προσφορές, οὔτε καί μέ ὅποιοδήποτε κοινωνικό ἢ ἄλλο ἔργο. Ἡ κατήχηση πρέπει νά ἀναφέρεται στήν εἴσοδο τοῦ ἀνθρώπου στήν ἐκκλησιαστική ζωή, ἡ ὁποία θά ἀποτελέσει τό μέσον της θεώσεώς μας.

Ἐγδοον, ἡ κατήχηση κανονικά εἶναι ἔργο, τό ὁποῖο πρέπει νά ἐπιτελοῦν ὅσοι κατάφεραν νά καθαρίσουν τόν ἑαυτό τους καί νά φθάσουν τουλάχιστον στόν φωτισμό. Ὅσοι ὅμως δέν ἔχουμε φθάσει σ' αὐτή τήν κατάσταση, γιά νά μὴ κηρύττουμε

τόν ἑαυτό μας καί τά πάθη μας, ὥστε νά ἀποβαίνει μάταιη ἡ ἐργασία μας καί νά κινδυνεύει ἡ σωτηρία τῶν πιστῶν, πρέπει νά χρησιμοποιοῦμε τή διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὁποῖοι λόγω τῆς θεώσεώς τους διατύπωσαν τόσο τό δόγμα, ὅσο καί τήν ἠθική ζωή τῆς Ἐκκλησίας γνήσια, δηλαδή Ὁρθόδοξα.

Ἐνατον, δέν εἶναι ἀρκετό νά ζητοῦμε ἀπό τοὺς Ἀναδόχους νά γνωρίζουν νά ἀπαγγέλλουν τό «Σύμβολο τῆς Πίστεως», ἀλλά νά γνωρίζουν τήν ἀνάλυση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας ὅπως διδάσκονται μέσα σ' αὐτό καί νά παρακινοῦνται νά μελετήσουν κάποια πνευματικά βιβλία, πού ν' ἀναλύουν τή μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Πολύ δέ περισσότερο οἱ ἴδιοι πρὶν ἀναδεχθῶν κάποιον νά ἔχουν τίς πνευματικές ἐμπειρίες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Διαφορετικά ἡ εἰσοδοχή νέων μελῶν μέσα στήν Ἐκκλησία θά καταντήσῃ μία κοινωνική πράξη καί θά χάσῃ τή θεραπευτική καί σωτηριολογική σημασία της.

Δέκατον, ἐάν δέν ἀντιληφθοῦμε τήν ἀναγκαιότητα τῆς Ὁρθόδοξης Κατήχησης καί τόν σκοπό της, ὁ ὁποῖος εἶναι νά καθαρῖσει ὁ ἄνθρωπος τήν καρδιά του ἀπό τά πάθη καί νά ἐνωθεῖ μέ τήν ἄκτιστη καί ζωοποιό χάρη τοῦ Θεοῦ, τότε θά ματαιοπονοῦμε, θά κουραζόμαστε χωρίς ἀποτέλεσμα καί τό χειρότερο θά σκορπίζουμε ἀπογοήτευση στούς ἀνθρώπους, πού ζητοῦν ἐλπίδα σωτηρίας...

Ἐάν δοῦμε τήν Ὁρθόδοξη Κατήχηση μέσα ἀπό αὐτόν τόν φακό καί τήν ἐντάξουμε μέσα στά καθαρὰ ἐκκλησιολογικά, πατερικά καί σωτηριολογικά τῆς πλαισία, μποροῦμε νά βοηθήσουμε πραγματικά καί οὐσιαστικά τόν ἄνθρωπο, πού ταλαιπωρεῖται μέσα στήν ἐκκοσμίκευση, ἡ ὁποία δυστυχῶς ταλαιπωρεῖ καί τόν σύγχρονο Χριστιανισμό. Εἶναι γεγονός ὅτι, ἐάν ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ζοῦμε καί διδάσκουμε ἐπιφανειακά τήν πίστη μας, πού εἶναι ἡ ὄντως ἀλήθεια, τότε ἐπιφανειακά θά μεταδίδουμε καί στούς ἄλλους τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Ποία ὅμως ἐλπίδα ὑπάρχει τότε γιά μᾶς καί τόν κόσμο;

Κλείνω τό θέμα αὐτό, τῆς Ὁρθόδοξου Κατηχήσεως, μέ ἕνα ζωντανό καί ταυτόχρονα ἐλπιδοφόρο μήνυμα, τό ὁποῖο μᾶς μεταφέρει ὁ μαθητής τῆς ἀγάπης, ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης, μέσα ἀπό τήν Α' Καθολική ἐπιστολή του: «Ὁ καθένας πού ἀναγεννᾶται πνευματικά ἀπό τόν Θεό, διά τοῦ Βαπτίσματος καί τῆς πνευματικῆς ζωῆς, νικά τόν κόσμο τῆς ἁμαρτίας καί τή φθορᾶς. Καί ἡ πίστη πού πραγματικά μπορεῖ νά νικήσῃ τόν κόσμο, εἶναι ἡ πίστη μας». Ἡ «πίστις ἡμῶν» τῶν Ὁρθόδοξων εἶναι ἱκανή νά νικήσῃ τόν ἁμαρτωλό κόσμο καί νά φέρῃ τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ «ὡς ἐν οὐρανῷ καί ἐπί τῆς γῆς». Πότε; Ἐάν τήν γνωρίζουμε καί, κυρίως, ἐάν τήν βιώνουμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὴν οἰκογένεια

Ἐπισκόπου Νεαπόλεως
κ. Πορφύριου

Ὁ σκοπὸς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς δὲν εἶναι διαφορετικός ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς ζωῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀγιασμός, ἡ θέωση. Μέσα στὸν στίβο τῆς κατὰ Θεὸν συζυγίας τὸ ἓνα μέλος προσπαθεῖ νὰ βοηθήσει τὸ ἄλλο νὰ φθάσουν μαζὶ στὸν ἀγιασμό πού εἶναι ἡ κλήση τοῦ Χριστοῦ πρὸς κάθε ἄνθρωπο, «ἅγιοι γίνεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος εἼμι»¹. Ὁ καθένας ἀγωνίζεται νὰ ἐκριζώσῃ τὰ πάθη καὶ τίς ἀδυναμίες του μέσα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ του ἀγώνα καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν καρδιά του χῶρο δεκτικὸ τῆς Θείας Χάριτος. Καλοῦνται οἱ σύζυγοι νὰ ἀθληθοῦν στὴ μεταξύ τους θυσιαστικὴ ἀγάπη, ἀλληλοπεριχώρηση, κατανόηση, ὑπομονὴ καὶ ἐγκαρτέρηση. Ἐάν καὶ οἱ δύο ἀγαποῦν τὸν Θεὸ καὶ ἔχουν μεταξύ τους τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπη, τότε ὁ πνευματικὸς

ἀγὼνας εἶναι εὐκολότερος. Ἄν τὸ ἓνα μέλος ἐλκύεται ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ζωὴ, τότε τὸ ἄλλο μέλος θὰ πρέπει νὰ ἐπιδείξει ἰώβεια ὑπομονὴ μαζὶ μέ ἔμπονη προσευχὴ καὶ ἐγκαρτέρηση γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀσθενέστερου μέλους.

Μετά τὸν Γάμο, θὰ ἦταν καλύτερα οἱ σύζυγοι νὰ ἔχουν κοινὸ πνευματικὸ πού θὰ ἀκούει τὴν ἐξομολόγηση καὶ τῶν δύο, ἔτσι θὰ μπορεῖ νὰ στηρίξει καὶ νὰ συντονίζει καλύτερα τὸν πνευματικὸ τους ἀγώνα.

Καρπὸς τῆς συζυγικῆς ἀγάπης εἶναι τὰ παιδιά. Ἡ Ἐκκλησία ἐπαινεῖ τὴν πολυτεκνία καὶ ἐξαίρει τὴν καλλιτεκνία. Τὸ νὰ ἀνατρέφουν οἱ γονεῖς τὰ παιδιά τους «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου»². Ἡ χριστιανικὴ ἀγωγή τῶν παιδιῶν ξεκινᾷ ἐξ ἄκρας συλλήψεως. Τὸ ἔμβρυο ἀκούει καὶ αἰσθάνεται μέσα στὴν

¹ Α' Πετρ. α', 16.

² Ἐφεσ. στ', 4.

κοιλιά τῆς μητέρας του. Κατανοεῖ τίς κινήσεις καί τά συναισθήματά της. Ὅτι αἰσθάνεται ἡ μητέρα, λύπη, φόβο, χαρά κ.ἄ. τά αἰσθάνεται καί αὐτό. Γι' αὐτό καί ἡ ἔγκυος μητέρα πρέπει νά ἀγαπᾶ τό ἔμβρυο, νά προσεύχεται, νά ψάλλει, νά ἐκκλησιάζεται καί νά κοιωνεῖ.

Πέρα ἀπό τήν ἀτομική προσευχή πού ὁ καθένας μπορεῖ νά κάνει στό ταμεῖο του μαζί μέ πνευματική μελέτη, πρέπει νά γίνεται καί ὁμαδική προσευχή. Ὅχι μόνο πρῖν καί μετά τό φαγητό ἀλλά καί τό βράδυ μέ τό Ἀπόδειπνο, τούς Χαιρετισμούς στήν Παναγία, τήν Παράκληση ἢ ὅτι ἄλλο ἐπιθυμοῦν. Μποροῦν καί τά παιδιά νά συμμετέχουν στό βαθμό πού μποροῦν, ἀνάλογα μέ τήν ἡλικία τους. Λέει ὁ Ὅσιος Παῖσιος, «Ἐμᾶς ὁ πατέρας μου μᾶς ἔλεγε: «Δέν ξέρω τί θά κάνετε, δυό φορές τήν ἡμέρα θά πρέπει νά δίνε-

τε τό παρόν στόν Θεό, γιά νά ξέρη πού βρίσκεστε». Κάθε πρωί καί κάθε βράδυ κάναμε προσευχή μπροστά στό εἰκονοστάσι ὅλοι μαζί, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα καί τά παιδιά, καί στό τέλος βάζαμε μετάνοια στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν πάλι εἶχαμε κάποιο πρόβλημα στήν οἰκογένεια, κάναμε προσευχή, γιά νά τακτοποιηθῇ. Θυμᾶμαι, μιά φορά πού ἀρρώστησε ὁ μικρότερος ἀδελφός μας, εἶπε ὁ πατέρας μου: «Ἐλᾶτε νά παρακαλέσουμε τόν Θεό ἢ νά τόν κάνη καλά ἢ νά τόν πάρη, γιά νά μὴν ὑποφέρη». Προσευχηθήκαμε ὅλοι καί ἔγινε καλά»³.

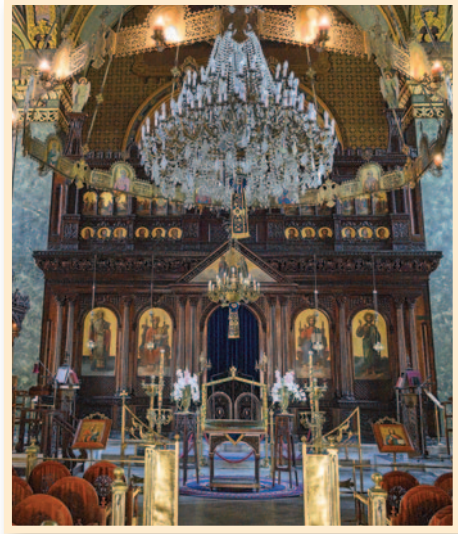
Ἡ νηστεία καί ἡ συμμετοχή τῆς οἰκογένειας στή Θεία Εὐχαριστία εἶναι κεφαλαιώδους σημασίας. Ἡ προετοιμασία καί ἡ συχνότητα τῆς συμμετοχῆς θά πρέπει νά ἀποφασίζονται μέ τήν εὐλογία τοῦ πνευματικοῦ τῆς οἰκογένειας. Ὅδηγοῦμε τά παιδιά συχνά στή Θεία Κοινωνία ἀπό τή βρεφική τους ἡλικία. Ὁ συχνός οἰκογενειακός ἐκκλησιασμός θά πρέπει νά ἔχει κύριο στόχο τή συμμετοχή μας στά Ἄχραντα Μυστήρια. Οἱ γονεῖς πρέπει νά διδάσκουν περισσότερο τά παιδιά μέ τό παράδειγμά τους, παρά μέ φορτικές συμβουλές. Δέν ἀκοῦνε τά παιδιά τούς γονεῖς σέ ὅτι

³ Γέροντος Παῖσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ'*, Ἱερ. Ἡσυχ. Εὐαγγελιστῆς Ἰωαν. ὁ Θεολόγος, Σουρωτή Θεσ/νίκη, σ. 156.

τούς λένε ἂν οἱ ἴδιοι πρῶτα δέν τό κάνουν πράξη. Τά παιδιά ἔστω καί ἂν δέν ξέρουν, καταλαβαίνουν τό αὐθεντικό, τό ἀτόφιο. Δέν πείθουν τά παιδιά τους νά μήν καπνίζουν τσιγάρο ἢ ἄλλες ναρκωτικές οὐσίες, ὅταν οἱ ἴδιοι τό κάνουν. Ἦ δέν κάθονται τά παιδιά ἤσυχα, ὅταν οἱ γονεῖς τσακώνονται συνέχεια μεταξύ τους καί μετατρέπουν τό σπίτι σέ στίβο μάχης, μπροστά στά μικρά παιδιά.

Εἶναι πολύ σημαντικό τά παιδιά νά ἀποκτήσουν ὑγιεῖς πνευματικές βάσεις. Ἀργότερα στήν ἐφηβική τους ἡλικία θά συναντήσουν πειρασμούς καί προβλήματα ἀπό τήν περιορέουσα σχολική ἀτμόσφαιρα καί φιλική παρέα. Ἦν ἔχουν ὑγιεῖς βάσεις τότε καί λίγο νά ξεστρατίσουν, πάλι θά ἐπιστρέψουν στήν Ἐκκλησία.

Πολλοί γονεῖς ἀπό ἐγωισμό, προσπαθοῦν νά ἐμπνεύσουν στά παιδιά τους νά εἶναι πάντοτε πρῶτα. Στά μαθήματα, στόν ἀθλητισμό, στή μουσική, μέ ὅ,τι ἀσχοληθοῦν. Θεωροῦν τά παιδιά τους ὡς προέκταση τοῦ «ἐγώ» τους καί τῆς καλῆς τους εἰκόνας πρὸς τήν κοινωνία. Ἦ ἀκόμα πολλές φορές νά γίνουν τά παιδιά τούς αὐτό πού δέν ἔγιναν ἐκεῖνοι. Αὐτό ὅμως προκαλεῖ ὀλέθρια ἀποτελέσματα στά παι-

διά. « Ἦλθε, λέει ὁ Ὅσιος Πορφύριος, πρὶν ἀπό λίγες ἡμέρες ἀπελπισμένη μία μητέρα γιά τίς συνεχεῖς ἀποτυχίες τοῦ γιοῦ της στίς εἰσιτήριες ἐξετάσεις γιά τό Πανεπιστήμιο. Ἄριστος μαθητής στό δημοτικό, στό γυμνάσιο, στό λύκειο. Στή συνέχεια ἀποτυχίες, ἀδιαφορία τοῦ παιδιοῦ, ἀντιδράσεις περίεργες. «Ἐσύ φταίεις, τῆς λέω τῆς μάνας, καί εἶσαι καί μορφωμένη. Τί θά ἔκανε τό παιδί; Πίεση, πίεση, πίεση ὅλα τά χρόνια, νά εἶσαι πρῶτος, νά μήν μᾶς ντροπιάσεις, νά γίνεις μεγάλος στήν κοινωνία. Τώρα ἐκλότσησε, δέν θέλει τίποτα. Νά σταματήσεις αὐτή τήν καταπίεση καί τήν ὑπερπροστασία καί θά δεῖς πού τό παιδί θά ἰσορροπήσει. Τότε θά προχωρήσει, ὅταν τ' ἀφήνεις

ἐλεύθερο»⁴. Δέν πρέπει οἱ γονεῖς νά καταπιέζουν τά παιδιά τους νά γίνουν καλά μέ τή βία. Οὔτε ὁ καταναγκαστικός ἐκκλησιασμός θά φέρει τό ἐπιθυμητό ἀποτέλεσμα. Παιδιά «εὐσεβῶν» γονέων πού ἔζησαν σέ καταπιεστικό οἰκογενειακό περιβάλλον, ὅταν μεγάλωσαν ἐγκατέλειψαν τήν Ἐκκλησία καί κατέφυγαν σέ κοσμικά περιβάλλοντα γιά νά ἐκτονώσουν τήν προηγούμενη καταπίεσή τους. Ἀντίθετα, ὅταν τά παιδιά μεγάλωσουν μέσα σέ πνευματική ἐλευθερία βλέπουν τό παράδειγμα τῶν γονέων τους καί τότε προκόπτουν πνευματικά. Ὁ πνευματικός ἀγώνας τῶν γονέων γιά τόν ἀγιασμό τους, ἐμπνέει καί ἐλκύει τά παιδιά νά ἀκολουθήσουν ἀβίαστα.

Ἡ πνευματική ζωή εἶναι μία ἥρωική ζωή. Εἶναι ζωή πνευματικῆς χαρᾶς. Ἔχει ἀναμφίβολα μεγάλους κόπους, ἀλλά οἱ κόποι αὐτοῖ ξεκουράζουν γιατί προξενοῦν πνευματική ἀγαλλίαση. Δέν εἶναι μία εὐσεβιστική ζωή, αὐτάρκειας, καθωσπρεπισμοῦ καί τυπολατρίας. Ἄς ἀφήσουμε τά παιδιά μας, τόν/τήν σύζυγό μας, τά προβλήματατά μας στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Δέν μποροῦμε νά διορθώσουμε ἐμεῖς τόν κόσμο. Ὁ Θεός θά μᾶς διορ-

θώσει, θά μᾶς ἐμπνεύσει. Ὁ Θεός θά μᾶς σώσει διά τῆς ὑπομονῆς μας. Στό παιδί μας πού κλαίει, στόν/στήν σύζυγο πού γκρινιάζει, στό πένθος, στήν ἀσθένεια, στόν θάνατο. Οἱ δυσκολίες δέν εἶναι τυχαία γεγονότα, χωρίς πνευματικό περιεχόμενο. Εἶναι ἐπισκέψεις τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό ἡ ζωή μας πρέπει νά εἶναι μία ἀέναη δοξολογία πρὸς τόν Θεό γιά ὅλα τά καλά πού μᾶς χορηγεῖ πλουσιοπάροχα, ἀλλά καί γιά τίς παιδαγωγικές Του ἐπισκέψεις.

Ἀξιωθήκαμε στή ζωή μας νά γνωρίσουμε ὑπερπολύτεκνη μητέρα δώδεκα παιδιῶν. Πέρασε τή ζωή της μέσα σέ ἀνεκδιήγητες δυσκολίες νά μεγαλώσει μέ τόν σύζυγό της τά πολλά τους παιδιά. Τήν ἀξίωσε ὁ Θεός νά φθάσει σέ βαθιά γεράματα καί νά ἀπολαύσει τά παιδιά της, τά δεκάδες ἐγγόνια καί τά πάμπολα δισέγγονά της. Ἐζησε τά χρόνια της ζωῆς της μέσα στήν ἀέναη δοξολογία καί εὐχαριστία πρὸς τόν Θεό γιά τήν μεγάλη της οἰκογένεια, τόν ἀληθινό πλοῦτο τῆς ζωῆς της. Ἐγινε γι' αὐτή ἡ κατά Θεόν συζυγία ἡ κλίμακα τῆς σωτηρίας καί τῆς πνευματικῆς τελείωσής της. Γιά ἐμᾶς παραμένει ὡς παράδειγμα καί πρότυπο πνευματικῆς ζωῆς.

⁴ Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, Ἰ. Μονή Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2003, σ. 423.

Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Τὸ εἰσαγωγικὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι τὸ μυστήριον τῆς βαπτίσεως, διὰ τοῦ ὁποῦν γινόμαστε μέλη τοῦ ζῶντος Σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἁγίας Του Ἐκκλησίας, καὶ ἀποκτοῦμε τὴν δυνατότητα νὰ μετέχουμε καὶ στὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια μὲ ἐπίκεντρο καὶ ἀποκορύφωμα τὸ μέγα μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Μέχρι τὸν 4ο αἰ. οἱ ἄνθρωποι βαπτίζονταν κατὰ κύριο λόγο σὲ ὥριμη ἡλικία, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἤδη ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς Καινῆς Διαθήκης συνταντοῦμε καὶ περιπτώσεις νηπιοβαπτισμοῦ. Μέχρι τότε, λοιπόν, τοῦ μυστηρίου τῆς βαπτίσεως προηγεῖτο τριετὴς κατήχησις ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο καὶ τοὺς ἱερεῖς, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς τριετοῦς μαθητείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κοντὰ στὸν Κύριο πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Ὅσοι ἤθελαν νὰ βαπτιστοῦν, ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἐγγραφοῦν στοὺς καταλόγους τῶν κατηχουμένων, νὰ συμμετέχουν στὶς ἀπαιτούμενες κατηχητικὲς συνάξεις, καθὼς καὶ στὴν Θεία Λειτουργία μέχρι τὶς αἰτήσεις καὶ τὴν εὐχή γιὰ τοὺς κατηχουμένους. Ἐπρεπε ἐπίσης ν' ἀλλάξουν τρόπο ζωῆς, ἀποτασσόμενοι

τὴν προηγούμενη ζωὴ τῆς ἁμαρτίας καὶ συντασσόμενοι μὲ τὰ νέα δεδομένα τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς. Ἡ τριετὴς κατήχησις δὲν ἀποσκοποῦσε ἀπλῶς καὶ μόνον στὴν παροχὴ τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, ἀλλὰ πρωτίστως στὴν βῆμα πρὸς βῆμα εἰσαγωγὴ στὸν τρόπο ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς τριετοῦς κατηχήσεως ἐντάσσονταν στοὺς πρὸς τὸ φῶτισμα εὐπρεπιζομένους καὶ προετοιμάζονταν πρὸς συστηματικὰ γιὰ τὸ βάπτισμα, ἐξ οὗ καὶ οἱ αἰτήσεις καὶ ἡ εὐχή γιὰ τοὺς πρὸς τὸ φῶτισμα εὐπρεπιζομένους στὴν Θεία Λειτουργία τῶν Προηγουμένων Τιμίων Δώρων. Μετὰ τὸ βάπτισμα ἀκολουθοῦσαν οἱ λεγόμενες μυσταγωγικὲς κατηχήσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες διδάσκονταν τὰ σχετικὰ μὲ τὰ ἱερά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ τὴν ἐπικράτησι τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τὸν 5ο αἰ. καὶ ἐντεῦθεν τὰ σχετικὰ δεδομένα ἄλλαξαν. Ἐκτοτε, ἡ κατήχησις γινόταν ἀναγκαστικὰ μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εὐθύνη γι' αὐτὴν εἶχε ὁ ἀνάδοχος μαζί μὲ τοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ ἀσφαλῶς καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας. Ἐὰν ληφθεῖ ὑπόψιν τὸ γεγονὸς, ὅτι στὶς μέρες

μας ἔχει ἀτονήσει ἐντελῶς ὁ θεσμός τοῦ ἀναδόχου στήν ἀληθινή του διάσταση, ἀφοῦ οἱ ἀνάδοχοι ἔχουν σήμερα περισσότερο τυπικό ρόλο παρά οὐσιαστικό, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς πόσο μεγάλη σημασία ἀποκτᾶ ἡ ἀνάγκη κατήχησεως τῶν ἤδη βεβαπτισμένων Χριστιανῶν. Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς εὐθύνης πέφτει, χωρὶς ἀμφιβολία, στοὺς ὄμους τῶν γονέων. Πόσοι, ὅμως, ἀπὸ τοὺς γονεὶς ἔχουν τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις καὶ τὶς ἀπαιτούμενες γνώσεις, ὥστε νὰ κατηχήσουν σωστὰ τὰ παιδιά τους; Τελικὰ, τὸ μεγαλύτερο βᾶρος τῆς εὐθύνης παραμένει στοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυρίως στοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἱερεῖς, στὶς μητροπόλεις καὶ τὶς ἐνορίες.

Σὲ προηγούμενες δεκαετίες γινόταν διάκριση ἀνάμεσα στήν ἐξωτερικὴ ἱεραποστολή, πού εἶναι ἡ κήρυξη τοῦ Εὐαγγελίου σὲ λαοὺς πού τὸ ἀγνοοῦν, καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ἱεραποστολή, πού εἶναι ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τῶν ἰδίων τῶν Χριστιανῶν. Αὐτὴ ἡ διάκριση ἦταν, ἐπὶ παραδείγματι, ἀνάμεσα στὰ θέματα πού ἀπασχόλησαν τὸ πρῶτο θεολογικὸ συνέδριο, πού ἔγινε στήν Ἀθήνα τὸ 1936. Σήμερα προτιμᾶται ἀντὶ τοῦ ὄρου «ἐσωτερικὴ ἱεραποστολή» ὁ ὄρος «ἐπανευαγγελισμὸς». Σὲ πρόσφατο

συνέδριο, πὸ ὀργάνωσε ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στήν Ἀθήνα τὸ διήμερο 15-16 Ἰουνίου 2023, τὸ γενικὸ θέμα ἦταν «Ὄργάνωση καὶ ἐπανευαγγελισμὸς τῆς ἐνορίας». Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ συγκεκριμένου συνεδρίου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμος, ἀναφερόμενος στὴ σημασία τοῦ ὄρου «ἐπανευαγγελισμὸς», τόνισε ὅτι ἀντιλαμβάνεται τὴ σημασία του «ὡς ἀναγνώριση ἐκ μέρους μας ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ κηρυχθεῖ ἐκ νέου ὁ εὐαγγελικὸς λόγος σὲ λιγότερα ἢ περισσότερα μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας κοινότητας, ἐξαιτίας τῆς ἀλλοίωσης τοῦ εὐαγγελικοῦ τρόπου πίστεως, ζωῆς καὶ ἡθους. Ὁ ἐπανευαγγελισμὸς παρέμεινε σὲ ἐπανακατήχηση, προκειμένου νὰ εὑρεθεῖ ὁ ὀρθὸς προσανατολισμὸς, ἡ αὐθεντικὴ πίστη, καὶ ἔτσι νὰ μὴν τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων».

Τὸ μεγάλο ἐρώτημα πὸ τίθεται, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι τὸ ἑξῆς: Πῶς μπορεῖ νὰ γίνεῖ στὶς μέρες μας αὐτὸς ὁ ἐπανευαγγελισμὸς, αὐτὴ ἡ ἐπανακατήχηση τῶν πιστῶν; Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλη καὶ καθόλου ἀπλή, λαμβανομένου ὑπόψιν τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ δεδομένα τοῦ συγχρόνου κόσμου ἔχουν μεταβληθεῖ ἄρδην. Θὰ διατυπώσουμε πιὸ κάτω ὀρισμένες σκόρπιες σκέψεις, μὲ σκοπὸ ν' ἀποτελέσουν τροφή γιὰ περαιτέρω προβληματισμὸ ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος:

- Τὸ κήρυγμα κατὰ τὴν κυριακάτικη Θεία Λειτουργία ἀποτελεῖ μιὰ ἄριστη δυνατότητα ἐπικοινωνίας τοῦ ἐπισκό-

που ἢ τοῦ ἱερέα μὲ τοὺς πιστοὺς. Πρέπει, ὅμως, νὰ γίνεται στὴν σωστή του θέση, πού εἶναι ἀμέσως μετὰ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, καὶ νὰ εἶναι σύντομο, περιεκτικὸ καὶ οὐσιαστικὸ, κάτι πὸν ἀπαιτεῖ κατάλληλη προετοιμασία, ἀλλὰ καὶ σὲ ὕφος πὸν νὰ ἐλκύει καὶ ὄχι νὰ ἀπωθεῖ. Ἕνα κήρυγμα πὸν γίνεται σὲ λάθος χρονικὴ στιγμή, πὸν διαρκεῖ περισσότερο ἀπ' ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ ἀντοχὲς τῶν ἀνθρώπων, πὸν δὲν ἔχει συνοχή, πὸν θυμίζει προεκλογικὴ πολιτικὴ ὁμιλία κινδυνεύει νὰ φέρει τὰ ἀντίθετα ἀποτελέσματα.

- Μιὰ ἄλλη ἄριστη δυνατότητα ἐπικοινωνίας τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἱερέα μὲ τοὺς πιστοὺς εἶναι οἱ τακτικὲς (ἐβδομαδιαῖες ἢ δεκαπενθήμερες ἢ ἔστω μηνιαῖες) ὁμιλίες. Σὲ τέτοιου εἴδους ὁμιλίες ἔχει ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας τὴν ἄνεση νὰ μιλήσει πολὺ περισσότερη ὥρα στοὺς πιστοὺς παρὰ σὲ ἓνα κυριακάτικο κήρυγμα, ὅποτε μπορεῖ νὰ ἀναπτύξει ἓνα θέμα πιὸ ἀποτελεσματικά, ἐνῶ ἔχει καὶ τὴν δυνατότητα νὰ κάνει σειρὲς ὁμιλιῶν πάνω σὲ κάποιον ἐνιαῖο θέμα (π.χ. ἐρμηνεῖα τῆς Θείας Λειτουργίας, ἐρμηνεῖα κάποιου βιβλίου τῆς Καινῆς ἢ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κ.ο.κ.). Μπορεῖ ἀκόμη νὰ κάνει πιὸ ἐξειδικευμένες σειρὲς ὁμιλιῶν σὲ συγκεκριμένο ἀκροατήριον (π.χ. ὁμιλίες γιὰ νέους, γιὰ νεαρὰ ζευγάρια κ.ο.κ.). Ἕνα ἄλλο μεγάλο πλεονέκτημα τῶν ὁμιλιῶν εἶναι ἡ δυνατότητα πὸν ἔχουν οἱ συμμετέχοντες νὰ θέσουν τίς δικές τους ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίες καὶ νὰ διατυπώσουν τοὺς δικούς τους προβληματισμούς.

- Μιὰ τρίτη ἄριστη δυνατότητα ἐπικοινωνίας τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἱερέα μὲ τοὺς πιστοὺς εἶναι ἡ ἀρθρογραφία σὲ ἐκκλησιαστικά καὶ ὄχι μόνο περιοδικά. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ στίς μέρες μας ἡ ἔκδοση ἑνὸς βιβλίου ἢ ἑνὸς περιοδικοῦ εἶναι πολὺ εὐκολώτερη καὶ πολὺ φθηνότερη ὑπόθεση ἀπ' ὅ,τι ἦταν σὲ παλαιότερες ἐποχές. Μάλιστα σήμερα ἡ πρόσβαση σὲ ἓνα κείμενο ἔχει ἀπλοποιηθεῖ κατὰ πολὺ, ἀφοῦ μπορεῖ νὰ γίνει καὶ μέσῳ διαδικτύου ἀπὸ τὸν ἠλεκτρονικὸ μας ὑπολογιστὴ ἢ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ κινητὸ μας τηλέφωνο. Τὸ διαδίκτυο εἶναι μιὰ σύγχρονη μεγάλη κατάκτηση, πὸν ἐμπερικλείει ἀσφαλῶς πολλοὺς κινδύνους, πολλὲς παγίδες καὶ πολλοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ συνάμα ἀνοίγει καὶ τεράστιες δυνατότητες, πὸν πρὶν λίγα χρόνια οὔτε κὰν νὰ διανοηθεῖ μποροῦσε κανεὶς. Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ διδάσκαλοί της καλοῦνται νὰ ἀξιοποιήσουν στοὺς ἑπακρο τίς δυνατοτητες τοῦ διαδικτύου γιὰ τὸν ἐπανευαγγελισμό καὶ τὴν ἐπανακατήχηση τῶν πιστῶν. Κηρύγματα, ὁμιλίες, συ-

νευτεύξεις, ἄρθρα, περιοδικά, βιβλία καὶ τόσα ἄλλα μποροῦν νὰ γίνουν προσβάσιμα στὸν κάθε ἄνθρωπο μέσω τοῦ διαδικτύου.

- Μιὰ τέταρτη ἄριστη δυνατότητα ἐπικοινωνίας τοῦ ἐπισκόπου ἢ τοῦ ἱερέα μὲ τοὺς πιστοὺς εἶναι τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως. Στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τὸ μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως δὲν εἶναι μόνο μυστήριο ἐξαγορεύσεως ἁμαρτιῶν, ὅπως συμβαίνει στοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, ἀλλὰ εἶναι συνάμα καὶ μυστήριο πνευματικῆς καθοδηγήσεως. Μέσα ἀπὸ τὸ μυστήριο αὐτὸ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ τὸν καλύτερο τρόπο ὁ ἐπανευαγγελισμὸς καὶ ἡ ἐπανακατήχηση τοῦ πιστοῦ καὶ μάλιστα σὲ καθαρὰ προσωπικὸ ἐπίπεδο. Γιὰ νὰ δοῦμε, ὅμως, ἄπτὰ ἀποτελέσματα, ἀπαιτεῖται χρόνος καὶ κόπος. Ὁ πνευματικὸς πατέρας ὀφείλει νὰ θυσιάσει πολὺ χρόνο, γιὰ νὰ βοηθήσει οὐσιαστικά τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὸν πνευματικὴ καθοδήγηση, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ καταβάλλει καὶ πολὺ κόπο, ὥστε νὰ εἶναι ἔτοιμος «ἀεὶ πρὸς ἀπολογία πάντῃ τῷ αἰτοῦντι (αὐτὸν) λόγον περὶ τῆς ἐν (αὐτῷ) ἐλπίδος» (Α΄ Πέτρο. γ', 15).

- Οἱ κατηχητικὲς συνάξεις τῶν ἐνοριῶν καὶ οἱ ἐκκλησιαστικὲς θερινὲς κατασκηνώσεις ἀποτελοῦν μιὰ ἄλλη δυνατότητα προσεγγίσεως τῶν παιδιῶν. Εἶναι ἀλήθεια, βέβαια, ὅτι ὁ θεσμὸς τῶν κατηχητικῶν συνάξεως εὐρίσκεται στὶς μέρες μας σὲ κρίση. Τὰ παιδιά ποὺ μετέχουν σ' αὐτὲς εἶναι πολὺ λιγότερα ἀπ' ὅ,τι ἦταν πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκαετίες. Ἀπαιτοῦνται, λοι-

πόν, φρέσκες ἰδέες, γιὰ νὰ ἐλκύσουμε τὰ παιδιά νὰ ἔρθουν στὶς κατηχητικὲς συνάξεις τῶν ἐνοριῶν, ἀλλὰ καὶ σωστὴ προετοιμασία τῶν κατηχητῶν, ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀνταποκριθοῦν ἱκανοποιητικὰ στὶς πολλαπλὲς ἀπαιτήσεις τῶν σημερινῶν παιδιῶν. Οἱ ἐκκλησιαστικὲς θερινὲς κατασκηνώσεις γιὰ μαθητὲς Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου, ἀλλὰ καὶ γιὰ φοιτητὲς καὶ νέους, μποροῦν νὰ φέρουν πιὸ ἄμεσα ἀποτελέσματα, ἀφοῦ τὰ παιδιά καὶ οἱ νέοι ποὺ μετέχουν σ' αὐτὲς μποροῦν νὰ πάρουν μιὰ συνολικὴ γεύση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας (κυρίως τῆς λειτουργικῆς τῆς ζωῆς) μέσα στὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ διαρκεῖ μιὰ κατασκηνωτικὴ περίοδος.

- Δὲν θὰ μπορούσαμε, ὀλοκληρώνοντας τὶς σκέψεις μας, νὰ μὴν κάνουμε μιὰ σύντομη ἀναφορὰ καὶ στὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα. Τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, γιὰ νὰ ἀποτελεῖ ὄντως δυνατότητα ἐπανευαγγελισμοῦ καὶ ἐπανακατήχσεως τῶν παιδιῶν, πρέπει πάση θυσίᾳ νὰ παραμείνει ὡς μάθημα ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ζωῆς. Πρέπει ν' ἀποφευχθεῖ μὲ κάθε τρόπο ἡ ἐπιδιωκόμενη μετατροπὴ του σὲ μάθημα καθαρὰ θρησκευτολογικὸ ἢ καθαρὰ γνωσιολογικὸ. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ ἀπὸ μόνο του. Πρέπει οἱ διδάσκοντες τὸ μάθημα αὐτό, εἴτε στὴν Δημοτικὴ εἴτε στὴν Μέση Ἐκπαίδευση, νὰ ἔχουν οἱ ἴδιοι ἐμπειρία τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ ζωῆς, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τὴν μεταδώσουν καὶ στοὺς μαθητὲς τους.

Ἑπανευαγγελισμός καὶ μάθημα Ἐρησκευτικῶν

Γιάννη Ἀντωνιάδη
Θεολόγου Ἐκπαιδευτικοῦ

Στὴν ἐποχὴ μας τίθεται καὶ πάλι μέσα ἀπὸ νέες προκλήσεις, πού δοκιμάζουν τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας αὐτοσυνειδησίας, τὸ ζήτημα τῆς σχέσης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου.

Χρέος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ μετάδοση τοῦ μηνύματος τοῦ Εὐαγγελίου σὲ πολλαπλούς ἀποδέκτες. Ἀφενὸς σὲ αὐτούς πού δὲν ἔχουν ἀκούσει ποτέ γιὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό καὶ τὸ κοσμοσωτήριο ἔργο του, καὶ ἀφετέρου σ' ἐκείνους πού ἔχουν ἄμεσες ἢ ἔμμεσες χριστιανικές καταβολές καὶ πιθανότατα εἶναι βαπτισμένοι. Ἔχουν ὅμως ἀποχριστιανοποιηθεῖ γιὰ λόγους πού σχετίζονται κυρίως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκοσμίκευσης. Ὅσοι ἀνήκουν στίς ἀυξανόμενες αὐτές ομάδες εἶναι ἀδιάφοροι ἀπέναντι στὴ χριστιανικὴ πίστη. Πολλοὶ γίνονται ἐπικριτὲς τῶν Χριστιανῶν γιὰ τὰ λάθη τους, ἐνῶ ἄλλοι ἀποδεικνύονται πολέμοι τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ διαρκές χρέος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἓνα ἀδιάλειπτο κάλεσμα σὲ μετάνοια, καθώς καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλπίδας. Ὁ ἐπανευαγγελισμός, ὅπως καὶ ὁ εὐαγγελισμός, ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἔξοδο τῶν

εὐαγγελιστῶν πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὴ σαφὴ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ πρὶν τὴν Ἀνάληψή Του: «καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8).

Ὁ ὅρος «ἐπανευαγγελισμός», εἶναι θὰ λέγαμε ἓνας «προκλητικός» ὅρος. Ἐπανευαγγελιζόμαστε τὸ Εὐαγγέλιο πού ξεχάσαμε; Ἐπανευαγγελιζόμαστε κάτι ἢ Κάποιον πού λησμονήσαμε; Καὶ τί εἶναι αὐτὸ πού ἀφήσαμε; Τί ἀπώλεσαμε; Τί χάσαμε; Τί χάθηκε; Ἡ μεγαλύτερη ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιον Ἰσαάκ τὸν Σύρο, εἶναι ἡ ἀδιαφορία μας γιὰ τὸν Ἀναστημένο Χριστό.

Ὁ ἐπανευαγγελισμός συνδέεται μὲ τὴν ἱεραποστολή. Ἱεραποστολή καὶ γιὰ τοὺς ἐγγύς καὶ γιὰ τοὺς μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πρόσληψη αὐτοῦ τοῦ ἱεραποστολικοῦ χρέους συνδέεται μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόνο γιὰ τὸν ἐμπερίστατο συνάνθρωπό μας, τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐλπίδα. Τὴν ἐλπίδα ὅτι σὲ κάθε ἱεραποστολικὴ στιγμή, σὲ κάθε ποιμαντικὴ παρουσία, σὲ κάθε μαρτυρία, σὲ κάθε λόγο ἢ ἀπολογία μας, εἶναι παρῶν ὁ Παράκλητος.

Τὸ μάθημα τῶν Ἐρησκευτικῶν στὰ σχολεῖα, ὑπηρετεῖ πολλαπλούς στόχους.

Τά παιδιά καί οἱ ἔφηβοι εἶναι γόνιμο ἔδαφος πού πέφτει ὁ εὐαγγελικός λόγος καί μπορεῖ νά ἀποδώσει καρπούς ἑκατονταπλάσιους. Οἱ νέοι σήμερα μεγαλώνουν σέ μία πλήρως ἐκκοσμικευμένη κοινωνία χωρίς κανένα σημεῖο ἀναφορᾶς στόν Θεό. Ἀγνοοῦν βασικές θεολογικές ἔννοιες καί ἀπέχουν μακράν ἀπό τή λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Προηγούμενες δεκαετίες, τά παιδιά πού μεγάλωναν σέ ἀγροτικές κοινωνίες, βίωναν καθημερινά, ἔστω κι ἂν δέν συμμετεῖχαν ἐνεργά, τόν ἑορταστικό κύκλο, τήν ἐπαφή μέ τόν ἱερέα καί τά θρησκευτικά ἔθιμα. Σήμερα ἡ πρώτη καί μοναδική ἴσως σχέση πού ἔχουν μέ τό σωτηριολογικό μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν, τό ὁποῖο διδάσκεται σέ ὅλες τίς τάξεις ὡς ὑποχρεωτικό μάθημα, Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου.

Ὁ μαθητής γνωρίζει μέσα ἀπό τό μάθημα γιατί λέγεται Χριστιανός Ὁρθόδοξος, κάτι πού ἀποτελεῖ βασικό θέμα ταυτότητος τῆς προσωπικότητάς του, πού ἔχει μεγάλη σημασία γιά τή ζωή του. Μαθαίνει δηλαδή γιατί βαπτίσθηκε, τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία, μέλη τῆς ὁποίας ἀποτελοῦμε ὄλοι, κληρός καί λαός, μέ κεφαλή τόν ἴδιο τόν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ Χριστό. Ἐπειτα, ἕνας μεγάλος ἀριθμός μαθητῶν μόνο στό σχολεῖο μαθαίνει

ὅ,τι ἔχει νά κάνει μέ τή χριστιανική πίστη. Ἔτσι, τό μάθημα, στήν προκειμένη περίπτωση, ἀναπληρώνει (ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό) τήν οικογενειακή ἢ τήν ἐκκλησιαστική θρησκευτική ἀγωγή, ὅπου αὐτή δέν εἶναι δυνατό νά κατορθωθεῖ.

Τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν εἶναι μάθημα ἐξόχως ἠθοπλαστικό. Σέ μία κοινωνία πού χαρακτηρίζεται ἀπό ἔκλυση ἠθῶν, ἀρχῶν καί ἀξιών, ὅπου τό κνηγι τοῦ εὐκόλου κέρδους καί τῆς καταναλωτικῆς εὐμάρειας ἔχουν γίνει ἡ ἀπόλυτη ἐπιδίωξη τοῦ σύγχρονου ἀτόμου, τά θρησκευτικά, ὡς παιδαγωγικό μέσο, μαθαίνει στά παιδιά νά μὴν ὑποκύπτουν στούς ἀλλοτριωτικούς μηχανισμούς τῆς σύγχρονης κοινωνίας, στό πνεῦμα τῆς μονοδιάστατης τεχνοκρατίας, στόν ἀτομοκεντρισμό κ.λπ. Δρᾷ ἔτσι καταλυτικά σέ ἕνα κόσμο ὅπου κυριαρχεῖ ὁ εὐδαιμονισμός καί ἡ χρησιμοθηρία, προβάλλοντας τήν ἐλευθερία ὡς ἀσκητική προοπτική, ὡς ἀγώνα ὑέρεβας τῆς τυραννίας τῶν συνεχῶς αὐξανόμενων τεχνητῶν καταναλωτικῶν ἀναγκῶν.

Ἡ παιδεία ἔχει σάν σκοπό τήν ἀνάπτυξη ὄχι μόνο τῆς διανοητικῆς καί σωματικῆς, ἀλλά καί τῆς πνευματικῆς διάστασης τοῦ ἀνθρώπου. Τά θρησκευτικά ὀδηγοῦν σέ πανανθρώπινους βασικούς προβληματισμούς, βοηθᾷ τά παιδιά νά ἀναπτύξουν αἰσθητήριο γιά τά οὐσιώδη τῆς ζωῆς, γιά τήν ὁμορφιά, τό μυστήριο, προάγοντας τήν κριτική σκέψη, καθώς φέρνει τούς νέους σέ ἐπαφή μέ τά πιό κρίσιμα ἐρωτήματα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Σέ μία ἐποχή πού χαρακτηρίζεται ἀπό "ὑπαρξιακό κενό", σέ ἕνα αἰῶνα ἔντονων πειραματισμῶν τοῦ

άνθρώπου μέ τόν ἑαυτό του καί τήν ἔλευθερία του, σέ μία περίοδο κρίσης καί ἀπαξίωσης, ἡ ὀρθόδοξη χριστιανική ἀγωγή δίνει στόν μαθητή, τόν ἔφηβο, τόν νέο, ἀπαντήσεις στά ἔσχατα ἐρωτήματα πού τόν συγκλονίζουν, προσφέρει νόημα, προσανατολισμό, θεμελιώδεις ἀξίες γιά τήν ὕπαρξη καί τή συνύπαρξη. Ὁ Ἀναστημένος Κύριος εἶναι ἡ ἀπάντηση σέ ὅλα τά ἐρωτήματα πού προκαλεῖ ὁ θανατόπνοος σύγχρονος πολιτισμός μας. Ἡ ἐλπίδα, ἡ καταφυγή καί τό ἀπάνεμο λιμάνι στίς φουρτοῦνες τῆς ζωῆς.

Τά θρησκευτικά ὑπηρετοῦν βασικές ἀξίες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπως ὁ σεβασμός τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη στόν συνάνθρωπο, ἡ ἔλευθερία, ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ ἀλληλεγγύη καί ἡ ἔγνοια γιά τή φύση πού μᾶς περιβάλλει.

Τό μάθημα προβάλλει τόν ρόλο τῆς θρησκείας εὐρύτερα γιά τή διαμόρφωση τοῦ πολιτισμοῦ καί εἰδικότερα τῆς Ὁρθοδοξίας γιά τόν ἑλληνικό πολιτισμό, ἀλλά καί τόν Εὐρωπαϊκό καί τόν πολιτισμό τῆς ἀνθρωπότητας. Βοηθᾷ τόν μαθητή νά ἀνακαλύψει καί νά ἀγαπήσει τήν πολιτιστική του κληρονομιά, πού εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τήν Ὁρθοδοξία καί νά κατανοήσει τό πνεῦμα πού βρῖσκεται πίσω ἀπό τόν ὕμνο, τή βυζαντινή εἰκόνα, τή θεία Λειτουργία, τήν ἄσκηση κ.λπ.

Ἡ ὀρθόδοξη χριστιανική πίστη καί Ἐκκλησία, ἀποτελεῖ μία βασική διάσταση τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας. Ἡ Ἐκκλησία σέ χαλεπούς γιά τήν πατρίδα μᾶς καιρούς, στάθηκε θεματοφύλακας τόσο τῆς ἐθνικῆς, ὅσο καί τῆς πολιτισμικῆς μας ὑπόστασης. Ὁ μαθητής, μέσα ἀπό τό μάθημα, ἀποκτᾷ γνώση τῶν βα-

σικῶν συστατικῶν στοιχείων τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης τῆς Ἐκκλησίας καί τοῦ ρόλου πού αὐτή ἔπαιξε στή διαμόρφωση τῆς κοινωνίας καί τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, κάτι πού ἀποτελεῖ βασική προϋπόθεση γιά νά καταλάβουμε ποιοί εἴμαστε καί πῶς λειτουργοῦμε στόν χῶρο καί τόν χρόνο.

Ἡ εὐθύνη πού βαραινεῖ ὄσους καλοῦνται νά φέρουν εἰς πέρας τό ἔργο τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ τῶν νέων, μέσα ἀπό τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν στά σχολεῖα, εἶναι τεράστια. Αὐτή συνδέεται θά λέγαμε καί μέ προσωπική μαρτυρία τῆς πίστεως τοῦ διδάσκοντα, ἡ ὁποία ἐκφράζεται μέ ποικίλους τρόπους: μέσα ἀπό τό ἦθος πού προβάλλει στήν κοινωνία, τή συμμετοχή στή λειτουργική ζωή τῆς Ἐκκλησίας, τόν καθαρό θεολογικό λόγο σέ σύγχρονα θέματα πού ἀπασχολοῦν τόν ἀνθρώπο, τίς δράσεις γιά τήν ἀνακούφιση τῶν πασχόντων, τή συμβολή στίς ἐπιστῆμες καί τίς τέχνες, τή κραυγή καί τούς ἀγῶνες του γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἐλευθερίας, εἰρήνης καί τῆς δικαιοσύνης κ.ο.κ. Σέ αὐτή τήν περίπτωση ἡ ἐντολή τοῦ Ἰησοῦ στούς μαθητές του: «Οὕτω λαμψάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τά καλά ἔργα καί δοξάσωσι τόν πατέρα ὑμῶν τόν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ε', 16).

Οἱ Κατηχήσεις
τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου
Ἱεροσολύμων

Πρωτ. Σωκράτη Ἀνδρέου
Θεολόγου

Ἡ Κατήχηση ἀποτελεῖ ἓνα πολυσήμιαντο καὶ πολυδιάστατο ὄρο ὁ ὁποῖος δέν μπορεῖ εὐκόλα νά προσδιοριστεῖ σέ προκαθορισμένα σχολαστικά πλαίσια. Ἀναμφίβολα ὅμως, ὑπὸ τὴν εὐρύτερη σημασία της, ἀποτελεῖ τὴ διαχρονικὴ πρακτικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας ἡ ὁποία διασώζει ποικιλοτρόπως, τὴν πεμπτουσία τῆς διδασκαλίας τῆς Μίας, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἀπαρχές τῆς Κατήχησης ἀφοροῦν τὴν ἴδια τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀκριβῶς τὴν βίωσαν καὶ τὴν μεταλαμπάδευσαν οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι στίς μετέπειτα γενεές τῶν Χριστιανῶν μέχρι καὶ τίς μέρες μας, στίς κατά τόπους Χριστιανικές Κοινότητες.

Μέσα στή μαρτυρικὴ καὶ συνάμα ἔνδοξη Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ Κατήχηση συνεχῶς ἐξελισσόταν, παρόλληλα μέ τό ἱστορικὸ – δογματικὸ πλαίσιο τῆς κάθε ἐποχῆς. Ὁ χαρακτήρας της εἶναι ἄλλοτε ἱεραποστολικός, ἄλλοτε ψυχωφελής, πάντοτε ὅμως διδακτικός καὶ παιδαγωγικός στήν ἐν Χριστῷ πνευματικὴ πορεία. Ἀρχικά, μέχρι καὶ τὰ τέλη τοῦ τρίτου αἰῶνα, εἶχε ἓναν ἀνεπίσημο «τύπο διδαχῆς» (Ρωμ. στ', 17) διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ ὑποψήφιος Χριστιανός γνώριζε τίς βασικές δογματικές θέσεις τῆς

Χριστιανικῆς πίστεως, πρὶν τό βάπτισμα. Στίς ἀρχές τοῦ 4ου μ.Χ. αἰ., μέ τὴ διακήρυξη τῆς ἀνεξίθρησκείας διὰ τοῦ διατάγματος τῶν Μεδιολάνων, ὅταν πλέον κατέπαυσαν οἱ διωγμοί, ὁ Χριστιανισμός ἔγινε ἡ ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους μέ ἀποτέλεσμα διάφοροι πολιτικοὶ καὶ θρησκευτικοὶ λόγοι νά ὠθοῦν περισσότερους ἀνθρώπους νά βαπτιστοῦν Χριστιανοί.

Ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ἱστορικῶν – πολιτικῶν ἐξελίξεων, καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν θρησκευτικῶν – κοινωνικῶν ἀναταράξεων, πού προκλήθηκαν λόγω τῆς ἀνθησης τῆς αἵρεσης τοῦ Ἀρειανισμοῦ, ἡ Ἐκκλησία προσπάθησε νά ὀργανωθεῖ πύ συστηματικά, ὥστε νά ἀντιμετωπίσει τίς διάφορες προκλήσεις. Κτίστηκαν νέοι ναοί, ἡ λατρεία ἀνασυστάθηκε, ἡ διδασκαλία καὶ οἱ βασικές ἀρχές τῆς πίστεως, πού πηγάζουν μέσα ἀπὸ τὴ Βιβλικὴ διδασκαλία, ἐρμηνεύονται πλέον ἀυθεντικά μέσα ἀπὸ τό Σύμβολο τῆς Πίστεως πού οἱ θεοφόροι Πατέρες θέσπισαν στίς δύο πρῶτες Οἰκουμενικές Συνόδους. Οἱ ὄροι καὶ οἱ Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, θεσπίζουν πλέον τὰ δόγματα τῆς πίστεως καὶ τροχειοδρομοῦν πρακτικές καὶ λειτουργικές λύσεις σέ διάφορα προβλήματα τῆς πνευ-

ματικής ζωής τῶν Χριστιανῶν.

Συνεπῶς, ἡ ἴδια ἡ Κατήχηση τῆς Ἐκκλησίας δέν ἦταν δυνατόν νά μὴν ἐπηρεαστεῖ ἀπό τὰ γεγονότα. Ἡ ἀνάγκη τῶν ἀνθρώπων νά εἰσέρχονται στούς κόλπους τῆς Μίας, Ἁγίας καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά συνάμα καί ἡ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας νά διαφυλάξει ἀκέραια τήν ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἀποτέλεσαν τίς αἰτίες ὥστε νά ὀργανωθεῖ καί ἡ Κατήχηση τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως στίς μεγάλες μητροπολιτικές ἐπαρχίες.

Ἔτσι, τόν 4ον αἰ. μ.Χ. μία ἐξέχουσα πατερική μορφή, ὁ Ἅγιος Κύριλλος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων, παρόλες τίς ἐξορίες πού ὑπέστη, διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο στήν οὐσιαστική διαμόρφωση καί συστηματική ὀργάνωση τῶν Κατηχήσεων, ὡς «θεομοῦ» γιά τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, ἐναρμονίζοντας τή θεολογία, δηλ. τίς ἀλήθειες τῆς πίστεως, μέ τή ζωή καί τήν πράξη, τόσο τῶν κατηχομένων, ὅσο καί τῶν «ἐν ἐνεργείᾳ» Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἐν τῷ μεταξυ, εἶχαν ἤδη δημιουργηθεῖ δύο κατηγορίες Κατηχομένων. Ἡ πρώτη ομάδα τῶν «Κατηχομένων» ἦταν ὅσοι κατηχοῦνταν γιά τρία ἔτη περίπου στά δόγματα καί τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Μετά ἀπό τήν τριετή κατήχηση, ὅσοι κρινόνταν ἔτοιμοι νά βαπτισθοῦν, ὀνομάζονταν «Φωτιζόμενοι», καί προετοιμάζονταν συνήθως κατά τήν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἰδικές κατηχήσεις τῶν Φωτιζομένων. Ἀκολούθως, δημιουργήθηκαν καί οἱ λεγόμενες «Μυσταγωγικές» κατηχήσεις, οἱ ὁποῖες ἦταν

διδασκαλίες πρὸς τοὺς νεοφώτιστους μέ σκοπό νά κατανοήσουν τίς βαθύτερες ἔννοιες καί τή σωτηριολογική σημασία τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου¹ συγκαταλέγονται μεταξύ τῶν πολυτιμότερων γραπτῶν κειμένων τῆς πρώτης Ἐκκλησίας μέ σημαίνουσα διαχρονική σπουδαιότητα καί ἀξία. Πρόκειται γιά σῶμα κειμένων μέ ὀργανωμένη δομή καί σύνταξη. Μέσα ἀπό τή διακριτική καί χαρισματική ποιμαντική ὀξυδέρκεια τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου συνδυάζεται ἄριστα ἡ λιτότητα τῆς ἔκφρασης, ἡ πληρότητα τῆς θεολογικῆς γνώσης καί σοφίας καθὼς καί ἡ δογματική εὐκρίνεια τῆς ἀλήθειας τῆς πίστεως. Εὐδιάκριτη εἶναι ἐπίσης καί ἡ διδακτική εὐχέρεια τοῦ Ἁγίου ἀφοῦ συμπλέει μέ θαυμαστή ἀκρίβεια τὰ Βιβλικά χωρία σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες καί τὰ δεδομένα τῶν κατηχομένων.

Τό corpus τῶν Κατηχήσεων τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου χωρίζεται σέ δύο κατηγορίες: α) στίς Κατηχήσεις πού ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Φωτιζομένους καί β) στίς Κατηχή-

¹ Ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατηχήσεις, εἰσαγωγή-κείμενο-μετάφραση-σχόλια, Ἔκδ. «Ἐτομασία», Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέας, Ἀθήνα.

σεις πρὸς τοὺς Νεοφωτιστοὺς. Στὶς δεκαοκτῶ Κατηχήσεις πρὸς τοὺς Φωτιζομένους, διαγράφεται μία διδακτική – ἐξηγητική ροή στὸν Κατηχητικὸ λόγο ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἱστορική ἐξέλιξη τοῦ δόγματος, ὅπως αὐτὸ εἶναι συμπυκνωμένο μέσα ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Οἱ πέντε Μυσταγωγικὲς Κατηχήσεις ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς Νεοφωτιστοὺς, τῆ Διακαινίσμο ἐβδομάδα, μέ κεντρικὸ θέμα τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ τρεῖς ἀναφέρονται στὴ θεολογία τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος καὶ οἱ δύο στὴ θεία Λειτουργία.

Τὸ περιεχόμενο τῶν Κατηχήσεων τῶν Φωτιζομένων παρουσιάζει ἐπίσης ἀξιολογὴ μορφή καὶ διάρθρωση. Ἀρχικὰ προβαίνει σέ εἰσαγωγικά θεολογικά σχόλια προετοιμάζοντας τοὺς κατηχουμένους γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία τοῦ Βαπτίσματος στὴ ζωὴ τους. Ἐπειτα ἀφιερώνει μία κατήχηση μέ σκοπὸ νά ἀναδείξει τὴ δύναμη τῆς πίστεως παραπέμποντας σέ διάφορα βιβλικά χωρία. Ἡ πίστη ἀποτελεῖ τὸ ἀκλόνητο θεμέλιο σὸ ὁποῖο ἐδραιώνεται τὸ ἅγιο Βάπτισμα. Ἐπισημαίνει τὴν ἀξία γιὰ τὴν ὁποία ὀφείλουν νά παραμένουν οἱ Χριστιανοὶ μακριὰ ἀπὸ αἰρετικές διδασκαλίες καὶ ἐπεξηγεῖ τὴ μεγάλη ἀξία τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν μέσα ἀπὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Οἱ ἀκόλουθες Κατηχήσεις ἐπικεντρώνονται στὰ οὐσιαστικά σημεῖα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, δηλ. τὴ συμβολὴ τῆς Ἁγίας Τριάδας σὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας: Τοῦ Θεοῦ Πα-

τέρα ὡς ποιητῆ καὶ παντοκράτορα, τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐνσαρκώθηκε, ἔπαθε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρία καὶ τέλος γιὰ τὴν παρουσία καὶ τὴν πρόνοια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησία.

Ἡ μύηση τῶν Χριστιανῶν στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέν ἀποτελεῖ μία ἰδεολογικὴ πεποίθηση ἢ ἔνταξη σέ μία ἀπλή θρησκευτικὴ παράταξη. Ὁ ἅγιος προσδίδει τὴ σωτηριολογικὴ διάσταση τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀναπτύσσοντας εὐρύτερα τὴ θεολογία τοῦ ἀπ. Παύλου, στὴν τελευταία (δέκατη ὄγδοη) Κατήχησή του πρὸς τοὺς Φωτιζομένους καὶ ἡ ὁποία προάγει τὴν ἐνότητα τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν ἐνιαῖο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ μέ προοπτικὴ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Μέσα ἀπὸ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων ἡ Κατήχηση, πέρασε διάφορες μετεξελίξεις, συμπαρασυρόμενη ἀπὸ τὰ ἱστορικὸ – πολιτικά καὶ κοινωνικὸ – θρησκευτικὰ τεκταινόμενα τῆς κάθε ἐποχῆς, χωρὶς ποτέ νά χάσει τὸν πολυσήμαντο δυναμικὸ καὶ παιδαγωγικὸ της χαρακτῆρα. Μάλιστα, τοὺς μέσους καὶ ὕστερους Βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Κατήχηση ἐξελίχθηκε ὡς ἓνα ἀξιόλογο καὶ παραγωγικὸ γραμματειακό εἶδος μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀναπροσαρμόζεται συνεχῶς τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τόσο τῆς ἐνορίας, ὅσο καὶ τῆς μοναστικῆς κοινότητας. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τίς Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου², τοὺς Κατηχητικούς Λόγους τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου³ καὶ

² Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, «Κατηχήσεις» (α'-λγ) & (λδ'- ρκδ'), κείμενο, μετάφραση, σχόλια, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καὶ ἀσκητικῶν πατέρων, Ε.Π.Ε, τόμοι 18 καὶ 18α', ἐκδοτικός οἶκος «Τὸ Βυζάντιον», Πατερικὲς Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη.

τή Βίβλο Κατηχήσεων τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγγλεῖστου⁴. Λίγο ἀργότερα, τή δραματική περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ Ἐκκλησία διατήρησε ἄσβεστη τή λυχνία τῆς εὐρύτερης παιδείας καί μόρφωσης τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους μέσα ἀπό τήν Κατήχηση πού γινόταν στό «Κρυφό Σχολεῖο»· ἐνῶ ἀλησμόνητη παραμένει ἡ πρωτόγνωρη καί ἀποτελεσματική ἱεραποστολική Κατηχητική δράση τοῦ Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ σέ ὁλόκληρη τήν Ἑλληνική ἐπικράτεια καί ὄχι μόνο...

Στίς μέρες μας, ἡ Κατήχηση ἐπίσης δέν ἔχασε τόν διπλό της χαρακτήρα⁵. Ἡ Ἐκκλησία συνεχίζει ἀκατάπαυστα μέσα ἀπό τήν ποιμαντική της δράση. Ἀγκαλιάζει μέ τήν ἴδια ἀγάπη καί στοργή ὅλους τούς ἀνθρώπους ἀνεξαρτήτου θρησκείας καί ἰδεολογικῶν πεποιθήσεων προβάλλοντας σέ ὅποιον ἐπιθυμεῖ νά ἀκούσει τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Καταρτίζει εἰδικές σχολές Κατηχουμένων, γιά τούς ἐτερόδοξους πού ἐπιθυμοῦν νά βαπτιστοῦν Χριστιανοί Ὁρθόδοξοι. Οἱ κατηχούμενοι μορφώνονται μέ τίς βασικές δογματικές διδασκαλίες τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, καθίστανται ἐνή-

μεροι περί τοῦ λειτουργικοῦ κύκλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐορτολογίου καί βιώνουν ἐνεργά τήν προβαπτισματική κατηχητική περίοδο μέσα ἀπό τήν ἐνεργή καί ἐκούσια διακονία τους στήν ποιμαντική δράση τῆς ἐνορίας. Ἔτσι, τό βάπτισμα, γίνεται γι' αὐτούς ἓνα Πάσχα - διάβαση, ὅπου πλέον συνδέει τή γνώση καί τήν πράξη μέ τή μυστηριακή καί λειτουργική χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οἱ Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου δέν ἔπαυσαν νά ἀποτελοῦν τήν οὐσιαστική πυξίδα στό ποιμαντικό αὐτό διακόνημα τῆς Ἐκκλησίας, τό ὁποῖο φυσικά ἐπικαιροποιεῖται καί ἐκσυγχρονίζεται πάντοτε σύμφωνα μέ τίς προκλήσεις καί τίς ἀνάγκες τῆν σύγχρονης ἐποχῆς. Μέσα ἀπό τήν Κατήχηση ἡ Ἐκκλησία ἀνοίγεται στόν κόσμο, διαλέγεται καί συνοδοιπορεῖ μέ τίς ἐπιστῆμες, προσάγει τίς ἀνθρώπινες ἠθικές ἀρχές καί συμπεριφορές, διευρύνει καί στηρίζει τήν κοινοτική ἀδελφοσύνη καί συναλληλία. Σέβεται καί στηρίζει, νουθετεῖ καί παρηγορεῖ, μορφώνει καί χειραγωγεῖ τόν ἐν Χριστῷ καινὸ ἀνθρώπο ὥστε νά φθάσει εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ (Ἐφес. δ', 17).

³ Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, «Κατηχητικοί Λόγοι (α'-ζ') & (η'-λδ')», κείμενο, μετάφραση, σχόλια, Φιλοκαλία τῶν νηπτικῶν καί ἀσκητικῶν πατέρων, Ε.Π.Ε, Τόμοι 19γ' καί 19δ', ἐκδοτικός οἶκος «Τό Βυζάντιον», Πατερικές Ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη.

⁴ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγγλεῖστου, Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, Εἰσαγωγή-Μετάφραση-Σχόλια Β. Κατσαρός, τόμος β', ἔκδ. Ἱερά Βασιλική καί Σταυροπηγιακή Μονή Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος, 189-431 (κείμενο)

⁵ Ἐννοοῦμε ἀφενός τήν κατηχητική προετοιμασία καί κατήχηση τῶν ὑποψηφίων νά βαπτισθοῦν στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἀφετέρου τήν ἀδιάλειπτη ποιμαντική κατηχητική δραστηριότητα μέσα ἀπό τούς κύκλους Ἁγίας Γραφῆς τῶν βαπτισμένων μελῶν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας ὄλων τῶν ἡλικιῶν: Ἐνηλίκων, Νέων, Ἐφήβων, Παίδων ἀκόμη καί Νηπίων.

Κατασκήνωση Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης

Τά ἡρωικά χρόνια

Εὐδόκιου Δημητρίου
Θεολόγου

(συνέχεια ἀπό προηγούμενο τεύχος)

Μέσα σέ αὐτή τήν ἀνοδική πνευματική κίνηση καί μέ τήν εὐλογία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', τό 1953 ὁργανώθηκε ἐπιτέλους ἡ Κατασκήνωση τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης στή σημερινή θέση της καί πραγματοποιήθηκε ἀπό τίς 15 Αὐγούστου μέχρι τίς 7 Σεπτεμβρίου. Στήθηκε ἓνα ὑπόστεγο γιά μαγειρεῖο καί ἓνα γιά τήν «ἀρχαία ἀγορά», πού -ὅπως καί στήν ἀρχαιότητα- λειτούργησε ὡς τόπος συζητήσεων, ἀλλά καί ὡς τραπεζαρία· συναρμολογήθηκαν βρῦσες καί ὑγειονομικές ἐγκαταστάσεις· ἐνοικιάστηκαν ἀπό ἰδιώτες οἱ δεκατέσσερις σκηνές πού χρησιμοποιήθηκαν γιά τή στέγαση τῶν ἑβδομήντα μαθητῶν, τῶν στελεχῶν καί ὡς ἀποθηκευτικοί χώροι· ὅλα ταξινομημένα μέ κέντρο τόν ἰστό τῆς Σημαίας. Σχηματίστηκαν δρομίσκοι πλαισιωμένοι μέ πέτρες, ὥστε νά συνδέονται ὅλες οἱ τοποθεσίες τῆς «χριστιανικῆς πόλης», ὅπως ἀποκαλοῦσαν τήν Κατασκήνωση. Ὁδός Ἁγίου Νι-

κολάου, ὁδός Ἀγάπης, ὁδός Χαράς, ὁδός Ὁμονοίας καί ὁ κυριότερος δρόμος ἢ λεωφόρος Νίκης· καθημερινά βιάζαν στίς ἀρετές καί ἐστίαζαν στή νίκη –προσωπική, ἠθική καί ἐθνική... Μέ μπογιατισμένες πέτρες ἐγράψαν συνθήματα στό ἔδαφος καί σχημάτισαν τήν Κύπρο, καί ἔστησαν μιὰ κωνική λιθοδομή μέ ξύλινο σταυρό στήν κορυφή ὡς «βωμό»-προσευχητάρι γιά τή βραδινή προσευχή.

Ἀρχηγός ὀρίστηκε ὁ Μιχαλάκης Μαραθεύτης, μέ τήν ὑπεύθυνη συνεργασία τοῦ π. Ἀναργύρου Σταματόπουλου. Συνέτρεχαν στό πρόγραμμα ὁ π. Σταῦρος Παπαγαθαγγέλου, ὁ Δ. Ρέβελας καί ὁ Λ. Κοκολιός. Οἱ 70 μαθητές, προερχόμενοι ἀπό διάφορες ἐπαρχίες, μαζί μέ τούς ὀμαδάρχες τους κατανεμήθηκαν σέ ἑπτὰ ὀμάδες· καθεμίᾳ φιλοτεχνοῦσε τό δικό της λάβαρο καί τόν δικό της ὕμνο. Τό σύνθημα τῆς Κατασκήνωσης ἦταν «Νικηταί», ἀκροστιχίδα τῶν ὀνομάτων τῶν ὀμάδων: Νικηφόροι, Ἰδεολόγοι, Κτίσται, Ἡρώες, Ταχυδρόμοι, Ἀκούραστοι καί Ἰκανοί. Τό πρόγραμμα περιελάμβανε γυμναστική, πρωινή προσευχή στόν ἀρχαῖο ναό, ἔπαρση Σημαίας, ἀγιογραφικό ἀνάγνωσμα γιά τό σύνθημα τῆς ἡμέρας, πρόγευμα, τακτοποίηση σκηνῶν, διάβασμα, παιχνίδι, γεῦμα, μεσημβρινή ἀνάπαυση, πρόδειπνο, ἀπογευματινό παιχνίδι, ὀμιλία, ὑποστολή Σημαίας, περίπατος, τραγούδι, δείπνο, ὥρα εἰλικρινείας καί σιωπητήριο. Ἀπασχολοῦνταν μέ ἀθλοπαιδιές στό γή-

πεδο πετό-
σφαιρας
καί στόν

χώρο ἐπιτραπέζιας ἀντισφαί-
ρισης καί κάποιες μέρες οἱ Κα-
τασκηνωτές ἐξέδραμαν στόν
Πεδουλά, στήν Τροοδίτισσα
καί στό Τρόοδος. Διοργάνωσαν
μιά ἐκδήλωση πού παρουσία-
σαν στήν Κακοπετριά. Ἡ ὀρχή-
στρα μέ τό ἀκορντεόν, τό βιολί, τή
φυσσαρόμωνα κ.λπ. ἦταν ἀπαραί-
τητη γιά τήν ψυχαγωγία. Ἡ ἔκδο-
ση τῆς ἐβδομαδιαίας ἐφημερίδας «Κα-
τασκηνωτική Ἠχώ» περιείχε σύντομα κεί-
μενα ψυχαγωγικοῦ-ἀστείου χαρακτήρα,
θρησκευτικά καί ἔθνικά. Ἐκ τῶν ὧν
οὐκ ἄνευ οἱ θεῖες Λειτουργίες κάθε Κυ-
ριακή, στίς ὁποῖες ψέλνουν οἱ μαθητές.
Ἡ πολύωρη ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκό-
που στίς 28 Αὐγούστου καί προηγουμέ-
νως τοῦ Μητροπολίτου Κυρηναίας χάρι-
σαν εὐλογία, κῦρος καί χαρά στούς Κα-
τασκηνωτές.

Ὁ παπα-Σταῦρος σημειώνει ὅτι «ἀπό
τοῦτο τό ἔτος 1953 καθιερώθηκαν κι' οἱ
χριστιανικές κατασκηνώσεις κάθε κα-
λοκαίρι γιά τούς μαθητές τῶν Κατηχη-
τικῶν Σχολείων τῆς ἐπαρχίας Λευκωσίας
στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης καί τῆς
ἐπαρχίας Κυρηναίας στήν ἀρχαία Λάμ-
πουσα. Καί μιά καί ἀναφερόμεθα στόν
τομέα τῶν Κατασκηνώσεων, μέ πολλή νο-
σταλγία ἀναπολοῦμε, τούτη τήν ὥρα, τό
στήσιμο τῶν σκηνῶν μέ τούς ἀγαπητούς
πατέρα Ἀνάργυρο καί κ. Δημήτριο Νι-
κολάου [σ.σ. Ρέβελα] καί μέ τόν μακα-
ριστό τώρα Λουκά Κοκολιό, τόν ἐρχομό
τῶν παιδιῶν, τήν τακτοποίησή τους καί

*Κατασκηνωτές τοῦ 1953.
Διακρίνεται ὁ Μητροπολίτης Κυρηναίας
Κυπριανός (ἀρχεῖο Ἀντρέα Φυλακτοῦ)*

τίς πρῶτες θ. Λειτουργίες στό ἱστορικό
καί Βυζαντινό ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Νι-
κολάου τῆς Στέγης. Τί συγκινήσεις, ἀλλά
καί τί πνευματικές ἀνατάσεις καί τί ψυ-
χολογικός συγκλονισμός...».

Στίς ἀρχές Μαΐου 1954 οἱ OXEN νέων
καί νεανίδων ἐπαρχίας Λευκωσίας ἐξέ-
δραμαν στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης
γιά Θεία Λειτουργία, κύκλο μελέτης
Ἁγίας Γραφῆς καί ψυχαγωγία, ἐνῶ δέν
ἔλειπε ἡ ὑπόμνηση τοῦ ἐθνικοῦ στόχου
τῆς Ἑνώσεως καί οἱ παραινέσεις γιά ἐγρή-
γορηση.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1954 πραγματοποι-
ήθηκε γιά πρώτη χρονιά ἡ Κατασκήνω-
ση Θελέων ἀπό 10 ἕως 31 Ἰουλίου, μέ
ἀρχηγό τήν Οὐρανία Κοκκίνου καί μέ
συμμετοχή 90 μαθητριῶν κατανεμημένων
σέ ὀκτώ ἤ ἑννέα ὀμάδες. Κάθε ὀμάδα ἐπι-
βλεπόταν ἀπό μία ἢ δύο ὀμαδάρχισσες
δασκάλες ἢ ἀπόφοιτες τοῦ Γυμνασίου, ἐκ
τῶν ὁποίων τέσσερις ἀπό τήν OXEN
Μόρφου: ἡ Ἥβη Πύργου, ἡ Ἀνθούλα
Φρυδά, ἡ Ἐλενίτσα Ἀριστοτέλους καί ἡ
Χρυστάλλα Δημητρίου. Στό ἡμερήσιο
πρόγραμμα περιλαμβάνονταν γυμνα-
στική, ψυχαγωγία, μελέτη, τραγούδια,

ἐκδρομές καί κυριακάτικη Λειτουργία στήν ὁποία ἔφελναν οἱ μαθήτριες. Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' καί τοῦ πρωτοσυγκέλλου Καλλινίκου στίς 28 Ἰουλίου ἔγινε δεκτή μέ ἐνθουσιασμό, ἐνῶ ἐνέπνευσε γιά πνευματικό καί ἐθνικό ἀγώνα.

Ἀκολούθησε ἡ ὀλιγοήμερη κατασκήνωση δέκα περίπου ἐκπαιδευτικῶν (31 Ἰουλίου – 11 Αὐγούστου) «ἀπολαμβάνοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐξοχῆς καί τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης», σύμφωνα μέ δημοσίευμα τῆς ἐποχῆς. Ποιοί νά 'ναι αὐτοί κι' ἂν ὄντως ἦταν ἐκπαιδευτικοί δέν ξέρουμε. Πάντως ἡ μυστική προπαρασκευή τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα εἶχε ἀρχίσει πρό πολλοῦ.

Στίς 13 Αὐγούστου καί γιά διάρκεια τριῶν ἐβδομάδων, πραγματοποιήθηκε ἡ Κατασκήνωση Ἀρρένων, μέ ἀρχηγό τόν ἐκπαιδευτικό Μιχαλάκη Μαραθεύτη καί τούς συνεργάτες τῆς προηγούμενης χρονιάς. Οἱ 105 μαθητές κατανεμήθηκαν σέ ἑννέα ὀμάδες, ἔχουσα καθεμιά ἕναν ἢ δύο ὀμαδάρχες καί σύνολο στελεχῶν περίπου 25. Ἡ διαμονή στήν Κατασκήνωση τοῦ Χωρεπισκόπου Σαλαμίνοσ Γενναδίου γιά 15-20 μέρες σέ μικρή παράγκα πού ὀνόμαζε εὐσεβῶς «Νέα Κατουνάκια» καί οἱ ἐπισκέψεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τήν 31η Αὐγούστου καί τοῦ Μητροπολίτη Κυρηναίας ἦταν δηλωτικές τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Ἐθναρχίας γιά τό ἔργο τῆς Κατασκήνωσης. Οἱ λόγοι τους, πύρινοι ἐθνικοί, φανερόνουν ὅτι ἐπένδυναν στούς Κατασκηνωτές γιά κάτι θεό-

ρατα σπουδαίο...

Ἐνας ἐκ τῶν ὀμαδαρχῶν ἦταν ὁ Ρένος Κυριακίδης, πού γράφει γιά τήν ὀμάδα του: «Στήν ὀμάδα αὐτή περιλαμβάνονταν μαθητές πέμπτης καί ἔκτης τάξης Γυμνασίου. (...) Τήν ὀμάδα αὐτή τήν ὀνόμασαν "Εἰρηνοποιοί"». Ὁ ὀμαδάρχης τῶν Εἰρηνοποιῶν ἐπέλεξε τέσσερα παιδιά ἀπό τήν ὀμάδα του (τούς Μάκη Γιωργάλλα, Ἰωάννη Κασίνη, Μαλλούρη καί Παρασκευᾶ) καί μαζί μέ δύο μικρότερους μαθητές (τούς Γιαννάκη Στεφανίδη καί Ἀναστασιάδη), δημιούργησε ἕναν ἐπαναστατικό πυρήνα, μέ τόν ὁποῖον κατέβαινε τά βράδια στήν Κακοπετριά, ἔγραφαν συνθήματα μέ μπογιά στούς τοίχους καί ἐπέστρεφαν πρῖν τό ἐγεγρήριο στή σκηνή τους γιά ὅσον ὕπνο προλάβαιναν. Ἐξηγεῖ ἐπίσης ὅτι ἡ παρουσία τοῦ παπα-Σταύρου ἦταν καταλυτική μέ τόν πατριωτικό του ζῆλο ἔδιδε ιδιαίτερο ἀγωνιστικό τόνο. Τραγουδώντας «θά ἐνώσουμε τήν Κύπρο μας μέ τήν Ἑλλάδα μάνα μας» ἔκαμε τούς πάντες νά προσμένουν τή μέρα αὐτή καί νά θέλουν νά γίνουν αἰτιοί της.

Ὁ ἴδιος ὁ παπα-Σταῦρος θυμᾶται γιά τόν ἤρωα Μάκη Γιωργάλλα: «Στήν κατασκήνωση τῶν Κατηχητικῶν τοῦ 1954 στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης ἦταν ἡ ψυχὴ τῆς ὅλης κατασκήνωσης. Σέ μιά ἐπίσκεψή μου ἕνα ἀπόγευμα τούς κάλεσα γιά νά τούς μάθω ἕνα καινούργιο μου τραγούδι, τό "Θά ἐνώσουμε τήν Κύπρο μας". Θεέ μου! Πῶς ἔκανε ἡ μεγάλη αὐτή λεβέντικη ψυχὴ! Σέ λίγα λεπτά τό 'μα-

θαν και τό
τραγου-
δοῦσαν μ'

ἓνα παλμό ἀληθινά ἀξέχαστο. Φυσικά, περιττό νά εἰπῶ, πῶς ἀπ' ὅλη τήν ομάδα τῶν παιδιῶν ὁ Μάκης προεξήρχε τῆς πνευματικῆς αὐτῆς πανδαισίας».

Ὁ ἥρωας χάρισε στήν Κατασκήνωσή μας μερικέες σελίδες στό Ἡμερολόγιό του, ἀλλά ταυτόχρονα περιγράφει στόν ὁμαδάρχη του τήν ἔνταση τῆς ἀγάπης πού ἔγινε ἔμπειρος στήν «τόσο εὐτυχισμένη κι' ἐλεύθερη πολιτεία» μας. Ἀσφυκτιᾷ στήν πεζότητα τῆς κοσμικῆς καθημερινότητας, νιώθει μόνος στήν πνευματική ἔρημο τῆς πόλης καί διψᾷ νά φτάσει ξανά στήν ὄαση τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης: «Ἡ προσευχή ὁμως καί οἱ ἐπιστολές αὐτές, πρὸς τόν Ἄντρίκον καί πρὸς ἐσᾶς, μοῦ δίνουν κάποια γαλήνη στήν ψυχή καί ὑπομονή μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης πού θά ξανασυναντηθοῦμε καί νά δώσουμε τόν χαιρετισμό γεμάτοι χαρά κι' ὄχι ὅπως δώσαμε τόν ἀποχαιρετισμό μέ σφιγμένη καί κλειστή τήν καρδιά. Αὐτό εὐχομαι καί περιμένω τήν ἡμέρα αὐτή πού γιά 'μένα εἶναι σωτήριο».

Στό σημεῖο αὐτό ἄς σημειώσουμε ἐν συντομίᾳ γιά τίς κτηριακές ἐγκαταστάσεις. Μέχρι τό 1954 κατασκηνωτές καί στελέχη διέμεναν σέ ἀντίσκηνα, λιγοστές παράγκες πού στήθηκαν γιά τό ἀρχηγεῖο καί τούς κληρικούς-ἐξομολόγους καί δύο ὑπόστεγα ἀποτελοῦσαν τό μαγειρεῖο καί τήν «ἀρχαία ἀγορά» (χῶρος φαγητοῦ καί ὀμβλιῶν). Τό 1953 ὁ εὐλαβῆς ἔμπορος ὑφασμάτων καί Δημοτικός Σύμβουλος

Στιγμιότυπο ἀπό γιορτή κατασκήνωσης τό 1954. Τόν χορό σέρνει ὁ ἥρωας Μάκης Γιωργάλλας (ἀρχεῖο Χριστόφορου Καδῆ)

Λευκωσίας Κῶστας Χριστοδούλου, εὐεργετώντας μέ δωρεές τήν κοινότητα τῆς Κακοπετριάς, λειτουργήθηκε στό κατασκευαστικό ἐκκλησάκι τ' ἁη-Νικόλα. Μετά τό «δι' εὐχῶν», συγκινημένος πλησίασε τόν λειτουργό παπα-Σταῦρο, πού καθοδηγοῦσε τούς μαθητές στό ψάλσιμο, καί τοῦ ἐξέφρασε τήν πνευματική συγκίνηση πού δοκίμασε κατά τήν ιερή μυσταγωγία. Μέ αἰσθητό τόν θεῖο ἐνθουσιασμό ἀναφώνησε «Πατέρα Σταῦρο, πού ἤμασταν σήμερα; Στόν οὐρανό ἤ στή γῆ;» Ἔλαβε τήν ἀπάντηση: «Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ξέρουν γιατί βρίσκονται στήν Ἐκκλησία, τότε κι' ἡ γῆ γίνεται οὐρανός. Αὐτό προσπαθοῦμε νά ἐμφυσησοῦμε στίς ψυχές τῶν παιδιῶν μας, σεβαστέ μου κ. Κώστα». Σάν τό ἀπόσταγμα πού βγαίνει μέσα στή ζεστή διαδικασία, ἔτσι καί τό ἀπόσταγμα στή θερμή Χάρη τ' ἁη-Νικόλα ἐξῆλθε, λέγοντας: «Πάτερ Σταῦρο, σᾶς προσφέρω 4 χιλιάδες λίρες [ἀγγλικές] γιά νά φτιάξετε τήν Κατασκήνωσή σας ὅπως τή θέλετε». Μέ αὐτή τή δωρεά χτίστηκαν ἡ κουζίνα, ἡ τραπεζαρία καί τό μεγάλο συγκρότημα δωματίων, ὅπου βρίσκεται σήμερα ἐντοιχισμένη μαρμά-

ρινη πλάκα μέ τό ὄνομα τοῦ εὐεργέτη. Τό 1955 ἦταν ἔτοιμες οἱ νέες ἐγκαταστάσεις, μᾶλλον δέν χρησιμοποιήθηκαν, καί τά ἐγκαίνια ἔγιναν μετά τό πέρας τοῦ ἀγώνα, Κυριακή 26 Ἰουλίου 1959, ἀπό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο, τελέσας προηγουμένως Θεία Λειτουργία στόν ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Στόν ἀπολογισμό τῆς Κατηχητικῆς χρονιάς 1954-1955 ὁ Θεοχάρης Σχίζας, Γραμματέας τῆς ΟΧΕΝ Λευκωσίας καί μεθ' ὀλίγων ἡμερῶν ἀρχηγός τῆς Κατασκήνωσης Ἀρρένων, ἀνέφερε: «Τό καλοκαίρι ὅμως εἶναι ἕνας πειρασμός διά τά παιδιά ἐπικίνδυνος. Διά τοῦτο ὁ θεσμός τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων ἐρχεται νά προφυλάξῃ τήν παιδικήν ψυχὴν ἀπό τās κακῆς συνεπειᾶς τῆς θερινῆς περιόδου. Μέ ζῆλον λοιπόν οἱ Χριστιανοὶ νέοι ὑπερέτησαν καί κατά τό παρελθόν ἔτος τά μικρότερα ἀδελφία των εἰς τήν κατασκήνωσιν τῶν Κατηχητικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἄλλοι ὡς ὀμαδάρχαι, ἄλλοι ὡς φροντισταί, ἄλλοι ὡς μάγειροι καί βοηθοὶ μαγείρου. Ἡ ὥραία ἐξοχική τοποθεσία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης παρὰ τήν Κακοπετριά, ἔγινε ἕνας τόπος μᾶς μεγάλης καί γονίμου ἐργασίας εἰς τόν τομέα τῆς ψυχικῆς καί σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν. Ἐφέτος, μάλιστα, χάρις εἰς τό ἔμπρακτον ἐνδιαφέρον τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου μας καί τήν γενναίαν δωρεάν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῶν Κατηχητικῶν κ. Κῶστα Χριστοδούλου ἀνηγέρθησαν δύο εὐρύχωρα οἰκήματα, τά ὁποῖα θά

ἐξασφαλίσουν εἰς τά παιδιά μας μίαν κατά πάντα εὐχάριστον ἐξοχικήν διαμονήν».

Τή χρονιά πού ξέσπασε ὁ μέγας Ἀγώνας γιά Ἐλευθερία καί Ἑνωσι, ἡ Κατασκήνωσι δέν ἦταν ἴδια. Ἀφ' ἑνός ἀνεγέρθησαν οἱ κτηριακές ἐγκαταστάσεις. Ἀφ' ἑτέρου, δύο ἐπιτελικά στελέχη πολύ σημαντικά τόσο γιά τήν Κατασκήνωσι ὅσο καί γιά τήν Κύπρο ὀλόκληρη, δέν βρισκόνταν πιά στό νησί. Οἱ ἀγγλικές ἀποικιοκρατικές δυνάμεις τά κήρυξαν ἀνεπιθύμητα ἀπέλασαν τόν π. Ἀνάργυρο καί τόν Λουκά Κοκολιό. Παρόλα τά διαβήματα διαμαρτυρίας, οἱ δύο πολῦτιμοι συνεργάτες διώχθηκαν ἀπό τήν Κύπρο, μέ αἰτιολογία ὅτι ὑποκινούσαν ταραχές μέ τήν κηρυκτική καί κατηχητική δράση τους. Διατάχθηκαν νά ἐγκαταλείψουν τήν Κύπρο μέχρι τήν 31η Ἰουλίου.

Γι' αὐτό τόν λόγο, στίς 8 Μαΐου οἱ ΟΧΕΝ τῆς Κύπρου διοργάνωσαν ἐκδρομή 300 ἀτόμων στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης γιά ν' ἀποχαιρέτησουν τόν δραστήριο πνευματικό τους π. Ἀνάργυρο. Στό λεωφορεῖο ἀπό τό Παλαιχώρι ἐπέβαινε ὁ Μιχαλάκης Καραολῆς καί ὁ ἐξάδελφός του Ἀνδρέας. Καθ' ὅλη τή διαδρομή ὁ Μιχάλης τραγουδοῦσε ζωηρά πατριωτικά θούρια, μά εἰδικά στό πέραςμα μέσα ἀπό χωριά δυνάμωνε τή φωνή γιά ν' ἀκοῦνε οἱ κάτοικοι, νά ἐνθουσιάζονται καί νά ἐμπνέονται γιά ἀγώνα. «Ἡ ἡμέρα ἤρχιζε μέ τήν θείαν Λειτουργίαν καί κήρυγμα καί ἀκολουθοῦσε συγκέντρωσις, μελέτη

Ἁγίας
 Γραφῆς
 καί ψυ-

χαγωγία. Τίς ἐκδρομές ἐτίμησε διά τῆς παρουσίας του ὁ ἅγιος Σαλαμῖνος». Μετά τό φαγητό, τά δύο ξαδέρφια περπάτησαν πρός τόν ποταμό καί συζητοῦσαν. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔκαμαν νύξη στή μετοχή τους στήν ΕΟΚΑ μέ τόσο διακριτικό τρόπο πού πολύ ἔμμεσα διαισθάνθηκε ὁ καθένας τήν ἐμπλοκή τοῦ ἄλλου. (Μ:) «Ξαδέρφε, τά βουνά μας σάν νά 'ναι ἀκατάλληλα γιά ἀνταρτοπόλεμο. Ἐσύ τί λες;». (Α:)

«Μιχαλάκη, μᾶς καί ἄρχισε ὁ ἀγώνας, θά τά βγάλουμε πέρα. Ὁ Θεός δέν πρόκειται νά μᾶς ἐγκαταλείψει. Θά βάλει τό χέρι του καί θά βρεθεῖ ὁ τρόπος τῆς ἀπελευθέρωσης». Χωρίς παραπάνω κουβέντες ἐπέστρεψαν στήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Οἱ προετοιμασίες γιά τή θερινή Κατασκήνωση ἦταν πυρετώδεις, μέσα στήν ἤδη ἔντονη ἀτμόσφαιρα. Παραδέχεται ὁ Σαλαμῖνος Γεννάδιος: «Δυστυχῶς τό προσωπικόν μας τῶρα, λόγω τῆς ἀπελάσεως τοῦ π. Ἀναργύρου (...) εἶναι μειωμένον. Μέ διάφορους προφάσεις ἀπεμάκρυναν τόν π. Ἀναργύρον, ὅστις ἦτο ὁ στῦλος τῆς κινήσεως».

Παρόλα αὐτά, ἡ διαχρονική θυσιαστική ἀγάπη γιά τήν Κατασκήνωση τ' ἤϊ-Νικόλα ὑποσκέλισε τά ἐμπόδια κι' ἔκαμε τό ἀκατόρθωτο. Ὅχι δύο περίοδοι, ἀλλά τέσσερις! Πρωτόγνωρος συμμετοχή. Προηγήθηκαν δύο δεκαπενθήμερες περίοδοι θηλέων μέ ἐπικεφαλῆς τήν

Ἡ ὁμάδα «Εἰρηνοποιοί» τοῦ 1954, μέ ὁμαδάρχη τόν Ρένο Κυριακίδη. Ὁ κατασκηνωτής - ἥρωας Μάκης Γεωργάλλας στέκεται 5ος στή σειρά (ἀρχειο Χριστόφορου Καδῆ)

Οὐρανία Κοκκίνου καί στελέχη δασκάλους καί ἀπόφοιτες τῶν Γυμνασίων. Στήν πρώτη περίοδο (9-26 Ἰουλίου) φιλοξενήθηκαν 75 ἀπόφοιτες καί στή δεύτερη (26 Ἰουλίου - 10 Αὐγούστου) 110 μαθήτριες. Ἀκολούθησαν δύο δεκαπενθήμερες περίοδοι ἀρρένων μέ ἐπικεφαλῆς τόν Θεοχάρη Σχιζῖα, συνυπεύθυνους τόν ἱερομ. Χρῦσανθο Σαρηγιάννη, τόν παπα-Σταῦρο καί τόν Δ. Ρέβελα καί ὁμαδάρχες ἀποφοίτους Σχολῶν Μέσης Παιδείας. Στήν πρώτη περίοδο ἀρρένων (;10-25 Αὐγούστου) φιλοξενήθηκαν περίπου 70 μαθητές καί στή δεύτερη (25 Αὐγούστου - 8 Σεπτεμβρίου) 80 μαθητές. Μέ τό γενικό σύνθημα «Ἴσχυροί» νά λειτουργεῖ σάν ἀκροστιχίδα τῶν ὀνομάτων τῶν ὁμάδων, οἱ ἐπτά ὁμάδες ἦταν οἱ Ἰδανικοί, οἱ Σημαιοφόροι, οἱ Χρήσιμοι, οἱ Ὑπερασπισταί, οἱ Ῥωμαλέοι, οἱ Ὁμολογηταί καί οἱ Ἰδεολόγοι. Ἀπό τούς ὁμαδάρχες τῆς πρώτης περιόδου γνωρίζουμε μόνο τόν Βάσο Παπαφώτη καί τόν Ἀντώνη

Κουδουνᾶ. Ὁμαδάρχες τῆς δεύτερης περιόδου διετέλεσαν οἱ Χρῖστος Χριστοδουλίδης, Σόλων Δημοσθένους, Γεώργιος Χατζηκωστής, Κῶστας Θεοδώρου, Ἰωάννης Κασίνης, Μιχαὴλ Διορίτης καὶ Ἀντώνης Κουδουνᾶς, ἀντίστοιχα τῶν ἑπτὰ προαναφερθεισῶν ὁμάδων. Οἱ Κατασκηνωτές προέρχονταν ἀπὸ ὅλη τὴν Κύπρο, ἀφοῦ καταγράφονται σὲ σωζόμενο κατασκηνωτικό ὑλικό τῆς συγκεκριμένης χρονιάς μαθητές ἀπὸ τὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο, τὰ Γυμνάσια Μόρφου, Πάφου, Κυρηνείας, Λαπήθου καὶ Εὐρύχου κ' ἀπὸ κοινότητες ὅπως τὸν Στρόβολο, τὴν Ἄλωνα, τὸ Μένοικο, τὸ Κάτω Δίκωμο, τὸ Καϊμακλί, τοὺς Ἁγίους Ὁμολογητές, τὸν Τράχωνα, τὴν Παλλουριώτισσα.

Μάλιστα στίς 15 Αὐγούστου, μεσοῦσης τῆς Κατασκηνώσεως ἀρρένων, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος λειτούργησε στὸν Ἅγιο Νικόλαο καὶ χειροτόνησε δύο στελέχη τῆς, ἀπὸ τὸ ἀρχηγεῖο τὸν Χρῦσανθο Σαρηγιάννη σὲ ἱερομόναχο καὶ ἴσως ἀπὸ τὸ λοιπὸ ἐπιτελεῖο τὸν Εὐστάθιο Δημητρίου σὲ ἱεροδιάκονο. Ἦταν κ' αὐτὸ σημαντικό γεγονός γιὰ τὴν κατασκηνωτική κοινότητα, ἀφοῦ δύο μέλη τῆς δέχονταν τὴν Ἱερωσύνη στὸν τόπο τῆς προσφορᾶς τους, στὴν παρουσία τῶν φίλων συγκατασκηνωτῶν τους. Ἀσφαλῶς, τὸ ἔορταστικό τοῦτο γεγονός ἦταν μιά ἀκόμα ἀφορμὴ ἐπίσκεψης, ἐπαφῆς με τοὺς νέους ἀγωνιστές καὶ τὴν ἐμπύχωση τους γιὰ ἀγώνα.

Ἡ συνεχῆ παρουσία τοῦ Χωρεπισκόπου Σαλαμίνοσ ἐνέπνεε με τὴν

πνευματικότητά του καὶ τὸν πατριωτικό λόγο του. Ὁ Μητροπολίτης Κυρηνείας ἔκαμε δύο ἐπισκέψεις γιὰ νὰ εὐλογῆσει τὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὰ ἀφουπνίσει με τὶς συμβουλές καὶ ἐθνικές παραινέσεις του.

Ὑστερα ἔγινε ἀντιληπτό ὅτι ἡ ἐπίσκεψή του στίς 31 Αὐγούστου ἔγινε γιὰ νὰ ἐπισημάνει εἰσόδους καὶ διαδρομές γιὰ τὴν ἄκρως ἀπόρρητη συνάντηση τῆς ἐπομένης. Με τὴν πρώτη αὐγὴ τοῦ Σεπτέμβρη ἔφτασε τὸ μήνυμα ὅτι πρόκειται νὰ ἀφιχθεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, κατερχόμενος ἀπὸ ὀλιγόμηρη ἀνάπαυσή του στὴ Μονὴ Τροοδιόσσης. Τὸ χτεσινὸ πετροσχηματισμένο σύνθημα «Καλῶς ἦλθατε Πανιερώτατε» τροποποιήθηκε σὲ «Καλῶς ἦλθατε Μακαριώτατε». Κατέφθασε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ἐπιθεώρησε τοὺς Κατασκηνωτές στίς σκηνές καὶ ἔπειτα συγκεντρώθηκαν στὸν χῶρο τῆς τραπεζαρίας, ὅπου οἱ μαθητές παρουσίασαν σύντομη γιορτὴ με ἕμνους, τραγούδια, ἀπαγγελίες καὶ μονόπρακτα ἠθοπλαστικοῦ καὶ ψυχαγωγικοῦ περιεχομένου. Ἐν τέλει, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μίλησε σὲ ὅλους γιὰ τὸ χριστιανικὸ ἦθος καὶ τὸ ἑλληνικὸ σθένος πού ἀπαιτεῖ ὁ ἐπιτελούμενος ἀγώνας γιὰ Λευτεριά καὶ Ἐνωσι. Ἐνας Κατασκηνωτῆς ἀντιφώνησε θαρῶρά: «Ὑποσχόμεστε ὅτι θὰ ἀγωνιστοῦμε μέχρι τέλους γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν Ἁγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν Ἐλευθερία. Ζήτω ὁ Μακαριώτατος Ἐθνάρχης μας». Στὴ συνέχεια ἀποσύρθηκε γιὰ νὰ ξεκουραστῆ, ἐνῶ οἱ ὁμαδάρχες ἔλαβαν ρητές ὁδηγίες νὰ ἀπασχολήσουν

τά παιδιά μακριά από τήν παράγκα τῶν ἱερέων. Ἀπό τά δυσδιάκριτα περάσματα πού ἐπεσήμανε τήν προηγουμένη ὁ Κυρηναῖος Κυπριανός ἐμφανίστηκαν μετὰ ἀπό λίγο ἀντάρτες τῆς ΕΟΚΑ. Συνόδευαν τόν ἐπικηρυγμένο Ἀρχηγό τοῦ Ἀγώνα, τόν Στρατηγό Γρίβα. Μπήκαν στήν παράγκα καί συζήτησαν θέματα γιά τήν ἐξέλιξη τῶν ἐθνικῶν γεγονότων, καθόσον ἐπιτηροῦσε ἔξω ὁ Ρέβελας γιά νά ἐμποδίσει ὅποιον ἐπιχειροῦσε νά πλησιάσει. Ὅταν ἡ συνάντηση ὁλοκληρώθηκε, ὁ Διγενής μέ τούς ἀντάρτες ἀναχώρησαν ἀπό ἓνα ἀνοιγμα στά νότια τοῦ κατασκηνωτικοῦ κιγκλιδώματος καί κινήθηκε πάλι πρὸς τά Σπήλια, ἐνῶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κατηφόρισε πρὸς Λευκωσία. Εἶναι πολύ πιθανόν, γι' αὐτή τή συνάντηση νά ἦρθε καί ὁ Μάρκος Δραῆκος, πού δροῦσε στά Σπήλια.

Τό ἴδιο βράδυ ἀναμενόταν στήν Κατασκήνωση ἡ ἀφιξη τοῦ παπα-Σταύρου, ὥστε νά ἐνημερωθεῖ γιά τά πορίσματα τῆς συνάντησης τῶν δύο Ἀρχηγῶν καί νά παραλάβει τυχόν ὁδηγίες. Ὅμως τό αὐτοκίνητο συγκρούστηκε μέ φορητό στήν περιοχή Κουτραφᾶ, μέ ἀποτέλεσμα τόν σοβαρό τραυματισμό τοῦ π. Σταύρου καί τοῦ ἔμπιστου ὁδηγοῦ Ἀνδρέα Μαλέκου, στελέχους τῆς Κατασκήνωσης.

Ἡ ζωή τῆς Κατασκήνωσης, ναί μέν εἶναι διαφορετική ἀπό τή ζωή ἔξω, εἶναι μιά υπέρ-βαση στήν καθημερινότητα, πού ὅμως δια-βαίνει στήν ὑπαρκτή κοινωνία μας. Περιορίζονται σημαντικά τά ἐξωγενῆ ἐρεθίσματα, μιά δέν ἀποκοπτόμαστε ἀπό τήν πραγματικότητα. Θά

μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι στήν Κατασκήνωση ἀποπειρώμαστε νά βιώσουμε τήν πραγματικότητα ἀλλιῶς, βάζοντας σ' αὐτήν ἐνεργό παράγοντα τόν Θεό. Οἱ ἐφημερίδες ἔξω ἔγραφαν «29 Αὐγούστου 1955», «Τριμερῆς Διάσκεψις τοῦ Λονδίνου», τό φιάσκο τῆς πανούργας ἀποικιοκρατικῆς πολιτικῆς. Ἡ «Κατασκηνωτική Ἠχώ» τῆς ἐβδομάδας ἐκείνης ἔγραφε ὑπό τόν τίτλο «Ἀξιοῦμεν Ἐνωσιν»: «Περί τήν 6:30 μ.μ. ὄραν τῆς παρελθούσης Δευτέρας 29.8.1955 ὁλόκληρος ἡ Κατασκήνωσις μετεῖχε εἰς παράκλησιν ἡ ὁποία ἔγινε εἰς τόν ἱερόν ναόν Ἁγίου Νικολάου Στέγης. Εἰς αὐτήν προῖστατο ὁ Θεοφιλέστατος Χωρεπίσκοπος Σαλαμίνας κ. Γεννάδιος. Ὁ σκοπός αὐτῆς ἦτο ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεός φωτίσει καί ἐμπνεύσει τούς Ἑλληνας ἀντιπροσώπους οἱ ὁποῖοι θά μετεῖχον εἰς τήν τριμερῆ διάσκεψιν τοῦ Λονδίνου διά τό μέλλον τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Εἰς αὐτήν ὠμίλησε ὁ Θεοφιλέστατος ὁ ὁποῖος μεταξύ ἄλλων εἶπε τά ἑξῆς: “Συγκεντρωθήκαμε ἐδῶ διά νά παρακαλέσωμε τόν Πανάγαθον Κύριόν μας ὅπως μᾶς βοηθήσῃ νά ἐπιτύχωμεν ἐκεῖνο τό ὁποῖον ποθοῦμε. Πρέπει νά εἴμεθα βέβαιοι σ' αὐτό διότι δέν ἔπλασε ὁ Θεός ἄλλους νά εἶναι ἐλεύθεροι καί ἄλλους νά εἶναι δούλοι, ἀλλά ὅλους μᾶς ἔκαμε ἴσους. Ἄς προσευχώμεθα λοιπόν πρὸς τόν Ἐνα διά τήν εὐδόωσιν τοῦ ἀγῶνος μας”». Ἔτσι ἡ καθημερινή παγκόσμια πραγματικότητα, στήν Κατασκήνωση ἀνέκαθεν γίνονταν καθημερινή ὑπερκόσμια ζωή.

Ποῦ ξέρουμε ὅτι ἡ Κατασκήνωση τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης ἦταν ἓνα σιωπηρό βιβλίο Ἱστορίας, κρυμμένο μέσα

στήν πυκνή βλάστηση τῆς τοποθεσίας «Παπμπατζιά»; Ποιός θά μᾶς πεί τόν ρόλο τῆς Κατασκήνωσῆς μας στά ἥρωικά ἐκεῖνα χρόνια; Ἡ ἴδια ἡ Ἱστορία μιᾶ. Ἡ Κατασκήνωση τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης ἦταν τόπος προσευχῆς καί ἀνατροφῆς Ἡρώων τῆς Πίστεως καί τῆς Πατριδος. Ἀπελάθηκαν ἀπό τήν Κύπρο οἱ ἐπιτελεῖς π. Ἀνάργυρος καί Λουκάς Κοκολιός τό 1955. Ἀπελάθηκε ὁ ἐπιτελής Δημήτριος Ρέβελας τό 1956. Ἐξορίστηκε ὁ ἐξομολόγος παπα-Σταῦρος τό 1956. Φυλακίστηκε ἡ ἀρχηγός Οὐρανία Κοκκίνου τό 1956. Ἀπαγχονίστηκε ὁ κατασκηνωτής Μιχαλάκης Καραολῆς στίς 10 Μαΐου 1956. Σκοτώθηκε σέ μάχη ὁ κατασκηνωτής Μάκης Γιωργάλλας στίς 31 Δεκεμβρίου 1956.

Πέθανε μετά ἀπό τραυματισμό καί βασανιστήρια ὁ κατασκηνωτής Στυλιανός Λένας στίς 28 Μαρτίου 1957. Δολοφονήθηκε ὁ κατασκηνωτής Γιαννάκης Στεφανίδης στίς 10 Φεβρουαρίου 1959. Ὁ κατάλογος δέν τελειώνει ἐδῶ. Ἡ Κατασκήνωση ἔκλεισε τό 1956. Πολλοί ἀπό τούς Κατα-

σκηνωτές ἦταν στά βουνά, στά χωριά καί στίς πόλεις ψάχνοντας τή Λευτεριά. Κι' ὁ σεβαστός γερο-Γεννάδιος γράφει, 31 Μαΐου 1956: «Τήν Κατασκήνωσιν Ἁγίου Νικολάου τήν κατέλαβεν Ἀγγλικός στρατός» .

Ἡ Κατασκήνωση ἐπαναλειτούργησε γιά φιλοξενία παιδιῶν τό 1960. Ὅταν δέν θά ἦταν πιά ἐπικίνδυνη γιά τούς κατακτητές. Τό 1959 πραγματοποιήθηκαν ἐκεῖ μόνο Φροντιστήριο στελεχῶν καί τά ἐγκαίνια τῶν δύο κτηρίων (26 Ἰουλίου).

Ἔτσι ἡ ἥρωική ἐποχή τῆς Κατασκήνωσῆς μας ἔκλεισε. Ἀκολούθησαν νέες περιπέτειες στήν Ἱστορία τῆς Κύπρου, πού πάλι βρῆκαν τήν Κατασκήνωση πρωταγωνίστρια.

...ἡ ἥρωική ἐποχή ἔκλεισε;

*Ἐπαρση σημαίας.
Κατασκήνωση Θηλέων 1960.*

Πηγές καί Βιβλιογραφία (Ἐνδεικτικά):

Γραπτές μαρτυρίες Ἀ. Κουδουνᾶ, Θεοχάρη Σχιζῆς καί Ἀ. Φυλακτοῦ. Ἐφημερίδες 1953-1960.

Τ. Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου/ Ἀρχεῖο Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Β' Μιχάλη Ευσταθίου, *Ἡ Χριστιανική Κίνηση τῆς Μόρφου*.

παπαΣταύρου Παπαγαθαγγέλου, *Ἡ Μαρτυρία μου*, Λευκωσία 1995.

Ρένου Κυριακίδη, *Ὁ Ρωμανός τῆς Πιτσιλιᾶς*, 2002.

Κατασκήνωση «Άγιος Νικόλαος τῆς Στέγης». Ἀπό τὰ χρόνια τῆς Ἀνεξαρτησίας μέχρι τίς μέρες μας

Ἀντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

Ἡ κατασκήνωση τῆς Τεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου «Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης» εἶναι μία ἀπό τίς παλαιότερες ἐκκλησιαστικές κατασκηνώσεις στήν Κύπρο, μέ μεγάλη συμβολή στά ἐκκλησιαστικά, καθώς καί στά ἱστορικά δρώμενα αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἡ κατασκήνωση ξεκίνησε τή λειτουργία της στόν χώρο τοῦ ἐγκαταλελειμένου μοναστηριοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης στήν Κακοπετριά τό 1953¹, παραμονές τοῦ ἔνδοξου Ἀγώνα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. 1955-59. Ἡ ἐπιλογή τοῦ χώρου τῆς Μονῆς γιά τή λειτουργία τῆς κατασκήνωσης εἶναι πραγματικά πολύ ἐπιτυχημένη: ἡ τοποθεσία τοῦ μοναστηριοῦ, μέσα στίς πευκόφυτες πλαγιές τῆς ὄροσειράς τοῦ Τροόδου καί δίπλα ἀπό τόν ποταμό Καρκώτη, εἶναι πανέμορφη καί ἡ ὁμορφιά τοῦ τοπίου «μιλά» στίς καρδιές τῶν παιδιῶν· κυρίως ὅμως, ἡ ὑπαρξη τοῦ ἁγιασμένου ἱστορικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου μέ τίς ἐξαιρετες τοιχογραφίες ἐμπνέει κατάνυξη καί δέος στίς ἀθῶες ψυχές τους καί τά βοηθᾶ

νά καλλιεργήσουν μέσα τους τήν ἀγάπη γιά τόν ἀληθινό Τριαδικό Θεό καί τόν πιστό θεράποντά του ἅγιο Νικόλαο.

Ἡ πρώτη ἥρωική περίοδος λειτουργίας τῆς κατασκήνωσης διήρκεσε μέχρι τό 1955, ἀφοῦ οἱ Ἄγγλοι ἀνέστειλαν τή λειτουργία της ἀπό τό 1956 μέχρι τό 1958, λόγω τῆς πολῦ μεγάλης συμβολῆς της στήν προετοιμασία τῶν παιδιῶν γιά τόν ἀγώνα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Ἡ κατασκήνωση λειτουργοῦσε ξανά τό 1959 καί ἡ δεύτερη αὐτή περίοδος διήρκεσε μέχρι τό 1974. Τό πρῶτο καλοκαίρι, τοῦ 1959, ἡ κατασκήνωση λειτουργοῦσε μόνο ὡς φροντιστήριο στελεχῶν τόσο γιά τούς ἄντρες ὅσο καί γιά τίς γυναῖκες. Γιά τούς ἄντρες (κατηχητές, κυκλάρχες, ὀμιλητές καί ὀμαδάρχες) τό φροντιστήριο πῆρε τήν ὀνομασία ΑΝΟΔΟΣ. Συμμετείχαν περίπου 70 στελέχη ἀπό ὅλη τήν Κύπρο καί τίς ὀμιλίες τῶν φροντιστηρίων ἀνέλαβαν ὁ ἀρχιμ. Εὐστάθιος Παπαγεωργίου, ὁ π. Φώτιος Καλογήρου, ὁ Ἀθανάσιος Παπαγεωργίου καί ὁ Μιχαλάκης Μα-

¹Προηγουμένως, τό 1950, ἡ Τερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου διοργάνωσε κατασκήνωση γιά τά παιδιά τῶν κατηχητικῶν της στήν τοποθεσία Πεζουνόκρημιος, πού βρίσκεται κοντά στόν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης. Συμμετείχαν τριάντα παιδιά καί ἡ κατασκήνωση αὐτή, πού λειτουργοῦσε ὑπό τήν εὐθύνη τοῦ ἀρχιμανδριτῆ Πάμφιλου Παπαγιάννη καί τοῦ διευθυντῆ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς ἀρχιμ. Διονύσιου Χαραλάμπους, ἀποτελέσε τόν προάγγελο τῆς Κατασκήνωσης Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης.

Στελέχη τῆς κατασκήνωσης μαζί μέ τόν ἀρχιμανδρίτη Εὐστάθιο Παπαγεωργίου κατά τά ἔτη 1971-1973 (ἀρχεῖο π. Ἀντωνίου Καλογήρου)

ραθεύτης².

Ἀπό τόν ἐπόμενο χρόνο, ἡ κατασκήνωση λειτούργησε κανονικά γιά τά παιδιά. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ὁ Γ', ὁ κήτορας τῆς κατασκήνωσης, ἀγκάλιασε τήν ὅλη προσπάθεια καί μέ τήν παρουσία του καθῶς καί μέ τούς γλυκύτατους λόγους του κατά τίς Θείες Λειτουργίες, ἐνέπνεε καί στήριζε τά παιδιά. Ὑπεύθυνος τῆς κατασκήνωσης ἦταν ὁ ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος Παυλίδης, πού ἀργότερα χειροτονήθηκε Χωρεπίσκοπος Τριμυθοῦντος καί μετὰ ἔγινε Μητροπολίτης Νικαίας. Αἰσθητή ἦταν καί ἡ παρουσία τοῦ ἀρχιμανδρίτη Εὐστάθιου Παπαγεωργίου, πού διέμενε στήν κατασκήνωση κατά τά χρόνια αὐτά. Τό ταπεινό παράδειγμά του, σωστό πρότυπο κληρικοῦ καί ἐνάρετου χριστιανοῦ, ἦταν γιά ὅλους τούς κατασκηνωτές μία ξεχωριστή εὐλογία.

Ἀρχηγοί τῆς κατασκήνωσης ἦταν γιά τά ἀγόρια ὁ Χρῆστος Κολιός (1962-1963) καί μετὰ ὁ Ἀντρέας Παναγιῆ, ὁ Τάκης Χριστοφόρου, ὁ Ἀντώνιος Καλογήρου καί ὁ ἱερέας τῆς Παναγίας Παλουριώτισσας π. Γεώργιος Ἀντωνίου, ἐνῶ γιά τά κορίτσια οἱ Κλεοπάτρα Μούσκου (Παγιάτα) καί ἡ Ἀναστασία Χατζημηχαίλ. Ὁ χῶρος τῆς κατασκήνωσης συμπληρώθηκε κτηριακά, ὅπως φαίνεται μέσα ἀπό τίς φωτογραφίες τῆς ἐποχῆς καί ἡ παρουσία στελεχῶν καί παιδιῶν ἦταν σαφῶς μεγαλύτερη καί καλύτερα ὀργανωμένη.

Κατά τά χρόνια αὐτά, ἀπό τό 1964 μέχρι τό 1967, ἡ κατασκήνωση διέκοψε καί πάλι τή λειτουργία της γιά νά φιλοξενήσει τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας πού κατέφθασε στό νησί γιά νά ἐνισχύσει τήν ἄμυνά του λόγω τῆς τουρκοκυπριακῆς ἀνταρσίας. Ἡ κατασκήνωση μετονομάστηκε σέ «Στρατόπεδο Ἐθνικῆς Φρουρᾶς Ἁγίου Νικολάου» καί τό πέρασμα αὐτό τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν παραμένει μέχρι σήμερα ἀνεξίτηλο στήν κατασκήνωση ἀπό τά πεῦκα πού εἶχαν φυτέψει στόν χῶρο τῆς σημαίας³.

Ἡ περίοδος αὐτή τῆς κατασκήνωσης ἔκλεισε μέ τραγικό τρόπο τό μαῦρο ἐκεῖνο καλοκαίρι τοῦ 1974. Τό πρωί τῆς Δευτέρας 15^{ης} Ἰουλίου, μαζεύτηκαν λεωφορεῖα στήν Ἀρχιεπισκοπή γιά τή μεταφορά παιδιῶν καί

² Τά στοιχεῖα εἶναι παρμένα ἀπό τό ἀρχεῖο τοῦ π. Φώτιου Καλογήρου *Κατασκήνωσις ἀνδρῶν 1959 διά φροντιστηριακά μαθήματα* (ἀνέκδοτο).

³ Πολλά στοιχεῖα γιά τήν παρουσία τοῦ 606ΤΠ τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας στόν ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης διασφάζονται στό βιβλίο τοῦ Γεωργίου Μυλωνά *Ἐς Κύπρον – 1967*, πού βρισκεται στόν ἰστότοπο https://gdmylonas.files.wordpress.com/2020/09/cea3cf84cf81ceb1cf84ce98ceb7cf84ceb5c5cafcbe1_a4_fin_10.09.20.pdf (18/9/23).

στελεχῶν
 στήν κατα-
 σκίηση.

Τό λεωφορεῖο πρόλαβε, φόρτωσε καί ἀναχώρησε πρὸς τήν κατασκήνωση. Λίγο μετά, ἦρθαν τά τάνκς μέ τούς στρατιῶτες γιά νά ἐπιτελέσουν τό ἀνιερὸ ἔργο τους, τό προδοτικὸ πρα-
 ξικὸ πλῆγμα πού ὀδήγησε στήν κατα-
 στροφή τῆς Κύπρου μέ τήν εἰσβολή
 τῶν Τούρκων καί τήν κατοχή τῆς
 μῆσας πατρίδας. Τά τρία πούλμαν
 μέ τούς κατασκηνωτῆς καί τούς ὀμα-
 δάρχες ἔφθασαν μέχρι τό ἐργοστάσιο
 τῆς Coca-Cola, ὅπου τούς ἀπαγο-
 ρεύτηκε ἡ ἔξοδος ἀπὸ τῆ Λευκωσία.
 Ἡ ἐπιστροφή στήν Ἀρχιεπισκοπή
 ἦταν ἀδύνατη, γι' αὐτό ἀποφασί-
 στηκε ἡ μεταφορά τῶν παιδιῶν σέ ξε-
 νοδοχεῖα στόν Ἅγιον Δομέτιο, ἀπ'
 ὅπου τά παρέλαβαν οἱ γονεῖς τους
 μετά ἀπὸ σχετικὸ μήνυμα πού μετέ-
 δωσε τό Ρ.Ι.Κ. Μάλιστα, ὑπῆρξε καί
 τραυματισμένος ὀμαδάρχης, ἀφοῦ

μία σφαῖρα χτύπησε στό χέρι τόν
 ἱεροσπουδαστῆ Σωτήρη Φιλοθέου
 (σημερινὸ Μητροπολίτη Σιδηροκά-
 στρου Μακάριο). Ὅπως μαρτυρεῖ ὁ
 ὀμαδάρχης Ἀντώνιος Στυλιανάκης, «ἡ
 “κατασκήνωση” τοῦ 1974 θά μείνει
 ἀλησιμόνητη γιά τό ἀπέραντο ἄλλος
 ψυχῆς πού ἔντονα βιώσαμε. Ἄλλος
 ψυχῆς γιά τήν ἐθνική συμφορά πού
 ἔφερε αὐτό τό ἀδελφοκτόνο μῖσος
 στήν Κύπρο»⁴. Ὅπως ἦταν ἐπόμε-
 νο, ἡ κατασκήνωση δέν λειτούργησε τῆ
 χρονιά αὐτή, καθὼς καί τίς τρεῖς
 ἐπόμενες καί μετατράπηκε σέ χῶρο
 φιλοξενίας γιά τούς πρόσφυγες τῆς
 εἰσβολῆς.

Τό 1978, ἡ κατασκήνωση λειτούρ-
 γησε ξανά. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύ-
 πρου Χρυσόστομος Α' μερίμνησε ἰδι-
 αίτερα γιά τῆ λειτουργία τῆς κατα-
 σκίησης, καθὼς καί γιά τήν ὀργά-
 νωση τῶν κατηχητικῶν. Ἐπέλεξε ὡς
 Διευθυντῆ τοῦ Γραφείου Θερησκευ-
 τικῆς Διαφώτισης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς

⁴ Ἀπὸ τό κείμενο «Ἐνας ὀμαδάρχης θυμῶται», πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικὸ Πα-
 ρέμβαση Ἐκκλησιαστική, τεῦχος 37, Μάιος – Αὐγούστος 2017, σελ. 139-141.

Ὁ ἀρχιμ. Γεώργιος Παπαχρυσόστομος
 (νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου) τελεῖ ἁγια-
 σμὸ στήν κατασκήνωση. Μεταξὺ τῶν
 φαλτῶν διακρίνονται τά κατασκηνωτικά
 στελέχη Γ. Κάκκουρας καί οἱ (κατόπι
 ἱερεῖς) Θεόδ. Στυλιανοῦ καί Κων. Κων-
 σταντίνου (1995)

Στελέχη τῆς κατασκίησης κατά τίς ἀρχές
 τῆς δεκαετίας τοῦ '90. Διακρίνονται στό
 κέντρο καθιστοί ὁ μακαριστός π. Εὐέλθον-
 τας Χαραλάμπους, ὁ ἀρχηγός Νίκος Νικο-
 λαΐδης, ὁ ὑπαρχηγός Πέτρος Πρωτοπαπᾶς.
 Μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων 23, τρεῖς εἶναι σῆ-
 μερα Ἐπίσκοποι (Αμαθοῦντος Νικόλαος,
 Λήδρας Ἐπιφάνιος, Μεσαορίας Γρηγόριος),
 ἔννεα ἱερεῖς καί δύο μοναχοί.

καί ὑπεύθυνο γιά τήν κατασκήνωση ἀγοριῶν τόν Νίκο Νικολαΐδη, ὁ ὁποῖος παρέμεινε ἀρχηγός τῆς κατασκήνωσης γιά τριάντα χρόνια. Μαζί μέ τούς θεολόγους τοῦ Γραφείου, καθώς καί μέ συνεργάτες ἀπό τήν περιφέρεια τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὁργάνωσαν μέ πολλούς κόπους καί ιδιαίτερη φροντίδα τό ὄλο πρόγραμμα τῆς κατασκήνωσης, ἡ ὁποία τήν περίοδο αὐτή γνώρισε μεγάλη ἀνθηση. Μέ τόν ἴδιο ζῆλο ὁργανώθηκαν καί οἱ περιόδοι τῶν κοριτσιῶν, ὑπό τήν εὐθύνη τοῦ μακαριστοῦ Χωρεπισκόπου Σαλαμίνας Βαρνάβα καί μέ ἀρχηγούς τίς Ἀναστασία Χατζημιχαήλ, Ἐλένη Χατζηγιαννακοῦ, Χαραλαμπία Εὐθυμίου καί Νίκη Τρακοσιῆ. Κάθε κατασκηνωτική περίοδος ἀριθμοῦσε μέχρι 250 παιδιά, ἐνῶ ὁ χῶρος τῆς κατασκήνωσης ἀξιοποιήθηκε καί γιά ἐκδηλώσεις, σεμινάρια, ἐξορμήσεις καθώς καί γιά τή διοργάνωση τριημέρων γιά νέους καί γιά τούς Χριστιανικούς Συνδέσμους Γυναικῶν. Χιλιάδες παιδιά συμμετείχαν στήν κατασκήνωση αὐτά τά χρόνια καί ἀρκετοί ἀπ' αὐτούς σήμερα διακονοῦν τήν Ἐκκλησία ὡς ἱερεῖς, θεολόγοι, ὡς πρεσβυτέρους καί ἐπιστήμονες διαφόρων ἐιδικότητων, ὡς μοναχοί καί μοναχές καθώς καί ἡγούμενοι καί ἡγουμένες σέ Μοναστήρια τῆς Κύπρου καί τῆς Ἑλλάδας⁵. Εἶναι σημαντικό νά ἀναφέρουμε ὅτι ὁ σημε-

ρινός Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Γεώργιος, πού κατά τή δεκαετία τοῦ '60 εἶχε περάσει ὡς κατασκηνωτής, διέμενε τήν περίοδο αὐτή κάποιες μέρες στήν κατασκήνωση ὡς ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς γιά τήν ἐξομολόγηση τῶν παιδιῶν καί γιά τήν τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας. Ἐπιπλέον πέντε Μητροπολίτες καί Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, οἱ Κυρηναίος Χρυσόστομος, Ταμασοῦ Ἡσαΐας, Λήδρας Ἐπιφάνιος, Ἀμαθοῦντος Νικόλαος καί Μεσαορίας Γρηγόριος, ἔχουν περάσει ἀπό τήν κατασκήνωση τήν ἐποχή αὐτή εἴτε ὡς κατασκηνωτές εἴτε ὡς ὁμαδάρχες.

Σημαντική στιγμή στή ζωή τῆς κατασκήνωσης ἀποτέλεσε ἡ χρονιά 1987, κατά τήν ὁποία ἡ κατασκήνωση κινδύνευσε ἄμεσα ἀπό πυρκαγιά πού ξεκίνησε ἀπό ἀνθρώπινο λάθος σέ κοντινό χωράφι. Λόγω τοῦ ἀνέμου ἡ πυρκαγιά γρήγορα ἐπεκτάθηκε στό διπλανό δάσος. Μόλις ὅμως οἱ φλόγες τῆς φωτιάς ἄγγιξαν τή στέγη τοῦ ναοῦ, τότε ὁ ἀέρας ἄλλαξε φορά καί μέ αὐτό τόν τρόπο σῶθηκε ὁ ἱστορικός αὐτός ναός. Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὀλοφάνερα προστάτευσε τόν ναό καί τήν κατασκήνωσή του. Σέ ἀνάμνηση τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ γεγονότος, κάθε χρόνο κατά τήν περίοδο τοῦ Λυκείου Ἀγοριῶν, ἐπιτελεῖται ἀγρυπνία ὡς εὐχαριστία στόν Τριαδικό Θεό καί στόν πιστό θεράποντά Του ἅγιο Νικόλαο⁶.

⁵ Ἐνδεικτικά, ἀναφέρουμε τούς ἡγούμενους τῆς Ἱ.Μ. Μονῆς Βατοπεδίου ἀρχιμ. Ἐφραίμ καί Ἱ.Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου ἀρχιμ. Χριστοφόρο, πού διετέλεσαν στελέχη τῆς κατασκήνωσης στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '80, καθώς καί τήν ἡγουμένη τῆς Ἱ.Μ. Ἁγίου Νικολάου Ὁρούντας Φιλουμένη μοναχή.

⁶ Περιγραφή τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ γεγονότος ὑπάρχει σέ κείμενο, πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα *Ἀγωνιστική Πορεία*, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 1987, ἔτος σ', φύλλο 53, σελ. 1 καί 3.

Στις μέρες μας, η κατασκήνωση συνεχίζει κανονικά

τό έργο της. Παρόλο που ο θεσμός των κατηχητικών δυσλειτουργεί και ακολουθεί φθίνουσα πορεία, η συμμετοχή των παιδιών στην κατασκήνωση παραμένει μεγάλη. Η δύσκολη περίοδος της πανδημίας του κορωνοϊού έπηρέασε τη λειτουργία της κατασκήνωσης, αφού τό 2020 η κατασκήνωση δέν λειτουργήσε καθόλου, ένω τό 2021 έγιναν μόνο δύο κατασκηνωτικές περίοδοι, του Λυκείου Άγοριών και του Δημοτικού Κοριτσιών. Άρχηγοί της κατασκήνωσης για τά άγόρια ήταν από τό 2008 μέχρι τά μέσα της δεκαετίας του '20 οι θεολόγοι Γιώργος Κάγκκουρας, Γιώργος Γεωργιάδης και Μιχάλης Μηλιώτης, ένω τά τελευταία χρόνια έχουν όριστει ως άρχηγοί οι ύπάλληλοι του Γραφείου Έκκλησιαστικής Κατηχήσεως και Διακονίας Γιώργος Κούττουκος, Σάββας Παρής, Μιχάλης Νικολάου, Ευδόκιος Δημητρίου και ό γράφων. Άρχηγός για τά κορίτσια παραμένει ένδω και τριάντα πέντε χρόνια ή Νίκη Τρακοσιή, συνεχίζοντας τήν προσφορά της στην κατηχητική κίνηση της Ίερᾶς Αρχιεπισκοπής Κύπρου μαζί μέ τά μέλη της αδελφότητας Ίεραποστολή. Χαρακτηριστικό της τελευταίας αυτής περιόδου της κατασκήνωσης είναι ή μεγάλη ανακαίνιση των κτηρίων, που έγινε τό 2008-2009 μέ τήν εύλογία και τό άμέριστο ένδιαφέρον του μακαριστού Αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσόστομου Β' και μέ τήν πρωτοβουλία του ύπεύθυνου της κατασκή-

Η πυρκαγιά του 1987.

Ό μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κυρός Χρυσόστομος Β' μαζί μέ τον Επίσκοπο Καρπασίας κ. Χριστοφόρο και στελέχη της κατασκήνωσης κατά τήν έορταστική έκδήλωση για τήν επέτειο των 60 χρόνων λειτουργίας της κατασκήνωσης (2013).

νωσης Έπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου, ένω τό 2015 κτίστηκε ή μεγάλη αίθουσα έκδηλώσεων και έπιτραπέζιων παιχνιδιών πάνω από τήν τραπέζα και έγιναν όλοκαίνουρια γήπεδα futsal και καλαθόσφαιρας.

Κλείνοντας, θά θέλαμε νά τονίσουμε ότι ή κατασκήνωση της Ίερᾶς Αρχιεπισκοπής Κύπρου «Άγιος Νικόλαος της Στέγης» έχει μεγάλη συμβολή στα έκκλησιαστικά, καθώς και στα ιστορικά δρώμενα του τόπου αυτού. Συμπληρώνοντας φέτος 70 χρόνια λειτουργίας και προσφοράς, ή κατασκήνωση συνεχίζει τό βασικό έργο της, που είναι νά μορφώσει Χριστό στις καρδιές των παιδιών, άποτελώντας τον κυριότερο πυλώνα της κατήχησης στή σύγχρονη εποχή.

Κατασκηνώσεις τῶν κατηχητικῶν σχολείων Ἀρχιεπισκοπῆς¹

† Μιχάλη Εὐσταθίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Η ά μπορούσε, νομίζω, νά λεχθεῖ πός ὄση επίδραση ἐξασκοῦσαν στούς μαθητές καί στίς μαθήτριες τοῦ Γυμνασίου, στά χρόνια ἐκεῖνα τῆς Χριστιανικῆς Κίνησης, τά Κατηχητικά καί οἱ Χ.Μ.Ο. (Μέσου καί Ἀνώτερου), γιά ἓνα μόνο χρόνο, πάνω στήν ὅλη ψυχική τους καλλιέργεια καί στήν πνευματική τους συγκρότηση, ἄλλη τόση ἐξασκοῦσε ἡ ὀλιγοήμερη (15-20 μέρες) συμμετοχή τους στίς Κατασκηνώσεις τοῦ Καλοκαιριοῦ, πού ἄρχισαν νά λειτουργοῦν ἀπό τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ '50.

Εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο, ὅτι σ' αὐτό τό σύντομο χρονικό διάστημα οἱ ἔφηβοί μας, διαμένοντας μακριά ἀπό τήν επίδραση τῆς οἰκογένειας καί τῆς κοινωνίας καί ζώντας μέσα σ' ἓνα ἐξ ὀλοκλήρου χριστιανικό περιβάλλον, βίωσαν στήν πράξη, κάτω ἀπό τήν καθοδήγηση ἐκλεκτῶν ὀμαδαρχῶν καί πνευματικῶν ἡγετῶν, τίς χριστιανικές ἀλήθειες καί τήν ὅλη θρησκευτική κοσμοθεωρία, δεχόμενοι τήν επίδραση ποικίλων ἐμπειριῶν καί βιωμάτων, ἀπό τά ὁποῖα λάμβαναν καινούρια ἐφόδια γιά τόν περαιτέρω πνευματικό τους καταρτισμό καί τήν ψυχική τους τόνωση. Πολλοί ἀπό τούς νέους αὐτῶν τῶν Κατασκηνώσεων, ἀσφαλῶς θά διατηροῦν μέχρι σήμερα τήν ἀνάμνηση τῶν

ὠραίων ἐκεῖνων χρόνων, καί θά εὐχαριστοῦν τόν Θεό πού τούς χάρισε τίς ἐξαιρετικές ἐκεῖνες εὐκαιρίες γιά νά καταρτιστοῦν πνευματικά καί νά βροῦν τόν σωστό προσανατολισμό στήν πορεία τῆς ζωῆς τους.

Ἐπιπρόσθετα δέ οἱ Κατασκηνώσεις, μέ τό πρόγραμμά τους καί τήν ὅλη δομή τους, καλλιεργοῦσαν καί τό ἐθνικό φρόνημα τῶν ἐφήβων μας καί ἀναδείχτηκαν σέ ἰδιότυπα φυτώρια, ἀπό τά ὁποῖα ἐξπήδησαν νέοι μέ ὀράματα καί ὑψηλά ἰδανικά.

Ἡ πρώτη Κατασκίνωση μαθητῶν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων λειτούργησε τό Καλοκαίρι τοῦ 1950, στήν τοποθεσία «Πεζουνόγρημιος», καμά πεντακοσαριά μέτρα ἀπόσταση ἀπό τό βυζαντινό παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, λίγο ἔξω ἀπό τήν Κακοπετριά. Ὑπῆρξε δέ ἀποτέλεσμα μεγάλων προσπαθειῶν καί φροντίδων τοῦ Ἀρχιμανδρίτη τῆς «ΖΩΗΣ» Πάμφιλου Παπαγιάννη, ὑπεύθυνου τῶν Κατηχητικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Διονυσίου Χαραλάμπους, Διευθυντῆ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Κύπρου «Ἀπόστολος Βαρνάβας», οἱ ὁποῖοι ἐπωμίσθησαν καί τήν ὅλη εὐθύνη τῆς λειτουργίας της. Σ' αὐτή ἔλαβαν μέρος πε-

1. Τό κείμενο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ συγγραφέα *Ἡ χριστιανική κίνηση τῆς Μόρφου (1939-1974)*, σελ. 180-183.

ρίπου 30 κατηχητόπου-
 λα από τήν περιοχή
 Λευκωσίας, Κερύνειας
 καί Μόρφου, μέ ἀρχηγό τόν Ἄγγελο Μι-
 χαηλίδη, θεολόγο τοῦ Γυμνασίου Κερύνειας
 καί μέ ὀμαδάρχες τόν Θεοχάρη Σχίζα, φοι-
 τητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τόν
 Ἀντώνη Δ. Κουδουνᾶν, σπουδαστὴν τοῦ Δι-
 δασκαλικοῦ Κολλεγίου Μόρφου καί τόν
 γράφοντα, δάσκαλον καί Γραμματέα τοῦ
 Θ.Ο.Ι. «Ἅγιος Μάμας» Μόρφου.

Παρ' ὅλο πού ἡ Κατασκήνωση διέθετε
 πολύ περιορισμένα μέσα, ὅμως ἡ ἐπιτυχία τῆς
 ὑπῆρξε πολύ ἱκανοποιητική, χάρι κυρίως
 στοὺς ἐξαιρετοὺς πνευματικὸς καθοδηγη-
 τές τῆς, οἱ ὅποιοι μέ τὴν ἀπλότητα καί τὴν τα-
 πείνωσή τους, ἀλλὰ κυρίως μέ τὸ πνεῦμα τῆς
 αὐταπάρνησης καί τῆς θυσίας πού τοὺς δια-
 κατεῖχε, ἐπέδρασαν ἰδιαίτερα πάνω στίς
 εὐπλαστες ψυχές τῶν κατασκηνωτῶν, καθὼς
 καί σ' ἐμᾶς πού ἤμαστε ὀμαδάρχες.

* * *

Ἀπὸ τὸ ἔτος ὅμως 1953 ἄρχισαν νά λει-
 τουργοῦν ἐπὶ συστηματικῆς βάσης οἱ Κατα-
 σκηνώσεις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καί γιὰ ἀγό-
 ρια καί γιὰ κορίτσια, στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς
 Στέγης (Κακοπετριά), τίς ὁποῖες ὀργάνωσαν
 μέ πολλή φροντίδα καί ἔνθεο ζήλο ὁ π. Ἀνά-
 γυρος Σταματόπουλος, ὁ ἱεροκήρυκας Δη-
 μῆτριος Ρέβελας (Νικολάου) καί ὁ π. Σταῦρος
 Παπαγαθαργέλου, ἰδρυτῆς τῆς Ο.Χ.Ε.Ν
 Λευκωσίας.

Στίς τρεῖς πρῶτες Κατασκηνώσεις πού λει-
 τούργησαν (1953, 1954, 1955) πρὶν ἀπὸ τὴν
 ἔναρξη τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα τῆς
 Ε.Ο.Κ.Α. 1955-59, ὅποτε διεκόπη ἡ λει-
 τουργία τους, γιὰ νά ἐπαναρχήσει μετὰ τὸ τέ-
 λος τοῦ Ἀγώνα, πρόσφεραν τίς ὑπηρεσίες
 τους ὡς ἀρχηγοὶ οἱ Μιχαλάκης Ι. Μαθα-
 θεύτης, καθηγητῆς τότε στοῦ Παγκύπριου Γυ-
 μνάσιου καί ὁ Βασίλειος Μπαρμπάνης, κα-
 θηγητῆς στοῦ Γυμνάσιου Μόρφου, καί ὡς
 ὀμαδάρχες οἱ Χρ. Σαρηγιάννης, Θεοχάρης

*Ἐπίσκεψη Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου
 Γ' στήν κατασκήνωση τὸ 1955
 (ἀρχεῖο Μιχαῆλ Διορίτη)*

Σχίζας, Ἀνδρέας Μαλέκος, Βάσος Παπα-
 φώτης, Μ. Διορίτης, Ἀντώνης Κουδουνᾶς, Ι.
 Κασίνης καί ὁ γράφων (οἱ τέσσερες τελευ-
 ταῖοι ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Κίνηση τῆς Μόρ-
 φου) κ.ἄ.

Γιὰ τίς μαθήτριες τώρα τῶν Κατηχη-
 τικῶν (Μέσου καί Ἀνωτέρου) ἡ πρώτη Κα-
 τασκήνωση λειτούργησε τὸ καλοκαίρι τοῦ
 1954 μέ ἀρχηγὸ τὴν φλογερὴ θεολόγο Οὐρα-
 νία Κοκκίνου καί ὀμαδάρχισσες δασκάλες καί
 στελέχη τῆς Χριστιανικῆς Κίνησης, μεταξὺ
 τῶν ὁποίων καί τὰ στελέχη τῆς Ο.Χ.Ε.Ν.
 Μόρφου: Ἥβη Πύργου, Ἀνθοῦλα Φρυδά,
 Ἐλενίτσα Ἀριστοτέλους, καί Χρυστάλλα
 Δημητρίου, τὰ δέ ἐπόμενα χρόνια τὴν Ἐλε-
 νίτσα Σολωμοῦ (δασκάλα ἀπὸ τὴν Π. Ζώδια)
 καί τὴ Γεωργία Φλωρίδου (δασκάλα).

* * *

Τέλος, θά μοῦ μείνουν ἀλησιόμητες οἱ Κα-
 τασκηνώσεις τοῦ 1953 καί 1954, στίς ὁποῖες
 εἶχα τὴν τιμὴ νά διατελέσω ὀμαδάρχης καί
 τίς θυμᾶμαι πάντοτε μέ ἱερὴ συγκίνηση, γιὰ
 τὸν ἀγωνιστικὸ παλμό καί τὸ χριστιανικὸ
 πνεῦμα πού κυριαρχοῦσαν ἀνάμεσα στοὺς
 κατασκηνωτές μας, σέ τέτοιο βαθμό, πού
 πρώτη φορά μέχρι τότε εἶχα συναντήσει. Δέν
 διστάζω δέ νά ἰσχυρισθῶ πὼς οἱ ἀνεπανά-
 ληπτες ἐκείνες μέρες ὑπῆρξαν μία πρώτη γεύ-
 ση τοῦ μεγαλείου καί τῆς δόξας πού θά ἐπα-
 κολουθοῦσαν πολύ σύντομα μέ τὸν Ἀπε-
 λευθερωτικὸ Ἀγώνα τῆς Ε.Ο.Κ.Α. τοῦ 1955-
 59, στὸν ὁποῖο ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς κατασκη-
 νωτές αὐτοὺς ἔλαβαν μέρος καί διεκρίθησαν
 στὰ πεδία τῆς μάχης καί ὅπου ἀλλοῦ τοὺς
 ἔταξε τὸ καθήκον τους πρὸς τὴν Πατρίδα.

ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΝΙΚΟΛΑΟ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Νίκου Ὀρφανίδη
Φιλολόγου – Λογοτέχνη

Πυρίζω συχνά στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης, στὴν Κακοπετριά. Τότε πού πήγαμε γιὰ πρώτη φορά κατασκήνωση. Στὴν κατασκήνωση τῶν κατηχητικῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἦταν ἡ πρώτη φορά πού φεύγαμε μὲ τὸν ἀδελφό μου ἀπὸ τὸ σπίτι, πήγαμε μὲ τὸν πατέρα μας καὶ ἀγοράσαμε μιὰ βαλίτσα καὶ γιὰ τοὺς δύο μας. Γιὰ μένα καὶ τὸν δίδυμο ἀδελφό μου, τὸν Λουκά. Ὅλα ἦταν ἀκριβὰ τότε. Αὐτὴ τὴ βαλίτσα τὴν ἔχω μέχρι σήμερα. Μιὰ βαλίτσα τῆς ἐποχῆς, μὲ ξύλινο σκελετὸ καὶ πράσινο χαρτόνι, μ' αὐτὴν πήγαμε μετὰ στὴν Ἀθήνα, νὰ σπουδάσουμε. Μιὰ βαλίτσα, λοιπόν, καὶ οἱ δύο μας, τὴν πήραμε ἀπὸ ἓνα βαλιτσοποιεῖο στὴν Κυθρέα, ἀπὸ τὸν κύριο Βασιλάκη, ἔτσι τὸν ἔλεγαν, καὶ πήγαμε στὴν κατασκήνωση. Ἦμαστε κάμποσοι συμμαθητὲς ἀπὸ τὴν Κυθρέα, τότε. Μαζευτήκαμε στὴν πλατεῖα Σεραγίου καὶ ξεκινήσαμε μὲ τὸ λεωφορεῖο γιὰ τὴ Λευκωσία, γιὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπή, καὶ μετὰ γιὰ τὴν Κακοπετριά καὶ τὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης. Φεύγαμε ἀπὸ τὴ ζέστη τῆς Κυθρέας καὶ τῆς Λευκωσίας καὶ πηγαίναμε στὴ δροσιά τοῦ βουνοῦ.

Κατασκήνωση, λοιπόν, γιὰ πρώτη φορά, κατασκήνωση «Φλογερὲς καρδιές», αὐτὸ τὸ ὄνομα δόθηκε ἐκείνη τὴ χρονιά στὴν κατασκήνωση. Χωριστήκαμε σὲ ομάδες, ἐγὼ ἤμουνα στοὺς «Καλλιεργητὲς». Φτιάξαμε καὶ ὕμνο καὶ λάβαρο, στὴ δική μου ομάδα ἡμαστε παιδιὰ Πρώτης καὶ Δευτέρας Γυμνασίου. Ἀπὸ Λευκωσία καὶ Ἀμμόχωστο. Κι ὅλα τὰ χωριὰ. Κρατᾶω ἀπὸ κείνα τὰ χρόνια μιὰ δυὸ ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες, κάτω ἀπὸ τὴ σημαία. Θυμᾶμαι, ἀργότερα, ἀφοῦ εἶχαμε ὅλοι χαθεῖ, πού ἦρθε καὶ μὲ βρῆκε ἓνα λοχίας, ἐκπαιδευτὴς στοῦ ΚΕΝ ἦτανε, χαρούμενος, μὲ ἀναγνώρισε, ἐγὼ νεοσύλλεκτος, 17 Ἰουλίου τοῦ 1967, τῆς Ἁγίας Μαρίνας, καὶ μοῦ θύμισε, πὼς ἡμαστε μαζί, στὴν ἴδια ομάδα, στὴν κατασκήνωση, στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης. Κρατοῦσε μαζί του καὶ μιὰ μοναδικὴ φωτογραφία τῆς ομάδας μας ἐκείνης. Τόσο μᾶς συνόδευε ἐκείνη ἡ πρωτοφανὴς ἐμπειρία τῆς κατασκήνωσης. Τῆς πρώτης μας ἐξόδου ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

Θυμᾶμαι, μέχρι σήμερα, ὅλα ἐκεῖνα πού ζήσαμε στὴν Κακοπετριά. Τότε κυκλοφοροῦσε καὶ ὁ μῦθος μᾶς μυ-

στικῆς συνάντησης Μακαρίου καὶ Διγενῆ, ἐκεῖ στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης. Αὐτὰ πρὶν ἀρχίσει ὁ ἀγώνας. Δὲν ξέρω τίποτα γι' αὐτὴ τὴ συνάντηση. Ἐμεῖς, ἐκείνες τὶς τρεῖς βδομάδες πού ἤμαστε ἐκεῖ, πήγαμε καὶ ὀρειβασία, ἔτσι λέγαμε τὴν πορεία μας, χαράματα, μέσα στὸ βουνό, στὰ μονοπάτια πάνω ἀπὸ τὴν κατασκήνωση, ἀναζητώντας ἕνα κρησφύγετο τῆς ΕΟΚΑ.

Ἐκεῖ στόχευε ἡ πορεία μας. Νὰ γνωρίσουμε τὰ λημέρια τῆς ΕΟΚΑ. Ἦμασταν στὸ καλοκαίρι τοῦ 1962, πολὺ κοντὰ ἦταν ἀκόμα ἐκεῖνος ὁ μυθικός, ὁ ἐπικός ἀγώνας τῆς ΕΟΚΑ, πήγαμε, λοιπόν, ὀδοιπορώντας καμιὰ περίπου ὥρα, φτάσαμε στὸ κρησφύγετο, ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπες ὡς κάτω μακριά, ὡς κάτω στὸν κάμπο, ἔβλεπες καὶ τὸν χωματόδρομο, ὁ δρόμος ὅλο στροφές, ἕνα μικρὸ παρατηρητήριο ἦταν ἐκεῖνο τὸ κρησφύγετο. Δὲν ξέρω, ἂν ὑπάρχει τώρα, ἂν ἔχει διασωθεῖ, εἶναι χρόνια πολλὰ πού δὲν πῆγα στὴν περιοχή.

Στὴν κατασκήνωση, λοιπόν, ἐμεῖς, κάτω τὸ ποτάμι νὰ κυλᾷ, ἀπαλά, ἄφθονο τὸ νερὸ ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἀκούαμε τὸ βράδυ, ὅπως κοιμόμαστε, τὸ βουητό, ἔτσι ὅπως κυλοῦσε τὸ νερὸ, ἔτσι ὅπως πήγαινε τὸ ποτάμι πρὸς τὰ κάτω, μέσα στὰ πεῦκα καὶ στὶς δάφνες καὶ στὰ σκίνα. Ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησία μὲ ἐκεῖνες τὶς μοναδικὲς τοιχογραφίες ἦταν μαγευτικὴ. Σαγηνευτικὴ. Μυστηριακὴ. Ψάλλαμε τότε καὶ

Ἡ ὁμάδα Καλλιερητές, μὲ ὁμαδάρχη, τὸν δάσκαλο Ἄντρεά Βλάμη ἀπὸ τὴ Βώνη τῆς Κυθρέας (1962).

τὸ ἀπολυτίκιο τοῦ ἁγίου Νικολάου, «Κανόνα πίστεως καὶ εἰκόνα πραότητος», καὶ τραγούδια τῆς κατασκήνωσης πολλὰ, ἕνα πανηγύρι σ' ἐκείνη τὴν κατασκήνωση.

Σκέφτομαι, τώρα, πέρασαν τόσα χρόνια, πόσο ἀνέμελοι ἤμασταν τότε, ὅταν ἐκεῖνα τὰ χρόνια γίνονταν τόσα καὶ τόσα. Τὴν πρώτη ἢ τὴ δεύτερη Κυριακὴ ἦλθε κι ὁ Μακάριος. Ὅλες τὶς ἄλλες ἐρχόταν στὴν κατασκήνωση ὁ Θεοφιλέστατος. Ἔτσι τὸν ἀποκαλούσαμε. Ὁ χωρεπίσκοπος Τριμυθοῦντος Γεώργιος Παυλίδης, μετέπειτα μητροπολίτης Νικαίας, Στὸν Πειραιᾶ. Μορφὴ πληθωρική, ἐντυπωσιακὴ, ρήτορας ἐκπληκτικός, σαγηνευτικός, νέος ὑπῆρξε στρατιωτικός, αὐτὸ λεγόταν τότε, δὲν ξέρω, εἶχε ἀναπτύξει ἰδιαιτερές σχέσεις μὲ τὴν Κυθρέα, ἐρχόταν τακτικὰ καὶ στὸν Ἅγιο Ἀνδρόνικο.

Στὴν κατασκήνωση, λοιπόν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος, μερσίγια καὶ δάφνες καὶ σημαῖες καὶ λειτουργία στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Στέγης, λίγοι

χωροῦσαν μέσα. Θυμᾶμαι, στήν ὑποδοχή του ἐκεῖ, τή «φήμη» του, πού τήν ἔφαλλε χορωδία ἱεροψαλτῶν, μᾶλλον ὁμαδάρχες τῆς κατασκήνωσης ἦταν: «Μακαρίου τοῦ Μακαριωτάτου καί σεβασμιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Νέας Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου πολλά τά ἔτη.» Σάν νά ἴγιναν χτές ὅλα αὐτά. Κι ὕστερα βλέπαμε ἀπό μακριά τόν Μακάριο στόν ἐξώστη τῆς κατασκήνωσης, νά βλέπει μακριά, ν' ἀγναντεύει τό τοπίο, καί τ' ἀπόγευμα τραγούδια καί ἀπαγγελίες. Θυμᾶμαι πῶς ἀπάγγειλα κι ἐγώ ἓνα ποίημα, δέν θυμᾶμαι ποιό, ἤμουνα στήν Πρώτη Γυμνασίου, πᾶνε τόσα χρόνια.

Τις Κυριακές ἐρχόντουσαν κι οἱ γονεῖς μας ἀπό τήν Κυθρέα, νά μᾶς δοῦν. Ἐκαναν ἔτσι κι ἐκδρομή. Γέμιζε τό λεωφορεῖο, δυό καί πλέον ὄρες νά πᾶνε κι ἄλλες τόσες νά γυρίσουν, ὁ δρόμος, ἰδίως ἀπό τήν Κακοπετριά πρὸς τόν Ἅγιο Νικόλαο, στενός, κάτω γκρεμός, ἀπορεῖ κανεῖς πῶς τὰ κατάφεραν οἱ ὀδηγοί, σέ τέτοιους ἄγριους καί στενοὺς καί δύσκολους δρόμους. Τὰ λεωφορεῖα κατέληγαν σ' ἓνα κέντρο πιό πάνω, «Ἅγιος Νικόλαος» λεγόταν κι ἐκεῖνο, ἐκεῖ πού τώρα στήθηκε τὸ ἐργοστάσιο συσκευασίας ἐμφιαλωμένου νεροῦ.

Στήν κατασκήνωση, λοιπόν, ἄλλοι χρόνοι κι ἄλλοι καιροί, παράξενο πῶς χάσαμε ξαφνικά τήν παιδικότητά μας, τήν ἀθωότητά μας, πῶς ξαφνικά ὅλα σοβάρειψαν γύρω μας, ἔγιναν ἀυστηρά, μουντά, σκοτεινά, μιὰ ἀγωνία γέμισε καί γεμίζει τήν ψυχὴ μας. Μιὰ ἀγωνία μᾶς κρατᾷ ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας, σέ ἓνα τόπο, πού τόν κατα-

τρέχει ἡ ἀδικία, πού ζεῖ τὸν κατατρεγμό καί τὸ διωγμό. Ἔτσι διωγμένοι καί κατατρεγμένοι ἀπὸ ἐχθροὺς καί φίλους περάσαμε τὴ ζωὴ μας, σκέφτομαι.

Στὴν κατασκήνωση πήγαμε καί τὴν ἐπόμενη χρονιά, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1963. Μετὰ ποτὲ πιά. Ἐκλείσε ἡ κατασκήνωση, ἦλθαν τὰ γεγονότα τοῦ '63, ὁ στρατός, οἱ δοκιμασίες. Ἀργότερα ἦλθε καί ἡ εἰσβολή, μὲ τὰ κύματα τῶν προσφύγων. Κι ἡ κατασκήνωση ἔγινε τότε οἰκισμὸς προσφύγων.

Γυρίζω, ἔτσι, ξανά σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Ἐπίμονα γυρίζω, σκέφτομαι ὅλο ἐκεῖνο τὸν κόσμο τῆς κατασκήνωσης, νέα παιδιά ἤμαστε, θυμᾶμαι ἐκείνους τοὺς ὁμαδάρχες, τοὺς κατηχητές, τοὺς βλέπω καμμιὰ φορὰ, γέρασαν κι αὐτοί, θυμᾶμαι ἀκόμα ἐκεῖνο τὸν ταπεινὸ καί γλυκύτατο πατέρα Εὐστάθιο, ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο, ἔφυγε ταπεινὰ καί διακριτικὰ ἀργότερα γιὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, κοιμήθηκε ἐκεῖ ὀσιακῶς, ὡς ἱερομόναχος, ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀγνωστούς πού ἀγίασαν στὸ Ἅγιο Ὄρος. Θυμᾶμαι πού παρελάναμε στὸ μεγάλο γήπεδο κι ὕστερα κάναμε τὴν ἐπαρση καί τὴν ὑποστολὴ τῆς σημαίας, ἐμβατήρια, ἐμεῖς, μὲ βῆμα σταθερό, ποιὸς νοιάζεται, ποιὸς θυμᾶται ἐκεῖνα τὰ πατριωτικὰ ἄσματα, ξεχασμένα ὅλα, ἀπὸ καιρὸ, ἀλλοῦ ταξιδεύουμε πιά. Κι ὅμως γεμίζαμε ἄλλοτε μὲ χαρὰ, κάθε φορὰ πού τ' ἀκούαμε, γέμιζε ἡ ψυχὴ μας περηφάνεια, παρελεύνομε ἔτσι καί πάλι, πενήντα τόσα χρόνια μετὰ, στήν κατασκήνωση «Φλογερὲς Καρδιές», μὲ τὰ ἐμβατήρια νά σκίζουν καί νά δονοῦν τὸν ἀέρα.

Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ Στρατόπεδο Ἁγίου Νικολάου¹

Παναγιώτη Παναγιωτόπουλου
Γιατροῦ – Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Υπηρετήσα στὴν Κακοπετριά Κύπρου (Ἅγιος Νικόλαος) ἀπὸ 15 Αὐγούστου 1967 ἕως 12 Δεκεμβρίου 1967. Ὁ τόπος ἦταν ιδεώδης ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἀνθρώπινος καὶ ἐξαιρετικός γιὰ στρατιωτικὴ διαβίωση καὶ ἐκπαίδευση. Ὑπῆρχε ἀπίστευτη σύμπτωση μεταξύ μας καὶ πολὺ καλὲς σχέσεις μὲ τὸν κόσμο. Εὐτύχησα νὰ γνωρίσω πολλοὺς ἀνθρώπους λόγῳ ιδιότητος. Ἦμουν ὁ μόνος γιατρός γιὰ ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς Σολέας (τόσα χωριά!!!).

Διατηρῶ τίς καλύτερες ἀναμνήσεις. Τὸ ἱατρεῖο τοῦ Τάγματος ἦταν σέ ἓνα ὄνειρεμένο ἰσόγειο σπίτι στὴν ἄκρη τοῦ Στρατοπέδου, τὸ ὁποῖο σέ μία ἐπιθεώρηση τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐθνοφρουρᾶς εἶχε κηρυχθεῖ τὸ καλύτερο τῆς Κύπρου. «Θὰ ἔρθω νὰ νοσηλευθῶ ἐδῶ ὅταν ἀρρωστήσω», μοῦ ἐσχολίασε. Αὐτὸ εἶχε ἐπιτευχθεῖ ὄχι

μόνο ἀπὸ μένα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν συμπαράσταση φίλων Κυπρίων γιατρῶν, φαρμακοποιῶν καὶ ἀξιωματούχων.

Δύο σχόλια: Ὅποιος στρατιωτικὸς εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ συμβεῖ κάτι στὴν οἰκογένειά του στὴν Ἑλλάδα, ἐπαιρνε ἀμέσως ἄδεια γιὰ τὴν Πατρίδα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐπεισοδίων στὴν Κοφίνου πέθανε ὁ πατέρας ἑνὸς Νοσοκόμου. Τὸ γράμμα τὸ φύλαξε κρυφὸ. Μοῦ τὸ ἔδειξε πολὺ ἀργότερα. Στὴν παρατήρησή μου πῶς συνέβη αὐτό, μοῦ ἀπήντησε: «Ἡ πατρίδα μας αὐτὴ μᾶς χρειάζεται τώρα κι ἔπρεπε νὰ πολεμήσω γι' αὐτήν». Νὰ φαντασθεῖτε ὅτι ὡς Νοσοκόμος δέν ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχει ντουφέκι. Αὐτὸς εἶχε βγεῖ στὴν Ἀναφορὰ καὶ ζήτησε ὄπλο γιὰ νὰ ὑπηρετήσει στὴν πρώτη γραμμὴ. Γραμματικές γνώσεις Δημοτικοῦ!!!

Τὸ βράδυ, τὰ μεσάνυχτα πού τὴν

¹ Ἡ Κατασκήνωση τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου «Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης» κατὰ τὰ ἔτη 1964-1967 ἀνέστειλε τὴ λειτουργία της σχετικὰ μὲ τὴ φιλοξενία καὶ κατήχηση μαθητῶν - μαθητριῶν, μὲ σκοπὸ νὰ φιλοξενήσει τμημα τῆς Ἑλληνικῆς Μεραρχίας (συγκεκριμένα τὸ 606 Τάγμα Πεζικοῦ ἀπὸ τὸ Κιλκίς), πού τὰ χρόνια ἐκεῖνα προσκλήθηκε στὴν Κύπρο γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴν ἄμυνα τοῦ νησιοῦ. Ἡ Κατασκήνωση μετονομάστηκε σὲ Στρατόπεδο Ἐθνικῆς Φρουρᾶς Ἁγίου Νικολάου (τὸ σχόλιο εἶναι τῆς σύνταξης τοῦ περιοδικοῦ).

Πάσχα τοῦ 1967
(ἀπό τό βιβλίό *Ἐς Κύπρον - 1967*
τοῦ Γεώργιου Μυλωνᾶ)

ἐπομένη θά γύριζε τό Τάγμα μας στήν Ελλάδα, 12-12-67 μέ ξύπνησαν καί βρέθηκα σέ ἕνα ὄρυχειο τοῦ Τροόδου πού ἕνας ἐργάτης εἶχε καταπλακωθεῖ. Χίλια – χίλια διακόσια μέτρα μέσα. Διέγνωσα πιθανό κάταγμα σπονδυλικῆς στήλης, ἔκανα ὅτι ἔπρεπε καί τόν διεκόμισα στό Νοσοκομεῖο Λευκωσίας. Ὅταν ἦμασταν στό Βόρειο Αἰγαῖο, πήραν τόν καπετάνιο τοῦ πλοίου γιά νά μέ συγχαροῦν, γιατί εἶχε σωθεῖ ὁ ἀσθενής.

Δίνω ἔμφαση στά καλά αἰσθήματα τῶν Κυπρίων. Διατηρῶ ἀδελφικές φιλίες μέ πάρα πολλούς. Ἡ μοῖρα μου μέ ἔστειλε γιά δευτέρη φορά στήν Κύπρο ὡς Ἀρχίατρο Χειρουργό τῆς Ἐθνοφρουρᾶς τό 1979-80. Μοῦ δό-

Οἱ ἱατροί καί οἱ νοσοκόμοι τοῦ Στρατοπέδου Ἁγίου Νικολάου (1967).

θηκε ἡ εὐκαιρία νά ἀναπτύξω ἄριστες σχέσεις ἀπό Προέδρους Δημοκρατίας, Ἀρχηγούς κομμάτων, ὑπουργούς, μέχρι τήν ἀδελφή τοῦ Μακαρίου. Χειρουργοῦσα ὅλα τά περιστατικά τά θωρακοχειρουργικά στό Γενικό Νοσοκομεῖο Λευκωσίας ἀμσθί. Καταλαβαίνετε ὅτι οἱ ρίζες εἶναι βαθεῖες.

Στό ἱατρεῖο τοῦ Τάγματος εἶχαν βρεῖ καταφύγιο πολὺς κόσμος καί ὁ σύνδεσμός μας ἦταν συγκινητικός. Ἐνα κομμάτι ὁμορφο τῆς ζωῆς μας ἔμεινε στόν ἅγιο Νικόλαο. Γινόταν Ἱατρική σέ πρῶτο βαθμό καί μερικές φορές πιό προχωρημένα σέ ἰδεατό επίπεδο.

Σ' αὐτό τό μέρος ἦταν γραφτό νά ζήσουμε ἕνα ἐφιάλητῆ παραμονή τῆς ἀναχώρησής μας ἀπό τήν Κύπρο, ὅταν ἔγινε ὑποστολή τῆς Σημιαίας μας. Φεύγαμε χωρίς νά ξέρουμε γιατί καί μέ πίκρα στά χεῖλη. Παρηγοριά μας ἐκείνη τή στιγμή ὁ Γυμνασιάρχης τῆς Εὐρύχου πού μᾶς εὐχαρίστησε καί μᾶς χάρισε μία ἑλληνική σημαία. Ὁ Θεός νά τόν ἔχει δίπλα του στόν Παράδεισο.

Εὐχομαι κανεῖς στή ζωή του νά μὴν ζήσει τήν ὑποστολή τῆς σημαίας του. Τά αἰσθήματα ἦταν ὀδυνηρά. Τά τωρινά μου δάκρυα εἶναι ὅμοια μέ αὐτά πού δέν μπόρεσα νά συγκρατήσω πρὶν πενήντα χρόνια. Ὁ ἀέρας τοῦ Ἁγίου Νικολάου καί ἡ εὐλογία Του μᾶς ἀκολουθεῖ μέχρι σήμερα. Στέκομαι μέ σεβασμό καί ἀνείπωτη ἀγάπη στούς κοινούς γνωστούς καί ἀδελφικούς φίλους.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος μέσα ἀπὸ τὰ πρῶιμα κυπριακὰ ἀγιολογικὰ κείμενα (4ος - 7ος αἰ.)

Ἀρχιμ. Γρηγόριου Ἀ. Ἰωαννίδη
Ἐπίκουρου Καθηγητῆ Λειτουργικῆς
Θεολογικῆς Σχολῆς Ἐκκλησίας Κύπρου

(συνέχεια ἀπὸ προηγούμενο τεῦχος)

Δ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου (μέσα 5ου αἰ. – BHG 596-597):¹

Ὁ Βίος ἀναφέρεται σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις βαπτίσεων:

1. Καταρχὴν γίνεται λόγος γιὰ τὴν βάπτισι τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του (29D-33A).² Βασικὴ προϋπόθεσι γιὰ τὴν βάπτισι εἶναι ἡ κατάθεσι τῆς ἰδίας ἐλεύθερης βούλησις τῶν ὑποψήφιων.³ Ὁ ἐπίσκοπος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κρίνει καὶ νὰ ἀποφασίζει γιὰ τὴν βάπτισι ἐνὸς ὑποψήφιου,⁴ γι'

αὐτὸ ἐπισκέπτονται τὸν ἐπίσκοπο καὶ γνωστοποιοῦν τὴν ἐπιθυμία τους γιὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος μετὴν ἀδελφῆ του. Ὁ ἐπίσκοπος ἀναθέτει τὴν κατήχησι τῶν δύο στὸν μοναχὸ Λουκιανό. Ἡ κατήχησι γίνεται μετὰ ἀναφορὰ στὴν Ἁγία Γραφή. Στὸ τέλος τῆς κατήχησις καὶ μετὰ γνώμονα τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀληθινὴ ἔκφρασι ἐπιθυμίας γιὰ βάπτισι ἀπὸ τοὺς κατηχουμένους, ὁ κατηχητὴς τοὺς παρουσιάζει στὴν Ἐκκλησία ἐνώ-

¹ Παραπέμπουμε στὴν κριτικὴ ἔκδοσι τοῦ Βίου (ἀνέκδοτη μεχρι σήμερα): C. Rapp, *The Vita of Eriphanus of Salamis – an Historical and Literary Study*, vol. I-II (Worcester College, D. Phil. Thesis, Oxford) Michaelmas Term 1991. Βλ. ἐπίσης *Patrologiae Graeca* 41, 23-114.

² Περί τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἁγίου Ἐπιφανίου καὶ τῆς ἀδελφῆς του, βλ. Rapp, *Vita* 58-62 (κεφάλαια 8-11)· βλ. ἐπίσης PG 41, 29D-33A.

³ Rapp, *Vita* 58,2-4: «Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος εἶπεν πρὸς Λουκιανόν· Καὶ τί κωλύει καὶ τὸ ἐμὲ γενέσθαι χριστιανόν; Ἀπεκρίθη Λουκιανός καὶ εἶπεν· Τὸ μὴ θέλειν κωλύει· τὸ γὰρ θέλειν πάρεστιν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 29D.

⁴ Rapp, *Vita* 59,1-6: «Εἶπεν δὲ Ἐπιφάνιος πρὸς Λουκιανόν· Πρῶτον, πάτερ, ποιήσον με χριστιανόν, εἶθ' οὕτως ποιήσω πάντα τὰ προσταχθέντα μοι ὑπὸ σοῦ. Ὁ δὲ Λουκιανός εἶπεν πρὸς Ἐπιφάνιον· οὐκ ἔξεστί μοι παρεκτός τοῦ ἐπισκόπου ποιήσαι σε χριστιανόν. Ἀλλὰ γίνου τὰ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐγὼ ἀναγγελῶ τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ποιήσει σε χριστιανόν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32A.

Βασιλική Αγίου Ἐπιφανίου, βαπτισματική κολυμβήθρα (Φωτογραφία Δρ. Ἀνδρέας Φούλιας)

πιοῦ τοῦ ἐπισκόπου. Μὲ τὴν ἄφιξη τοῦ ἐπισκόπου, οἱ δύο κατηγούμενοι, ἔπεσαν μὲ τὸ πρόσωπο στὴ γῆ παρακαλῶντας ὅπως λάβουν τὸ φῶτισμα τοῦ βαπτίσματος.⁵

Ἡ προβαπτισματικὴ τελικὴ κατήχησις γίνεται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο στὸν χώρο τοῦ βαπτιστηρίου στὴν παρουσία τῶν ἀναδόχων τῶν ὑποψήφιων. Ἀκολουθεῖ ἡ βάπτισις καὶ ἡ μετοχὴ στὴ Θεία Κοινωνία. Οἱ νε-

οφώτιστοι παρέμειναν γιὰ τὶς ἐπόμενες ἑπτὰ ἡμέρες στὸ ἐπισκοπεῖο μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, ὅποταν μετὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὸ βάπτισμά τους καὶ τὴν ἀπόλουσι, ἐπέστρεψαν στὸ σπίτι τους. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἔλαβε τὸ ἅγιο βάπτισμα στὴν ἡλικία τῶν δεκαἑξὶ ἐτῶν.⁶

2. Βάπτισις Σαρακηνοῦ:⁷ μετανοεῖ καὶ ἀλλάζει ζωὴ, κατηχεῖται γιὰ περίοδο ἕξι μηνῶν ἀπὸ τὸν Ἅγιο. Στὸ τέλος τῆς κατήχησις, ὁ ὑποψήπιος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ κατηχητὴ του, Ἅγιο Ἐπιφάνιο, ἐπισκέπτονται τὸν Μέγα Ἰλαρίωνα, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὴν προβαπτισματικὴ κατήχησις καὶ τὴ βάπτισις στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας. Ἀναχωροῦν ἀπὸ τὸν Μέγα Ἰλαρίωνα μόνον μετὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὴ βάπτισις.⁸

3. Ἡ βάπτισις στὸν βασιλικὸ οἶκο τῆς Ῥώμης τῶν Ἀρκαδίου, Ὀνωρί-

⁵ Rapp, *Vita* 60,7-8: «ἐν τῷ εἰσιέναι τὸν ἐπίσκοπον, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον καὶ παρεκάλουν ὥστε φωτίσαι αὐτούς»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32C.

⁶ Rapp, *Vita* 61.11-62.2: «Μετὰ οὖν τὴν ἀπόλουσιν τοῦ εὐαγγελίου εἰσηλθεν ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῷ φωτιστηρίῳ· καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ἐπιφάνιον καὶ τὴν τούτου ἀδελφὴν καὶ Λουκιανὸν μετ' αὐτῶν, ὃς καὶ πατὴρ αὐτοῦ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἁγίου φωτισματος. Ὁ δὲ ἐπίσκοπος διδάξας αὐτούς τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν, ἐβάπτισεν αὐτούς. Τῶν δὲ μεταλαβόντων τῶν θείων καὶ ἀθανάτων μυστηρίων, ἐκέλευσεν αὐτούς ὁ ἐπίσκοπος μετ' αὐτοῦ τὸ ἄριστον ποιῆσαι, ὁμοίως καὶ μένειν τὰς ἑπτὰ ἡμέρας ἐν τῷ ἐπισκοπιῳ»· βλ. ἐπίσης PG 41, 32D-33A.

⁷ Τὸ ὄλο περιστατικὸ κατήχησις καὶ βάπτισις τοῦ Ἰωάννη, βλ. Rapp, *Vita* 67.7-68.5· βλ. ἐπίσης PG 41, 36A-D.

⁸ Rapp, *Vita* 67.14-68.2: «Λαβὼν οὖν ὁ μέγας Ἰλαρίων καὶ διδάξας με πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν, ἐβάπτισέν με εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος»· βλ. ἐπίσης PG 41, 36D.

ου και Προκλιανῆς:⁹ μετά ἀπό τὸ αἶτημα τῶν ὑποψήφιων γιὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα, ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος λαμβάνει ἄδεια ἀπὸ τὸν οἰκεῖο ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης νὰ τελέσει τὸ μυστήριον. Ἡ ὅλη ἀκολουθία λαμβάνει χώρα στὸ βαπτιστήριον («φωτιστήριον»), ὅπου ὁ Ἅγιος μετά τὴ θαυματουργικὴ ταραχὴ τοῦ ὕδατος βάπτισε τοὺς τρεῖς νέους στὴν κολυμβήθρα. Ἀκολουθοῦν γιὰ ἑπτὰ ἡμέρες οἱ μυσταγωγικὲς κατηχήσεις στοὺς νεοφώτιστους, ἐνῶ τὴν ὄγδοη ἡμέρα οἱ νεοφώτιστοι ἀλλάσσουν τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματα.¹⁰

4. Ἀναφορὰ σὲ βαπτίσεις γίνεται ἐπίσης στὶς περιπτώσεις: βάπτισις τοῦ φιλοσόφου στὸν Μέγα Ἰλαρίωνα,¹¹ βάπτισις στὴν Κωνσταντία τοῦ ἄρχοντα Δράκου καὶ τῆς συζύγου του,¹² βάπτισις τοῦ πλούσιου

*Βασιλικὴ Ἁγίου Φίλωνος
στὸ Ριζοκάρπασο, Βαπτιστήριον
(Φωτογραφία Thomas Sagory)*

ἐθνικοῦ Συνεσίου, τῆς συζύγου καὶ τοῦ θεραπευθέντος υἱοῦ τοῦ Εὐστοργίου,¹³ βάπτισις τοῦ Ἰουδαίου νομικοῦ Ἰσαὰκ¹⁴ καὶ τῆς χήρας συζύγου τοῦ Φαυστιανοῦ.¹⁵

Ε. Ὁ Βίος τοῦ Ἱερομάρτυρος Ἀρτέμονος πρεσβυτέρου Λαοδικείας τῆς Συρίας (5ος – 6ος αἰ. – BHG 175):¹⁶

⁹ Βλ. τὴν ὅλη διήγησις Rapp, *Vita* 163.1-165.5· πρβλ. ἐπίσης PG 41, 88C-89A.

¹⁰ Rapp, *Vita* 163.1-165.5: «Ὡς δὲ εἰσῆλθον ἐν τῷ φωτιστηρίῳ ἵνα φωτισθῶσιν ὑπὸ Ἐπιφάνιου καὶ τῆς πάσης ἀκολουθίας γεναμένης, ... εἰῶθει δὲ Ἐπιφάνιος ἕως ταραχῆ τὸ ὕδωρ, μηδένα ἐμβάλλειν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ. Μετὰ δὲ τὸ φωτισθῆναι Ἀρκάδιον ... μετὰ δὲ τὸ φωτισθῆναι αὐτοὺς ἐποίησεν Ἐπιφάνιος τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετ' αὐτῶν, διδάσκων αὐτούς. Καὶ μετὰ τὸ ἀλλάξει αὐτοὺς τοὺς νεοφώτιστους ἐσθῆτας, εἶπεν Ἐπιφάνιος τοῖς βασιλεῦσιν· Μένετε, φησὶν, τέκνα ἐν καταστάσει· λύκος γὰρ οὐκέτι ἐγγίει πρὸς ὑμᾶς ... οἱ γὰρ Χριστῷ πιστεύσαντες Χριστὸν ἐνεδύσαντο καὶ αὐτὸν βοηθὸν ἔχουσιν»· βλ. ἐπίσης PG 41, 88C-89A.

¹¹ Rapp, *Vita* 104.10-13· βλ. ἐπίσης PG 41, 56A.

¹² Rapp, *Vita* 144.4-6· βλ. ἐπίσης PG 41, 77A-B.

¹³ Rapp, *Vita* 147.1-2· βλ. ἐπίσης PG 41, 79-80A.

¹⁴ Rapp, *Vita* 155.3-6· βλ. ἐπίσης PG 41, 84B-C.

¹⁵ Rapp, *Vita* 184.1-8· βλ. ἐπίσης PG 41, 97-98D.

¹⁶ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavi-*

Ὁ Βίος παραδίδεται στὸ χειρόγραφο τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων Ἁγίου Σάββα 259 (ἔτος 1089-1090). Ὁ κώδικας γράφτηκε στὴν Κύπρο καὶ ἐνσωματώνει ἀρχαῖες τοπικὲς παραδόσεις γιὰ τὸν Ἅγιο (χρονολογούνται στὸν 5ο – 6ο αἰ.).¹⁷

Ἄναφορὲς σὲ βαπτίσεις:

1. Τὸ βάπτισμα στὸ ὕδωρ χαρακτηρίζεται «λουτρὸν τῆς ἀφθαρσίας»,¹⁸ παρέχει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν ἀληθινὴ θεία υἰοθεσία («ἵνα ῥυσθῶ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ γένωμαι αὐτοῦ ἀληθινός

παῖς»),¹⁹ ἐπίθεση τῶν χειρῶν, φωτισμός, χρῆση τοῦ Ψαλμοῦ 26,1 («Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτῆρ μου, τίνα φοβηθήσομαι»), ἔνδυση λευκῶν ἐμφώτειων ἐνδυμάτων.²⁰ Τὴν ἐπόμενη μέρα τὸ πρωὶ ὅλοι οἱ νεοφώτιστοι μετέχουν στὴ Θεία Κοινωνία.²¹

2. Γίνεται ἀναφορὰ στὸ βαπτιστήριον ποὺ οἰκοδόμησε ὁ Ἅγιος στὴν Αὐλῶνα,²² στὸ βάπτισμα ποὺ λαμβάνουν οἱ πρόωγ ἄπιστοι στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας, καθὼς ἐπίσης καὶ στὸ βάπτισμα νηπίων βρεφῶν.²³

sche Philologie 20 (1898) 181-200.

¹⁷ Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες (1ος-5ος αἰ.)*, Θεσσαλονίκη 2017, 172-196.

¹⁸ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavische Philologie* 20 (1898) 193.

¹⁹ Αὐτ. 193.

²⁰ Αὐτ. 193: «Μέλλοντος δὲ φωτίζεσθαι τοῦ Βιταλίου, δύο ἄνδρες λευκοσχημονοῦντες κατῆλθον ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἐπέθηκαν τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν αὐτοῦ καὶ ἐφώτισαν αὐτόν, ὁ δὲ ἅγιος Ἀρτέμιον ἴστατο ἐν μέσῳ αὐτῶν. Ἐψαλλε δὲ ὁ Βιτάλιος: «Κύριος φωτισμός μου καὶ Σωτῆρ μου, τίνα φοβηθήσομαι».

²¹ Αὐτ. 193: «πρωΐας δὲ γενομένης πάντες συνῆλθον οἱ φωτισθέντες, καὶ λαβὼν ὁ μακάριος Ἀρτέμιον ἄρτον κλάσας καὶ ποτήριον κεράσας ἔδωκεν αὐτοῖς».

²² Αὐτ. 195-196: «ἐν Αὐλῶνι ... ᾠκοδόμησεν οἶκον εὐκτήριον καὶ ἡγίασεν αὐτόν καὶ κατοίκησεν ἐν αὐτῷ. Συνεργία δὲ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πηγὴ ὕδατος ζῶντος, ἀγίασμα ψυχῶν τε καὶ σωμάτων λυτήριον». Γιὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα στὸ κατεχόμενο σήμερον χωριὸ τῆς Αὐλῶνας, βλ. Χρ. Χατζηχριστοδούλου, «Ἀγιάσματα νήσου Κύπρου», (ἐπιμέλεια Θ. Ξ. Γιάνγκου, Πρωτοπρ. Χ. Νάσσης) *Κυπριακὴ Ἀγιολογία. Πρακτικὰ Ἀ' Διεθνοῦς Συνεδρίου. Παραλίμνι, 9-12 Φεβρουαρίου 2012*, Ἁγία Νάπα – Παραλίμνι 2015, 517-518· Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, *Οἱ ἅγιοι μάρτυρες καὶ ὁμολογητὲς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, 179-180, 191.

²³ R. Abicht, C. Reichelt, "Quellennachweise zum codex Suprasliensis", *Archiv für slavische Philologie* 20 (1898) 195-196: «Πολλοὶ δὲ τῶν ἀπίστων, θεωροῦντες τὰ παραδόξα θαυμάσια τοῦ ἀγιάσματος, προσέτρεχον καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἀρτέμιονος

3. Τέλος, γίνεται αναφορά στο βάπτισμα τοῦ παιδιοῦ ἐνὸς Συγκλητικοῦ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη κατὰ τὴν παννυχίδα-ἀγρυπνία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Τὸ μυστήριον ἱερουργεῖ ἓνας ἱερέας, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ὀλοκληρώσει ὅλα τὰ διατεταγμένα τῶν καθορισμένων εὐχῶν βαπτίζει τὸ παιδί στὴν κολυμβήθρα στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.²⁴

*Βασιλικὴ Ἁγίας Τριάδας
στὴν Ἁγία Τριάδα Γαλοῦσας,
βαπτισματικὴ κολυμβήθρα
(Φωτογραφία Δρ. Ἐλευθέριος
Χαραλάμπος)*

ΣΤ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος, ἕργο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Ἐλεήμονος ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας (β' μισό του αἰ. – ἀρχὲς 7ου αἰ. – BHG 1859):²⁵

Ὁ Ἅγιος Τύχωνας βάπτισε τὴν πρῶν ἱέρεια τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος, Ἄνθοῦσα, ἀφοῦ πρῶτα ὁμολόγησε πίστη στὸν ἀληθινὸ Θεὸ Ἰησοῦ Χριστό, δίνοντάς της τὸ ὄνομα

Εὐάνθεια.²⁶

Ὁ Ἅγιος κατηγεῖ ἐθνικοὺς στὴν ἀληθινὴ πίστη τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀπόταξη τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τὴ σύνταξή τους μετὸν Χριστό, λαμβάνουν τὸ ἅγιο βάπτισμα.²⁷

εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ... πᾶν δὲ βρέφος ἀφώτιστον ἐν αὐτῷ τῷ ἀγιάσματι φωτίζεται εἰς δόξαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ».

²⁴ Αὐτ. 197: «καὶ τοῦ ἱερέως κατὰ τύπον τὰς εὐχὰς πληρώσαντος καὶ κρατήσας τὸν παῖδα, ἔβαλεν αὐτὸν ἐν τῷ ὕδατι τοῦ φωτιστηρίου. Καὶ τοῦ ἱερέως φήσαντος· ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ... καὶ τοῦ παννυχίου ἐπιτελουμένου».

²⁵ H. Usener, *Der Heilige Tychon*, Leipzig-Berlin 1907. Βλ. ἐπίσης τὴ νεότερη ἔκδοσι, (ἐπιμέλεια ἔκδοσις) Ἰερὰ Μητρόπολις Λεμεσοῦ, Ἰερὰ Μονὴ Σίμωνος Πέτρως, *Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Τύχωνος ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου τοῦ θαυματουργοῦ συγγραφεῖς παρὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας*, Λεμεσὸς 2003.

²⁶ Αὐτ. 102: «ὡμολόγησε τὸν Θεὸν καὶ δεσπότην ἡμῶν, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅθεν καὶ ταύτην βαπτίσας Εὐάνθειαν προσηγόρευσεν».

²⁷ Αὐτ. 102-103: «Ἕλληνες ... ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ... κατηχήσας τε τούτους τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἔπεισεν ἀποστάντας τῆς ἀσεβείας προσδραμεῖν τῷ Χριστῷ· οὓς καὶ βαπτίσας συνηρίθμησε τῇ ποιμνῇ τοῦ Χριστοῦ».

Τὸ κατηγορητήριο ἐναντίον τοῦ Ἁγίου γιὰ τὴ μεταστροφή καὶ βάπτισι τῆς πρώην ἱέρειας τῆς Ἀρτέμιδος, Ἀνθούσας, δίνει σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ τελετουργικὸ τοῦ βαπτίσματος: ὑπαρξὴ καὶ χρῆσι εἰδικῶν χώρων γιὰ τὴ βάπτισι, τῶν «βαπτιστηρίων», ὅπου παρευρίσκονται μόνο ὅσοι ἔχουν συγκρομένη διακονία, ἀπέκδυσι ἐνδυμάτων ἀπὸ τοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὸ βάπτισμα στὸ τέλος τῆς κατήχησις, ἀπόταξι καὶ σύνταξι μὲ τὸν Χριστό, χρῆσι ἐλαίου, βάπτισι στὸ βαπτιστήριον, ἀλλαγὴ ὀνόματος.²⁸

Τὸ κήρυγμα καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου γίνονται ἀφορμὴ γιὰ ἀπίστους νὰ μετανοήσουν, νὰ ὁμολογήσουν πίστι στὸν Χριστό καὶ νὰ βαπτιστοῦν στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.²⁹

Τέλος, στὶς τελευταῖες νοθεσίεσ τοῦ Ἁγίου τονίζεται στοὺς βεβαππισμένους χριστιανοὺς τὸ γεγονὸς ὅτι εἰκονίζουμε τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ἀφοῦ ἀπεκδυθήκαμε τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο καὶ ἐνδυθήκαμε μὲ τὸ βάπτισμα τὸν καινούργιο «ἐν Χριστῷ» ἄνθρωπο.³⁰

Ζ. Ὁ Βίος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ἔργο τοῦ Ἁγίου Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεωσ τῆς Κύπρου (γύρω στὰ μέσα τοῦ 7^{ου} αἰ. – BHG 886, 886b, 886c)³¹

Στὸν *Βίο* καταγράφεται ἡ περὶπτωσι βάπτισις Ἑβραίας κόρησ, ἡ ὁποία μετὰ ἀπὸ δική τῆσ ἔντονη ἐπιθυμία δέχεται τὸ ἅγιο βάπτισμα.³² Τονίζεται ἐπίσης ἡ θεμελιώδησ πίστι τῆσ ἐπιφοίτησι καὶ ἐνέργειασ τοῦ Ἁγίου Πνεύματοσ στὸ μυστήριον τοῦ

²⁸ Αὐτ. 103-104: «πάντως ἐν τισι τόποισ μυστικοῖσ εἰσκαλούμενοσ ἐκδιδύσκει τὰ ἱμάτια καὶ χρίσασ ἐλαίῳ καὶ λούσασ ὕδατι ... ἡ Ἀνθουσα ... καὶ γυμνήν ἑαυτῷ τῶν ἐσθημάτων παρέσθησε ... ὡσ καὶ τοῦ πατρόθεν αὐτῆ ὀνόματοσ κληθέντοσ τὴν ἀλλαγὴν εὐθέωσ ποιήσασθαι. Ἀνθουσαν γὰρ καλουμένην τὸ πρότερον Εὐανθίαν αὐτόσ προσηγόρευσε».

²⁹ Αὐτ. 112: «πλήθοσ ἀνθρώπων ἀμύθητον δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ πιστεύοντεσ καὶ τῶν ματαίων ἀπεχόμενοι, καὶ εἰσ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον βαπτιζόμενοι τῆ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσετίθεντο, αὐξήσεωσ αὐτῆ μεγάλης ἀφορμὴ καθιστάμενοι».

³⁰ Αὐτ. 131: «ἐν ἑαυτοῖσ τὸν Χριστὸν εἰκονίζομεν ... ἅπαξ τοιγαροῦν ἐκδυσάμενοι αὐτὴν καὶ Χριστὸν αὐτὸν ἐνδυσάμενοι («ὅσοι γὰρ ὄντωσ εἰσ Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε») μηκέτι πρὸσ τὴν αὐτῆσ περιβολὴν ἀπονεύσθητε».

³¹ A. J. Festugière, *Léontios de Néapolis. Vie de Syméon le Fou et Vie de Jean de Chypre*, (Bibliothèque archéologique et historique 95) Paris 1974, 55-104. Βλ. ἐπίσης τὴ νεότερη ἔκδοσι, (ἐπιμέλεια ἔκδοσις) Κ. Χατζηιωάννου, *Λεοντίου ἐπισκόπου Νεαπόλεωσ Κύπρου: Βίος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος*, Λευκωσία 1988.

³² Αὐτ. σ. 84,23.63-69: «ἔλεγεν γὰρ ἑαυτὴν Ἑβραίαν εἶναι καὶ θέλειν γενέσθαι χριστιανὴν ... ἐλθόντων οὖν ἡμῶν, δέσποτα, καὶ τὴν εὐχὴν ἡμῶν πληρωσάντων ἐβάπτισα αὐτὴν εἰσ τὸν ἅγιον ἄββα Κύρον».

βαπτίσματος, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὴ Θεία Λειτουργία.³³

Η. Ἔργο Ὁσίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου «Διηγήματα ψυχοφελῆ καὶ στηρικτικὰ γενόμενα διαφόροις τόποις» (σύνταξη γύρω στὰ τέλη τοῦ 7ου αἰ., 690-700 μ.Χ. – CPG 7787):

Στὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ὁσίου Ἀναστασίου, ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο ἐπίσκοπο Ἀμαθοῦντος Ἰωάννη (β' μισὸ 7ου αἰ.) καὶ τὴ βάπτισι τοῦ ἑβραϊκῆς καταγωγῆς δεκαεπτάχρονου Φιλίππου, καταγράφονται σημαντικότερες πληροφορίες γιὰ τὴ λειτουργικὴ εἰκόνα τοῦ 7ου αἰ. στὴν Κύπρο, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ Θεία Εὐχαριστία.³⁴

Οἱ βαπτίσεις στὴν Κύπρο μέχρι καὶ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰ. εἶναι ὁμαδικές καὶ ἀναφέρονται κυρίως σὲ ἐνήλικες.³⁵ Ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος προσωπικά, ἐπιμελεῖται τὸ ζήτημα τῆς κατήχησης, ὀρίζει ποιὸς καὶ πότε θὰ ἐγγραφεῖ στὸν κατάλογο γιὰ κατήχησι καὶ προετοιμασία, γιὰ

Βαπτιστήριο Παναγίας Πετοῦντας στὸν Μαζωτό, βαπτισματικὴ κολυμβήθρα (Φωτογραφία Δρ. Ἀνδρέας Φούλιας)

νὰ λάβει τὴ χάρη τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Σημειώνονται οἱ δύο μεγάλες ἐορτές, τῶν Θεοφανείων καὶ τοῦ Πάσχα, ὡς κατεξοχὴν συνδεδεμένες μὲ τις ὁμαδικές βαπτίσεις. Ἡ περίοδος ἀπὸ τὰ Θεοφάνεια μέχρι τὸ Πάσχα ἦταν χρόνος ἐντατικῆς κατήχησης, μὲ κατακλείδα τὴ βάπτισι τὸ Μεγάλο Σάββατο. Ἡ βάπτισι τελεῖται στὸν χώρο τοῦ βαπτιστηρίου κατὰ τὸ ἐσπέρας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.³⁶

Ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος βαπτίζει

³³ Αὐτ. σ. 108,37.23-24: «Πιστεύετε ὅτι ἐπιφοιτᾷ καὶ κατέρχεται τὸ πανάγιον Πνεῦμα εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν ἀναφοράν».

³⁴ Ἀρχιμ. Φ. Ἰωακείμ, «Οἱ γνωστοὶ ἐπίσκοποι Ἀμαθοῦντος τῆς Κύπρου κατὰ τὴ βυζαντινὴν περίοδο», *Κυπριακαὶ Σπουδαί* 74 (2010) 73-78.

³⁵ Αὐτ. 74: «προσηλθὲ τις παῖς Ἑβραῖος ἐξ Ἀνατολῆς, διασωθεὶς ἀπὸ αἰχμαλωσίας, ἐπτακαδεκαέτης ὑπάρχων, καὶ εἰλικρινῶς παρακαλῶν ἀξιωθῆναι τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος καὶ χριστιανὸς γενέσθαι».

³⁶ Αὐτ. 74: «Προκειμένης οὖν παραντὰ τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Θεοφανίων, ἐδυσώπει ὁ παῖς τὸν ἁγιώτατον ἐπίσκοπον, ἐν αὐτῇ ἀξιῶσαι αὐτὸν τοῦ ἁγίου Φωτίσματος. Ὁ δὲ θεοφόρος ἀρχιερεὺς, θαρδῶν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι τῇ οἰκούσῃ ἐν αὐτῷ, λέγει πρὸς τὸν

τούς ύποψήφιους στη μεγάλη κολυμβήθρα («φισκίνα τοῦ ἁγίου Φωτιστηρίου»)³⁷, καὶ στη συνέχεια πορεύονται ὅλοι μαζί, ὁ ἐπίσκοπος μὲ τούς νεοφώτιστους, στὸν κυρίως ναὸ διαμέσου τῶν κεντρικῶν θυρῶν, ὅπου ἐνσωματώνονται μὲ τὸ ὑπόλοιπο πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ μετοχή στη Θεία Κοινωνία.³⁸

Ὅλη τὴν περίοδο τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν μετὰ τὴ βάπτισις τελοῦνται καθημερινὰ θεῖες λειτουργίες μὲ τὴ συμμετοχὴ σύνολης τῆς τοπικῆς

Ἐκκλησίας γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ ἐπισκόπου (κλῆρος, λαός, νεοφώτιστοι).³⁹ Περιγράφεται ἡ «λειτουργία τῶν στάσεων ἢ λιτανειῶν» (“*stational liturgy*”) μεταξὺ διαφόρων ναῶν, ὅπου προπορεύεται ὁ ἱερός κλῆρος μὲ τὰ «ἅγια κεμηλία» (τὰ ἱερὰ σκευή), ἐνῶ ὀπισθεν αὐτῶν ἀκολουθεῖ ὁ λαός. Τὴν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου ἢ συνάξει γίνεται «ἐν τῷ οἴκῳ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου»,⁴⁰ ἐνῶ τὴν Παρασκευὴ «ἐν τῷ ἁγίῳ Φωτιστηρίῳ» (τὸ βαπτιστήριον).⁴¹ Τὴν ὄγδοη

παῖδα· Ἄκουσόν μου, τέκνον, καὶ κατηχήθητι ἕως τῆς ἁγίας πασχαλίας, καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν ὅτι ἀξιούσαι ἐναργῶς δέξασθαι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πληροφορηθῆναι τί ἐστὶν ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν. Ὅπερ καὶ γέγονεν ...».

³⁷ Αὐτ. 77.

³⁸ Αὐτ. 75: «Βαπτισθέντος γὰρ αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ Σαββάτῳ, διήνοιξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νεανίσκου ἐκείνου τῆς ψυχῆς, καὶ πᾶσαν τὴν νοερὰν καὶ ἀγγελικὴν λειτουργίαν, τὴν ἀοράτως ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἐπιτελουμένην, ἐθεάσατο, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ πρὸς μίαν ὥραν, ἀλλὰ διὰ πάσης τῆς ἁγίας ἐορτῆς τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν καθ’ ἐκάστην συνάξιν, ἕως οὗ τὰ ἱμάτια τοῦ ἁγίου Φωτισματος ἀπεδύσατο. Ἀνελθόντος γὰρ αὐτοῦ σὺν ἡμῖν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ τῇ ἁγίᾳ ἐσπέρα ἐν ἧ ἐβαπτίσθη, καὶ σὺν ἡμῖν καὶ τοῦ ἁγιωτάτου μου πατρὸς τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τραπέζης καθεσθέντος, τροφῆς τὸ παράπαν οὐδὲ πόσεως μεταλαβεῖν δεδύνητο, ὡς πεπληρωμένος ὅλος καὶ χορτασθεὶς τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ... Εἶτα ἐν τῇ συνάξει τῆς ἁγίας Κυριακῆς, εἰσελθὼν μετὰ τοῦ κλήρου, ὡς ἐστὶν ἡ συνήθεια ἐν τῷ ἱερατείῳ, ὡς ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς προσκομιδῆς, σύντρομος ὅλος καὶ σύνδακρυς γέγονε, μὴ δυνάμενος εὐχερῶς στήναι, τῷ φόβῳ συνεχόμενος ὧν ἐθεώρει μυστηρίων».

³⁹ Αὐτ. 76: «Ταῦτα μὲν οὖν ἔλεγεν ἡμῖν ἐωρακέναι καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ συνάξει τῆς ἁγίας Κυριακῆς, ὡσαύτως καὶ τῇ ἐπαύριον ἐτέραν ἐώρακεν ὀπτασίαν, καὶ διὰ πάσης τῆς ἑβδομάδος ἄλλην ἄλλως ἔβλεπε τὴν μυστικὴν διακονίαν τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἐν τῇ ἁγίᾳ συνάξει ἐπιτελουμένην ...».

⁴⁰ Αὐτ. 76: «Πάλιν γοῦν τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας ἐορτῆς, γενομένης τῆς συνάξεως ἐν τῷ οἴκῳ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν ἁγίων κεμηλίων ἀπερχομένων ἐκεῖσε, περιπάτει σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ Φίλιππος ὀπισθεν ...».

⁴¹ Αὐτ. 77: «Εἶτα καὶ ἐπὶ τῇ αὐρίῳ τῇ παρασκευῇ ἐν τῷ ἁγίῳ Φωτιστηρίῳ, γενομένης τῆς συνάξεως, διηγείτό μοι, ὅτιπέρ φησιν, εἶδον ἄνωθεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς φισκίνας,

ἡμέρα οἱ νεοφώτιστοι ἀπεκδύονται τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματα.

Στὴν ὅλη περιγραφή τονίζεται ἡ μεγάλη ἄνωθεν θεία χάρις πὺ λαμβάνει ὁ χριστιανὸς μὲ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος, ἡ προσωπικὴ ἀέναη «Πεντηκοστή» πὺ βιώνει ὡς πλήρες μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἰδιαίτερα κατὰ τὸ βάπτισμα καὶ ὡς νεοφώτιστος μέχρι τὴν ἀπέκδυση τῶν ἐμφώτειων ἐνδυμάτων καὶ τὴν ἀπόλουση τῆς ὄγδοης ἡμέρας.⁴²

Συμπεράσματα

Ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀποστολικὰ χρόνια μέχρι καὶ σήμερα τὸ Βάπτισμα, ἡ ἄνωθεν δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος γέννηση (Ἰω 3: 3, 5· Μτ 3,11· Μκ 1,8· Λκ 3,16) καὶ ἀναγέννηση (Β' Κορ 5,17), ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τῆς βάπτισης τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ (Μτ 3,13-17· Μκ 1,9-11· Λκ 3,21-22· Πράξ 10,36-38) καὶ συνιστᾷ θεμελιώδη καὶ κορυφαῖο ἐκκλησιαστικὸ, λειτουργικὸ καὶ πνευματικὸ γεγονός στὴ ζωὴ τοῦ χριστιανοῦ. Διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλλαγενεσίας (Τίτ 3,5) παρέρχεται ἡ τελεία ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν (Πράξ 2,38), ἡ συμμετοχὴ στὴν τριήμερη ταφή, θάνατο καὶ ἀνά-

σταση τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ 6,3-5· Κολ 2,12), ἡ κάθαρση, ὁ ἁγιασμός, ἡ δικαίωση (Α' Κορ 6,11), ἡ οὐράνια ἔλλαμψη καὶ φωτισμός (Ἐβρ 6,4· Α' Πέ 2,9), ἡ ἐλευθερία (Ρωμ 6,22· Γαλ 5,1), ἡ ἀπέκδυση τοῦ «παιλίου» καὶ ἡ ἐνδυση τοῦ «καινοῦ ἐν Χριστῷ» ἀνθρώπου (Γαλ 3,27· Ἐφ 4,22-24· Κολ 3,9-10), ἡ μόρφωση μέσα μας τοῦ Χριστοῦ (Γαλ 4,19) καὶ ἡ θεία υἰοθεσία ὡστε «τέκνα Θεοῦ γενέσθαι» (Ἰω 1,12· Γαλ 4,5-7). Λαμβάνει ὁ νεοφώτιστος χριστιανὸς μὲ τὸ Ἅγιο Χρῖσμα τὴ σφραγίδα, τὴ δωρεά, τὰ δῶρα καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Πράξ 8,17 καὶ 19,6· Α' Κορ 12,7-11· Β' Κορ 1,21-22· Γαλ 5,22-23· Ἐφ 1,13 καὶ 4,30· Α' Πέ 2: 5, 9· Α' Ἰω 2: 20, 27· Ἄπ: 1,6· 5,10· 7,3), καθίσταται πνευματοφόρος (Α' Κορ 6,19) καὶ χριστοφόρος (Ρωμ 13,14). Τὸ Βάπτισμα εἶναι ἡ μόνη πύλη εἰσόδου γιὰ κάθε πιστὸ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ 12,12-27), ἐνώνεται ὁ βεβαπτισμένος μὲ τὴν Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (Ἐφ 4: 5, 12-13), περιβάλλεται τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφθαρσίας (Α' Κορ 15,49-58· Β' Κορ 5,1-10) καὶ πολιτογραφεῖται οὐρανοπολίτης (Φιλ

ἔπου ἐβαπτίσάτε με ...».

⁴² Αὐτ. 78: «Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ Φίλιππος ἑώρα καὶ ἔλεγεν, ἕως οὗ τὸ ἐνδυμα τὸ νεοφωτιστικὸν περιέκειτο. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτο ἀπεδύσατο, οὐκέτι οὐδὲν τοιοῦτον ἔθεάσατο. Διὸ καὶ ὠδύρετο ἐν ταῖς λοιπαῖς συνάξεσιν, ἐπιποθῶν ιδέσθαι ἄπερ, νεοφώτιστος ὑπάρχων, ἔβλεπεν».

3,20· πρβλ. Έβρ 13,14).

Τὰ πρῶμα κυπριακὰ ἀγιολογικά κείμενα καταγράφουν μία σημαντική εικόνα τῆς ἀκολουθίας τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ τὰ ἀποστολικά ἤδη χρόνια μέχρι καὶ τὰ τέλη τοῦ 7ου αἰώνα:

- Τὸ βάπτισμα ἀπευθύνεται κυρίως σὲ ἐνήλικες χωρὶς νὰ ἀποκλείονται τὰ νήπια.
- Δύο μεγάλες δεσποτικές ἐορτές, τὸ Μεγάλο Σάββατο-Πάσχα καὶ τὰ Θεοφάνεια, εἶναι κατεξοχὴν ἡμέρες συνδεδεμένες μὲ τὶς ὁμαδικές βαπτίσεις.
- Προηγείται τὸ κήρυγμα, ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ μεταστροφή καὶ ἀλλοίωση, ἡ μετάνοια, ἡ ἀλλαγὴ ζωῆς, ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀπόφαση σύνταξης μὲ τὸν Χριστὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
- Ἀκολουθεῖ ἡ περίοδος κατήχησης καὶ διδασκαλίας μέσα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ὁμολογία πίστεως καὶ τὴν κατάθεση ἐπιθυμίας γιὰ βάπτισμα.
- Στὸν χῶρο τοῦ βαπτιστηρίου παρευρίσκονται μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὸ βάπτισμα καὶ τοὺς ἀναδόχους τους, μόνο ὅσοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐκτελοῦν συγκεκριμένη διακονία (ιερεῖς, διάκονοι καὶ διακόνισσες).
- Οἱ προβαπτισματικές διατάξεις τελοῦνται στὸν κυρίως χῶρο τοῦ βαπτιστηρίου καὶ περιλαμβάνουν: τὴν καταληκτικὴ κατήχηση, τὴν

ἀπόταξη, τὴ σύνταξη καὶ τὴν ὁμολογία πίστεως.

- Κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ βαπτίσματος οἱ ὑποψήφιοι ἀπεκδύονται τὰ ἐνδύματά τους καὶ χρίονται μὲ τὸ ἐπορκιστὸ ἔλαιο στὸν χῶρο τοῦ «ἀποδυτηρίου».
- Ἀκολουθεῖ ἀμέσως μετὰ ἡ τρίτῃ βάπτισμα στὸ ὕδωρ τῆς μεγάλης κολυμβήθρας τοῦ βαπτιστηρίου (τὰ «ἅγια ἀγίων») στὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδας.
- Μαρτυρεῖται ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος κατὰ τὸ βάπτισμα ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία τῶν ἀναδόχων.
- Ἀκολουθεῖ ἡ χρίση μὲ τὸ Ἅγιο Μύρο στὸν χῶρο τοῦ «χρισμαρίου».
- Οἱ νεοφώτιστοι, ἀφοῦ ἐνδυθοῦν μὲ τὰ ἐμφώτεια λευκά τους ἐνδύματα, λιτανεύουν βαστάζοντας τὶς ἀναμμένες λαμπάδες τους μαζί μὲ τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς κληρικούς καὶ τοὺς ἀναδόχους τους πρὸς τὸν κυρίως ναὸ γιὰ συμμετοχὴ τους στὴ Θεία Λειτουργία καὶ τὴ Θεία Κοινωνία.
- Προβλέπονται καθημερινές εὐχαριστιακές συνάξεις γιὰ περίοδο ἑπτὰ ἡμερῶν μετὰ τὴ βάπτισμα κατὰ τὶς ὁποῖες λαμβάνουν χώρα οἱ μυσταγωγικὲς κατηχήσεις γιὰ τοὺς νεοφώτιστους.
- Οἱ νεοφώτιστοι, τὴν ὄγδοη ἡμέρα ἀπὸ τὴ βάπτισμά τους, ἀπολοῦνται καὶ ἀπεκδύονται τὰ ἐμφώτεια ἐνδύματά τους.

Λιγοστεύει ἡ ἀλήθεια, ἀλλά ἔχουμε τὴν Ἀλήθεια

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Ο Δαβίδ σέ ἓναν ἀπό τούς Ψαλμούς πού συνέταξε κατά τὴν ἐποχὴ πού καταδιωκόταν ἄδικα ἀπὸ τὸν Σαούλ, ἐκφράζοντας τὴν ἀνησυχία ἀλλὰ καὶ τὸν πόνο τῆς ψυχῆς του, παρακαλεῖ τὸν Θεό, «Σῶσον μέ Κύριε, ὅτι... ὠλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι» (Ψαλμ. 11,1). Ζητᾷ ἀπὸ τὸν Θεό νά τὸν σώσει, γιατί νιώθει ὅτι περιβάλλεται ἀπὸ ἀνθρώπους πού ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, χάθηκε ἡ ἀρετὴ καὶ ἐπικράτησε τὸ ψέμα. Βλέπει ὁ Δαβίδ ὅτι καθένας προσπαθεῖ νά ἐξαπατήσει τὸν ἄλλον, κυριαρχεῖ ἡ ὑποκρισία, καὶ ἡ διπροσωπία. Τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων μέ ἔντεχνο τρόπο σκεπάζουν τὴ δολιότητα καὶ τὸ κακό περιεχόμενο τῶν καρδιῶν τους.

Αὐτὰ ἐκφράζει ὁ Δαβίδ στή δική του ἐποχὴ, ἀλλὰ ποιός ἀπὸ ἐμᾶς σήμερα δέν θά ἔλεγε ὅτι εἶναι λιγοστή ἡ ἀλήθεια στὸν κόσμο καὶ πλεονάζει τὸ ψέμα; Ὅχι μόνο στὰ λόγια, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν χαρακτήρα τῶν ἀνθρώπων, στή συμπεριφορά, στὶς συναλλαγές τους... Στὴ συναναστροφή μας σκεφτόμαστε, πόσο ὁ ἄλλος εἶναι εἰλικρι-

νής, ἂν πίσω ἀπὸ τὸν εὐγενικό τρόπο ὑπάρχει δόλος, ἂν πίσω ἀπὸ τίς διαβεβαιώσεις κρύβεται ἡ προσπάθεια ἐξαπάτησης. Ἀγοράζουμε προϊόντα καὶ πρέπει νά προσέχουμε ἂν εἶναι ἀπομίμηση, βλέπουμε τιμές στὰ ράφια καὶ πρέπει νά ἐξετάζουμε ἂν εἶναι ἴδιες στό ταμῆο...

Ἡ τεχνολογία, μέ ὅλα τὰ ἐπιτεύγματά της, χρησιμοποιεῖται σέ ἀνησυχητικό βαθμὸ ἀπὸ ἀνθρώπους πού θέλουν νά προβάλουν μίαν ψεύτικη εἰκόνα γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ψεύτικες εἰδήσεις, πρόσωπα πού γίνονται εἰδωλα γιὰ ἀνθρώπους ἀνώριμους πνευματικά καὶ ιδέες πού ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καὶ προωθοῦν κάθε πλανημένη θεωρία... Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπινόηση ἀνθρώπων πού θέλουν νά ἐκμεταλλεῦνται τούς ἄλλους γιὰ ὅποιοδήποτε δικό τους συμφέρον.

Ζοῦμε σέ κόσμο συνεχῶς μεταβαλλόμενο. Δυστυχῶς ἡ ἐμπειρία μᾶς ἔχει διδάξει νά προβληματιζόμαστε ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ἠθική ποιότητα τῶν νόμων πού ψηφί-

ζονται στά κράτη. Ἀμφιβάλλουμε καί ἀμφισβητοῦμε δικαιολογημένα θεσμούς πού θά ἔπρεπε νά μένουν πάνω ἀπό κάθε ἀμφισβήτηση. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχουμε στοιχεῖα τῆς μεταβλητότητας καί κάποτε πρέπει νά ψάχνουμε γιά τήν ἀλήθεια τῶν προθέσεων μας καί τήν εἰλικρίνεια τῶν ἐκδηλώσεων μας πρὸς τοὺς ἄλλους.

Πραγματικά, θά λέγαμε ὅτι χανόμεστε μέσα στό ψέμα καί τήν πλάνη αὐτοῦ του κόσμου. Ὅμως καί ὁ Δαβίδ δέν μένει στήν ἀπογοήτευση γιά τό ψέμα πού ἐπικρατεῖ, γιατί ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔχει τόν λόγο Του καί στηρίζεται σ' αὐτόν. «Τά λόγια Κυρίου λόγια ἀγνά, ἀργύριον πεπυρωμένον...» γράφει στόν ἴδιο Ψαλμό. Ἀπέναντι ἀπό τό ψέμα τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πού ἐκφράζει τήν αἰώνια ἀλήθεια. Λόγος καθαρός, χωρὶς ἴχνος νοθείας καί ψεύδους. Ἐκεῖ μόνο μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ ὁ ἄνθρωπος.

Ἔχουμε τό ἀνεκτίμητο καί ἀμετάβλητο δῶρο τοῦ Θεοῦ, τήν ἀποκάλυψή Του στόν ἄνθρωπο, πού μᾶς λέγει ποιοί εἴμαστε, ποίος εἶναι ὁ Θεός, ποιό τό μέλλον τό δικό μας καί τοῦ κόσμου. Εἶναι πραγματικά σωτήριο μέσα σ' αὐτό τόν κόσμο πού ὅλα μποροῦν νά ἀμφισβητοῦνται, νά γνωρίζουμε τόν Θεό, καί τήν ἀλήθεια. «Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. Ὁ μονογενὴς υἱός

ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο» (Ἰω. α', 18). Ὁ Χριστὸς μέ τήν ἐνανθρώπησή Του μᾶς γνώρισε τόν Θεό ἀλλά καί τήν ἀλήθεια γιά τήν προέλευση καί τόν προορισμό μας.

Εἶναι μεγάλη εὐλογία τό νά γνωρίζουμε τήν ἀλήθεια, τόν Θεό. Εἶναι ὁ Ὁν, ὁ Ὑπάρχων αἰωνίως καί ἀναλλοιώτως. Ἡ Ἀλήθεια δέν εἶναι μία ἀφηρημένη φιλοσοφική ἔννοια. Ὁ Χριστὸς ἐνσαρκώνει τήν Ἀλήθεια. Δέν εἶναι τό ἀντίθετο τοῦ ψέματος, ἀλλά εἶναι ἡ πραγματικότητα πού ἰσχύει αἰωνίως. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ τοῦ πατρὸς πλήρης χάριτος καί ἀληθείας... ὁ νόμος διὰ Μουσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καί ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. α', 14-17).

Τό Ἅγιο Πνεῦμα λέγεται Πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Αὐτό διατηρεῖ τήν ἀλήθεια μέσα στήν Ἐκκλησία. Αὐτό νά παρακαλοῦμε νά μᾶς ὀδηγεῖ «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν» (Ἰω. ιστ', 13). Καί ὁ Κύριος παρακαλεῖ τόν Πατέρα, «ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστίν» (Ἰω. ιζ', 17).

Βρισκόμαστε συχνά σέ διλήμματα μπροστά σέ καταστάσεις τῆς ζωῆς καί τίς προτροπές τῶν ἀνθρώπων γιά τήν ἀντιμετώπισή τους. Μόνο μέ τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγε-

λίου, πού είναι ή φωνή του Χριστού, μπορούμε νά ξεδιαλύνουμε τά πράγματα και νά αποφύγουμε τά μεγάλα λάθη. Ο νόμος πού μās έδωσε ό Χριστός είναι ή λυδία λίθος για νά διαπιστώσουμε αν κάτι πού μās παρουσιάζεται σαν καινούρια ιδέα, σαν λύση των προβλημάτων μας ή σαν διευκόλυνση στη ζωή μας, είναι πραγματικά καλό ή μās οδηγεί σε λάθος δρόμο. Μπορεί νά μήν έχουμε τό κριτήριο για τή γνησιότητα κάποιων υλικών πραγμάτων. Έχουμε όμως τήν αληθινή γνώση για τό τί έχει πραγματική αξία στη ζωή μας, για τό γεγονός ότι ή πλεονεξία και τό υλιστικό φρόνημα μās αλλοιώνουν και μās βγάζουν έξω από τόν προορισμό μας.

Έμεις οί ίδιοι γινόμαστε κάποτε πολύπλοκοι, χάνουμε τήν ευθύτητα, κινούμαστε χωρίς νά τό συνει-

δητοποιούμε, μέ βάση τό δικό μας θέλημα, τίς αδυναμίες μας ή τίς προτροπές των άλλων. Γινόμαστε κι έμεις λίγο ψευτες και ψεύτικοι. Τό μόνο κριτήριο επαναφοράς στη γνησιότητα και τήν καθαρότητα, είναι τό θέλημα του Θεού. Η ειλικρινής αυτοκριτική μέ βάση τόν λόγο του Θεού μπορεί νά μās επαναφέρει στην αλήθεια και στην όρθή όδό.

Γι' αυτόν πού αγαπά τήν αλήθεια ύπάρχει ό τρόπος νά τήν βρísκει. Σπάνια ένας άνθρωπος έχει αλλοιωθεί τόσο βαθιά, πού να μήν μπορούμε νά δούμε σ' αυτόν κάτι καλό, πού νά θυμίζει πώς κι αυτός είναι εικόνα του Θεού. Άλλά ύπάρχουν και άνθρωποι σπουδαίοι μέ πραγματική αρετή και αγάπη. Κάθε εποχή έχει τούς αγίους της πού ζούν τήν αλήθεια του Ευαγγελίου και αγωνίζονται για τόν εαυτό

τους και για τό καλό τοῦ κόσμου.

Μέ τόν λόγο τοῦ Θεοῦ φωτίζεται ὁ νοῦς, γιά νά διακρίνει τήν πλάνη, ἀλλά και βλέπει ἄλλες πνευματικές πραγματικότητες. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν και ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰω. η', 32). Ἐλευθερώνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπό ιδέες και λανθασμένες ἀντιλήψεις, ἀπό ὅσα τόν πιέζουν και ταλαιπωροῦν ψυχικά και τόν ἀναγκάζουν νά βγεῖ ἀπό τόν δρόμο τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία, ἡ ψεύτικη δόξα, ἡ ματαιοδοξία, οἱ ψεύτικες ἀπολαύσεις και χαρές παύουν νά ἐλκύουν. Μόνο ἔτσι ὁ ἄνθρωπος βρίσκει ἀνάπαυση και εἰρήνη και ταυτίζει τήν πορεία του μέ τόν Χριστό, μέ τήν ἀλήθεια. «Ἐγώ εἰμί ἡ ὁδός και ἡ ἀλήθεια και ἡ ζωή» (Ἰω. ιδ', 6).

Μεγάλη δύναμη γιά τόν ἀγώνα μας μέσα στόν κόσμο εἶναι και οἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ὄντως ἀληθινές. Μᾶς δημιούργησε γιά νά γίνουμε μέτοχοι τῆς μακαριότητάς Του και μέσα στήν ἱστορία τοῦ κόσμου κινεῖ ἕνα πάνσοφο σχέδιο γιά τή σωτηρία μας. Ἡ ἐνανθρώπιση και Θυσία τοῦ Υἱοῦ Του εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς πρώτης ὑπόσχεσης στους Πρωτοπλάστους. Ἔχουμε τήν καλύτερη ἀπόδειξη ὅτι αὐτά πού ὑπόσχεται ὁ Θεός δέν εἶναι λόγια παρηγοριάς, οὔτε μετανιώνει ὁ Θεός οὔτε ἀλλοιώνεται ἡ ἀπόφασή Του, γιά νά μᾶς κάνει μετόχους τῆς δόξας Του.

Ἀφοῦ πραγματοποίησε τήν πρώτη μεγάλη ὑπόσχεσή Του, θά πραγματοποιήσει και τήν δεύτερη. Θά ἔλθει γιά νά κρῖνει τόν κόσμο και νά ὀδηγήσει ὄσους δέχτηκαν τήν ἀλήθειά Του στή βασιλεία Του.

Οἱ Ἀπόστολοι στήριξαν τήν ἐγκυρότητα τῶν λόγων τους στό γεγονός ὅτι ἦταν αὐτόπτες και αὐτήκοοι μάρτυρες ὅσων ἔπραξε και εἶπε ὁ Χριστός. Τόν εἶδαν, Τόν ἄκουσαν Τόν ἄγγιξαν μέ τά χέρια τους, γι' αὐτό και μιλοῦν μέ ἀπόλυτη βεβαιότητα. «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθεασάμεθα και αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περί τοῦ λόγου τῆς ζωῆς...» (Α' Ἰω. α', 1). Ἔγινε προσωπική ἐμπειρία ἡ μετοχή στήν Ἀλήθεια, τόν Χριστό.

Αὐτή τή βεβαιότητα ἀποκτᾶ ὁποῖος ἔχει πραγματική ἐμπειρία τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στή ζωή του, δέν μένει σέ μία θεωρητική γνώση τοῦ λόγου Του, ἀλλά ἀγωνίζεται νά ταυτίζει κάθε πράξη του μέ τόν ἀληθινό λόγο τοῦ Θεοῦ. Στηρίζεται και ζεῖ ἐνωμένος μ' Αὐτόν ἀπό τόν ὁποῖο προέρχονται και στόν Ὅποιο θά καταλήξουν τά πάντα, ὅπως γράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης στήν Ἀποκάλυψη. «Και λέγει μοι· γράψον, ὅτι οὔτοι οἱ λόγοι πιστοί και ἀληθινοί εἰσι... Ἐγώ τό Α και τό Ω, ἡ ἀρχή και τό τέλος» (Ἀποκ. κα', 5-6).

**Ἐκκλησιαστικοὶ θησαυροὶ
ἀπὸ τῆ μονῆ τοῦ Ἁγίου Νικολάου
τῆς Στέγης καὶ τὸ μετόχι τῆς, Παναγία
ἢ Ἀποθεριώτισσα, στὴν Κακοπετριά**

*Χριστόδουλου Χατζήχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου*

Στά νότια τῆς Κακοπετριάς στὴν ὄρεινῆ, δύσβατη δασώδη τοποθεσία Ἀποθέρι ἢ Ἀποθέρα¹, βρισκόταν τὸ παλαιὸ μετόχι τῆς Παναγίας τῆς Ἀποθεριώτισσας, μετόχι τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης. Τὸ μετόχι φαίνεται ὅτι καταστράφηκε κατὰ τὸν 18ο αἰώνα, ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἡ κυριώνυμος μονὴ δὲν εἶχε μοναχοὺς, ὁπότε οἱ εὐσεβεῖς κάτοικοι τῆς Κακοπετριάς μετέφεραν γιὰ προστασία στὸν κεντρικὸ ναὸ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στὴν Κακοπετριά ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ ἱερά κειμήλια τῆς Ἀποθεριώτισσας.

Στὰ κειμήλια αὐτὰ περιλαμβάνονται ἡ θαυματουργὸς ἐφέστιος εἰκόνα

τῆς Παναγίας καὶ ἡ ἀργυρῆ, ἐπίσης θαυματουργή, ζώνη τῆς. Τὸ μετόχι περικλήθηκε στὴ δικαιοδοσία τῆς τότε Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηναίας καὶ στὴ συνέχεια τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μόρφου. Πλησίον τοῦ χώρου τοῦ ἐρειπωθέντος ναοῦ, ἀνεγέρθηκε μὲ φροντίδα τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτη Μόρφου κ. Νεοφύτου, σύγχρονος ξυλόστεγος ναὸς καὶ ἱστορήθηκε ἀντίγραφο τῆς παλαιᾶς εἰκόνας τῆς Παναγίας. Ὁ ναὸς ἐορτάζει στίς 31 Αὐγούστου τὴν κατάθεση τῆς τιμίας ζώνης τῆς Θεοτόκου.

Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας (διαστάσεων 94,4x71,3x3,2 ἐκ.) χρονολογεῖται στὸν 16ο αἰώνα καὶ ὁ ἀνώνυμος ζωγράφος τῆς ἀκολουθεῖ τὴν παραδοσιακὴ βυζαντινὴ τεχνοτροπία. Οἱ σα-

¹ <https://www.kakopetria.org.cy/gr/toponym-lgr.html> (29/8/2023). Ἡ τοποθεσία φαίνεται ὀφείλει τὴν ὄνομασία τῆς «στὸ τελευταῖο θέρισμα πού ἔκαναν οἱ γεωργοί, γιατί τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ ψηλότερο πού ἔσπερναν καὶ τὰ σπαρτὰ ὠρίμαζαν καὶ τὰ θέριζαν ἀργότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα».

Παναγία Αποθεριώτισσα

νίδες της εικόνας είναι σκαμμένες έλαφρά, ώστε να σχηματίζεται όλόγυρα έξεργο πλαίσιο. Πίσω στο σημείο ένωσης των σανιδιών υπάρχει κατακόρυφος ζυγός. Η εικόνα δέχθηκε επιζωγραφίσεις στα χέρια της Θεοτόκου και του Χριστού, στον χιτώνα και τό ιμάτιο του Χριστού και στο μαφόριο της Θεοτόκου. Τό αρχικό χρυσό βάθος σύμφωνα με τόν Άθανάσιο Παπαγεωργίου είχε και αυτό επιζωγραφιστεί με ώχρα και τά κόκκινα γράμματα είναι μεταγενέστερα.

Η Θεοτόκος παριστάνεται στον εικονογραφικό τύπο της Όδηγήτριας. Φέρει τή συνοδευτική έπιγραφή, ΜΡ ΘΥ Η ΑΠΟΘΕΡΙΩΤΗΣΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΜΕΤΟΧΙ. Η Παναγία κρατά τόν Χριστό στο άριστερό χέρι και ύψώνει τό δεξί σέ δέη-

ση. Φορεί μπλέ χιτώνα μέ χρυσή παρυφή και κεραμιδι μαφόριο μέ ώχρα παρυφή και άσπρο άστέρι στο κεφάλι.

Ο Χριστός εικονίζεται μέ τό κεφάλι έλαφρά στραμμένο προς τή μητέρα του. Φορεί χιτώνα μέ σημείο (clavus) μέ χρυσοκονδυλιές στο δεξί ώμο και ιμάτιο. Άπλώνει μπροστά τό δεξί χέρι σέ σχήμα ευλογίας και κρατά κλειστό ειλητάριο στο άριστερό.

Υψηλά έξεργοι φωτοστέφανοι, φέρουν ανάγλυφο φυτικό διάκοσμο.

Η εικόνα βρίσκεται σήμερα τοποθετημένη στο ξυλόγλυπτο εικονοστάσιο του 18ου αιώνα του ναού της Μεταμορφώσεως, άριστερά της ώραιας πύλης. Μπροστά της υπάρχει θήκη μέ ζώνη από μεταλλικά στοιχεία, του 18ου αιώνα, ή όποια τυγχάνει ιδιαίτερου σεβασμού, κυρίως για γυναίκες που δυσκολεύονται να αποκτήσουν παιδιά. Παρόμοιες ζώνες, οι όποιες θεωρούνται θαυματουργές υπάρχουν και σέ άλλα προσκυνήματα της Παναγίας στην Κύπρο, όπως λ.χ. στην Τροοδίτισσα, στην Άγία Νάπα Άμμοχώστου, στην Άγία Ζώνη στη Μονή.

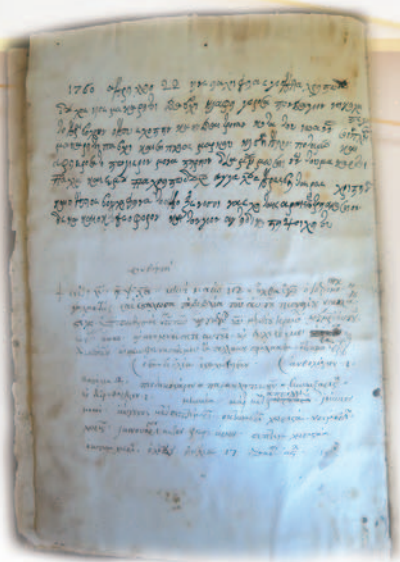
Σημαντικές πληροφορίες για τήν κυριώνυμο μονή, του Άγίου Νικολάου της Στέγης, αποτελούν οι χειρόγραφες σημειώσεις / ένθυμήσεις σέ έκκλησιαστικά παλαίτυπα². Οι σημειώσεις χρονολογούνται μεταξύ των έτών 1715-1760 και αναγράφονται σέ προγενέστερα βιβλία. Αναφέρονται δωρεές κτημάτων, άμπελιού, στάχω-

² Οι σημειώσεις σύμφωνα με τήν άδημοσίευτη άπογραφή του βυζαντινολόγου Άθανάσιου Παπαγεωργίου παρατίθενται και ταξινομούνται έδω χρονολογικά.

ση βιβλίων μονής, μεταφορά στή μονή τῆς εικόνας τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου, θανάτους μοναχοῦ καί ἡγουμένου, ἀφιερώσεις βιβλίων. Ὅχι σπάνια ἐπιβουλοι καταπατοῦσαν τή μοναστηριακή γῆ καί τὰ κειμήλιά της. Γι' αὐτούς δέν ξενίζει τό γεγονός ὅτι οἱ ἀφιερωτές γιά νά τά προστατέψουν ἀναγράφουν κατάρες γιά ἐκείνους πού θά τολμήσουν νά κλέψουν γαίεις τῆς μονῆς καί βιβλία, ὅπως λ.χ. «τό ἐπιτίμιον τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας καί τās ἀρχάς τῶν τριακοσίων δέκα καί ὀκτώ θεοφόρων πατέρων καί τόν ἅγιον νικόλαον ἀντίδικον αὐτή ἡμέρα τῆς κρίσεως φρικτῆς ἐκείνης καί τό ἀνάθεμα».

Ἀπό τίς σημειώσεις ἀναφέρονται ὀνόματα κληρικῶν, μοναχῶν καί λαϊκῶν, ὅπως οἱ:

Ἄγγελος (Ἀγγελοῦ), κάτοικος Κακοπετριάς· ἡγούμενος Μελέτιος, ἱερομόναχος γαλακεῖος (sic) (Γαλάκτιος)· Ἰωάννης, κάτοικος Κακοπετριάς· καλόγηρος Ἰωάν[...]. Σωφρόνιος· Μᾶρκος, κάτοικος Κακοπετριάς· Παβλῆς, πατέρας παπά Χριστόδουλου, κάτοικος Κακοπετριάς· παπά Λεόντιος· παπά Χριστόδουλος· Παπαχρίστος, κάτοικος Κακοπετριάς· Σῶζος, κάτοικος Κακοπετριάς· Χριστίνα πρεσβυτέρα, κάτοικος Κακοπετριάς.

·1715 ἀπριλλίου 15τ ἁγία Παρασκευή τήν σήμερον ἐγώ παπά λεόντιος νικιά / κατίο παξίου καί τόπον ὅπου πατήση στή σανίδων καί ἐτάφι τό ἐστιν ἀμπέλιν καί ἦλθαν μάρτυρες ὡς ἐμαρτίρισην πός ἦναι τοῦ ἁγίου νικολάου στέγης καί πάλιν ἀφιερῶσατω φιτεμένον καί ἐάν ἀθετίσα τόν λόγο μου ἄς ἔχω τόν ἅγιον νικόλαον ἀντίδικον καί ἀπό του [...] μοῦ γυρεύση σανίδες ἵνε ἀναθεματισμέ τό ὅποιο ἦναι σύμπλιον φαριτζέ³.

·1730 / ἔκδοσεν ὁ γοιρός του [...] ὡς τό μοναστήριον τοῦ Παναγίου Νικολάου διά τό μνημόσυνον [...] τό / καί ὅποιος τό ἀποξενώσει νά ἔχει τόν ἅγιον Νικόλαον ἀντίδικον⁴.

·[1731] +Ἐν ἔτει Χύ ἀψλα μηνι μαῖω 12, ἦλθα ἐγώ ὁ ἱερομόναχος γαλακεῖος καί ἐστάχωσα τὰ βιβλία τοῦ αὐτοῦ παναγίου νικολάου στέγης ὑπό

³ Εὐαγγέλιο, Βενετία χ.χ. (πιθανῶς 1551). Ἀκέφαλο εὐαγγέλιο πού τυπώθηκε στήν Βενετία «ἐν οἰκίᾳ ἀνδρέου τοῦ σπινέλλου τοῦ κομματοτύπου τῆς ἐνδοξωτάτης γερουσίας τῶν ἐνετῶν ἐπιμελεία δέ βασιλείου τοῦ βαουριδος ἔτει τῷ ἀπό τῆς ἐνσάρκου οικονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰου Χου μηνί ἰουνίω 1Ε./ Ἡ τῶν τετραδίων κατά τάξη σειρά ἀκολουθία ἀβγδεζηθικλμνξοπρστυφχψ ἅπαντα εἰσὶ τετράδια».

⁴ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1697, σημείωση στό ἐσόφυλλο.

συνδρομῆς τοῦ νῦν ἡγουμένου κύ με-
λετίου ἱερομονάχου καί τῆς μῆς αὐτοῦ
κυρίας ἄννας καί μνημονεύσατε
αὐτούς καί εὐχέσθε μοί διά τόν ΚΥ καί
μνημονεύσητέ μου τά πολλά μου
σφάλματα ὅτι ἀμαθῆς ὑπάρχω / ὅσα
βιβλία ἐσταχόθησαν (ἀνθολόγιον 1,
Εὐαγγέλια 2 πεντηκοστάριον παρα-
κλητική συναξαριστήν καί τετρα-
ευαγγέλιον μηναῖος μάρτεος μετ’
ἀπριλλίου Ἰουνιον μόνον, αὐγουστος
μετά σεπτεμβρίου, ὀκτώβριος χωρι-
στά, Ἰανουάριον μihnόν φευρουαριν,
σεπεμβ, χωριστά ὀκτώμ., χωριστ. ὅλα
βιβλία 17⁵.

·1731 ἰουνίο 18 ἦλθεν ἡ ἀγία εἰκό-
να τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ κύκ-
κου εἰς τήν ἀγίαν μονήν τοῦ Ἁγίου Νι-
κολάου τῆς στέγης προστάτη / τοῦ κυ-
ρίου Κοφρονίου⁶.

·1740 μαρτιω 22 Ἐκυμήθη ὁ Κα-
λόγηρος τοῦ ἁγίου νικολάου ὀνόμα-
τι Ἰωάν[...]⁷.

·1753 μηνί μαρτίω γῆμέρα δ’ / Ἐκοι-
μήθη ἐν Κυρίῳ ὁ μακαρίτης ἡγούμενος
τοῦ παρόντος μοναστηρίου τοῦ ἁγίου
νικολάου τό ὄνομα τοῦ μελέτιος καί ὁ
θεός νά τόν ἀναπαύσῃ ἐν σκηναῖς δι-

καίων καί ἐκείνον καί ἡμᾶς ἀμήν⁸.

·1760 ἀπτουλλιο 22 ἦναι Στάλος
Κόλα ἐγὼ Παπά Χροιστώδουλος υἱός
μακαρεῖτοι πάβλοι κλάπει γορασα
στόν Πανάγιον νοικόλαον στέγης
παιβόλοιν ὀπού ἔχο στήν κακοπαι-
τροϊάν κατά τοῦ Ἰωάννη σίμπληον μα-
καροῖτοι πάβλοι καί σίπλειος μάρκου
καί σήμπλιος ποταμοῦ καί ἀφειερό-
σατο στώ γιερόν μοναστεῖρηον διά
μνημόσουνον τοῦ μακαρίτοι Π ἄλλα
ἐμοῦ Παπαχρείστου σώζου ἀγγέλους
πραιοβειταίρας Χροστήνοις καί ὀποῖος
βολειθεῖ νά τό ἀποξενόσοι νά ἔχοι ταῖς
ἀραῖς τῶν τριακοσοῖων δέκα καί ὀκτό
Θεοφόρον καί τόν ἅγιον ἀντίδικον
στή ψοιχοί του⁹.

·18ος αἰώνας. Τό αὐτόν Εὐαγγέλιον
ἔνει τῆς μονῆς τοῦ παναγίου Νικολά-
ου οὕτω ἐπίκλην στέγης. Εἴτις τό
ἀποξενῶσι καί βουληθεῖ ἄραι ἡ συ-
λήσει νά ἔχει τό ἐπιτίμιον τῆς / ἀγίας
του θῆ ἐκκλησίας καί τās ἀραῖς τῶν
τριακοσίων δέκα καί ὀκτώ θεοφόρων
πατέρων καί τόν ἅγιον νικόλαον ἀντί-
δικον αὐτή ἡμέρα τῆς κρῖσεως φρικτῆς
ἐκείνης καί τό ἀνάθεμα ἀμήν ἀμήν
ἀμήν / Θί Φ Νη Χύ¹⁰.

⁵ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1606.

⁶ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1697, «Νησι ἀναλώμασι καί δαπάναις ἀφει-
δέσι Νικολάου Σάρου μετατυποθέν καί μετά πάσης ἐπιμελείας παρά Νικοδήμου Ἱερο-
διακόνου Βαβατενοῦς τοῦ ἐκ Λεβαδιᾶς... Ἔτει ἀπό τῆς ἐνοράκου οἰκονομίας τοῦ
Κυρίου καί σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ /1697», σημείωση στή τελευταία σελίδα,
κάτω.

⁷ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1606. Σημείωση στήν τελευταία σελίδα τοῦ Εὐαγγελίου.

⁸ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1606, σημείωση στό πίσω ἐσόφυλλο.

⁹ Θεῖον καί ἱερόν Εὐαγγέλιον, Βενετία 1606, σημείωση γραμμένη στό μπροστινὸ ἐσόφυλλο.

¹⁰ Εὐαγγέλιο, Βενετία χ.χ.

Ἡ δική μου ἐξωσχολική δραστηριότητα

Ἐλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

- Παρασκευήρηρη! Ἐπιτέλους! Αὐτή ἡ ἑβδομάδα ἦταν γεμάτη διαγωνίσματα, σάν μήνας μου φάνηκε.

- Πάει τώρα, ἔχουμε τριήμερο!

- Παιδιά, πᾶμε γιά ἓνα παγωτό αὔριο τό ἀπόγευμα νά βγάλουμε τά ἀπωθημένα μας γιά τή βδομάδα;

- Ναί, ναί! Ἄργεϊ τό ἐπόμενο διαγωνισμα, δικαιούμαστε καί λίγη χαλάρωση.

- Τέλεια! Αὔριο στίς 4 στό πάρκο δίπλα ἀπό τήν ἐκκλησία. Ὅλοι σύμφωνοι; Γιώτα;

- Ναί, σίγουρα.

- Δημήτρη;

- Ὅπωςδήποτε!

- Μαριάννα;

- Βεβαίως! Θά ἔρθω, βέβαια, λίγο ἀργότερα γιατί στίς 4 ἀκριβῶς ἔχω τό κατηχητικό μου. Μία ὥρα πάει. Μέχρι νά μαζευτεῖτε – πού σιγά μήν εἶστε ὅλοι στήν ὥρα σας – οὔτε πού θά καταλά-

βετε τήν ἀναμονή.

- Καλά, ρέ Μαριάννα, μήν πᾶς μία μέρα. Τί θά γίνει; Θά σοῦ βάλουν ἀπουσία;

- Ὅχι βέβαια, δέν εἶναι σχολεῖο.

- Ἐ τί, θά σέ μαλώσει ἡ κατηχήτρια;

- Ἄν εἶναι δυνατόν! Πλάκα ἔχετε..

Ἐγώ εἶμαι αὐτή πού δέ θέλω νά τό χάσω.

- Οὔτε μία φορά;

- Οὔτε μία φορά, Νικόλα. Γιατί κάθε φορά χαίρομαι πού βλέπω ἐκεῖ τίς φίλες μου, κάθε φορά μαθαίνω κάτι, κάθε φορά νοιώθω χαρά καί παίρνω δύναμη γιά ὅλη τήν ἑβδομάδα στό σχολεῖο.

- Ναί, ἀλλά σοῦ στερεῖ ἄλλα πράγματα.

- Τίποτα δέ μοῦ στερεῖ. Νά, αὔριο θά ἔρθω στή συνάντησή μας. Τί θά μοῦ στερήσει; Μισή ὥρα;

- Μία!

- Οὔτε μισή δέ θά εἶναι. Σᾶς ξέρω

ἐσᾶς, δέ θά εἶστε στήν ὥρα σας. Καί τό πάγκο εἶναι δίπλα στήν ἐκκλησία, στίς πέντε καί τρία θά εἶμαι ἐκεῖ.

- Καί τήν ἄλλη φορῆ πού πήγαμε στόν ἀγώνα καλαθόσφαιρας, δέν ἦρθες.

- Τώρα πού τό σκέφτομαι, τότε ἦταν Κυριακή. Γιατί δέν ἦρθες; Τό κατηχητικό σου εἶναι τό Σάββατο.

- Τό θυμᾶμαι αὐτό. Τότε εἶχαμε τή μηνιαία μας σύναξη. Πώ πώ... Αὐτό κι ἂν δέ θά τό ἔχανα μέ τίποτα. Ἐκεῖ περνᾶμε ἀκόμα πιό ὑπέροχα. Εἴμαστε ὅλοι μαζί καί εἴμαστε πολλοί, μικροί, μεγάλοι, οἱ ἱερεῖς μας, οἱ κυρίες τῆς ἐνορίας πού μᾶς φτιάχνουν κεράσματα, παίζουμε ἐπιτραπέζια, παίζουμε ἔξω, παίζουμε μέ τά νερά ἅμα εἶναι καλός ὁ καιρός, πιάνουμε τήν κουβέντα, λύνουμε τίς ἀπορίες μας γιά διάφορα θέματα, γελᾶμε μέ τήν ψυχή μας...

- Μαριάννα.... Μαριάννα... Ποτάμι πάει ἡ γλώσσα σου.

- Ἐχετε δίκαιο, συγγνώμη... Μά ἅμα μιλάω γιά τό κατηχητικό μου, μέ συνεπαίρνει ἡ χαρά.

- Τό καταλάβαμε!

- Ἐλα, Γιώτα, μή μέ πειράζεις. Εἶναι ἡ δική μου ἐξωσχολική δραστηριότητα πού μέ ξεκουράζει. Κι ἐσεῖς δέν πηγαίνετε ἄλλος θέατρο, ἄλλος τένις, ἄλλος ἀπ' αὐτά τά πολεμικά; Ἐγώ ἔχω τό κατηχητικό. Ἐπειδή δηλαδή τά δικά σας ὀνομάζονται μαθήματα δικαιουῖστε νά μήν τά χάνετε, ἐνῶ ἐμένα γίνεται ἐμπόδιο;

- Σ' αὐτό ἔχεις ἕνα... point. Μέ τή διαφορᾶ ὅτι ἐμεῖς δέ μιλάμε μέ τόσο ἐνθουσιασμό γιά τά δικά μας. Καί

κάποτε βαριόμαστε κιόλας νά πᾶμε. Ἐνῶ ἐσύ ποτέ!

- Ρέ σεῖς, αὐτή θά μᾶς κάνει νά δοκιμάσουμε κι ἐμεῖς τό κατηχητικό.

- Τί εἶπες τώρα, Δημήτρη;

- Τί εἶπα, Μαριάννα;

- Τήν καλύτερη ἰδέα εἶπες! Λοιπόν, αὐριο θά ἔρθετε ὅλοι στό κατηχητικό στίς 4 καί θά πᾶμε γιά παγωτό ὅλοι μαζί στίς 5. Τέλειο;

- Εεε...

- Εεε...

- Τί εεε; Δέ θά σᾶς πᾶμε καί στά κάτεργα.

- Ἐγώ λέω νά πᾶμε.

- Νά ἡ πρώτη!

- Συμφωνῶ.

- Μπράβο, Δημήτρη. Εε; Μόνος σου θά πᾶς στίς 4 στό πάγκο, Νικόλα;

- Ὁχι, βέβαια. Θά ἔρθω κι ἐγώ.

- Ε, λοιπόν, αὐτό δέν τό περίμενα. Ὅλη ἡ παρέα στό κατηχητικό! Εἶναι ἡ πιό χαρούμενη μέρα τῆς ζωῆς μου. Χαλάλι τά τέσσερα διαγωνίσματα τῆς ἑβδομάδας.

- Τώρα ἐσύ εἶσαι αὐτή πού ἔχει πλάκα. Σιγά μή μᾶς ἄρесе κιόλας πού εἴχαμε τέσσερα διαγωνίσματα μαζεμένα. Ἄντε, πᾶμε σπίτια μας καί οἱ μανάδες μας θά ἔχουν ζεστάνει τό φαγητό τρεῖς φορές περιμένοντάς μας νά γυρίσουμε.

- Θά τά ποῦμε αὐριο!

- Αὐριο στίς 4 στήν ἐκκλησία. Α! Ἀγόρια, ἐσεῖς στήν πάνω αἴθουσα κι ἐμεῖς, Γιώτα, στήν κάτω. Καλή ξεκούραση! Τοῦ σώματος σήμερα καί τῆς ψυχῆς αὐριο. Ἔτσι θά εἶναι, σᾶς τό ὑπόσχομαι.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ὁ προστάτης τοῦ πανάρχαιου ναοῦ, ὁ «ἰδιοκτῆτης» τῆς κατασκήνωσης, ἡ καταφυγή μας στίς ἱερές τῆς κατασκήνωσῆς μας ὥρες, ἀνέμενε στήν πιό κρίσιμη τῆς ἀπειλῆς στιγμή. Ἡ πυρκαγιά ἔζωσε γιά καλά τήν κατασκήνωση. Ὁ ἀέρας, σπρώχνοντας καί συντροφεύοντας τίς φλόγες, πού στό ἀντικρυνό βουνό εἶχαν ἀνοίξει πολυμέτωπο ἀγώνα, στράφηκε τώρα πρός τό μέρος τῆς ἐκκλησίας. Ἡ καυτερή ἀνάσα τῆς φωτιᾶς ἔσκιαζε κι ἔχασκε στά κεφάλια μερικῶν ἀπό τά στελέχη τῆς κατασκήνωσης, πού δέν ἐνοοῦσαν νά ἐγκαταλείψουν τόν ἱστορημένο ναό στόν ἀνελέητο ἐχθρό. Ἡ πάλη ἦταν ἀνιση... Τή στιγμή λοιπόν ἐκείνη, τή δύσκολη καί ὀδυνηρή, λές καί ζωντάνεψαν οἱ παρατάξεις τῶν ὁσίων, λές καί παρατάχθηκαν οἱ προσευχές ἐπώνυμων καί ἀνώνυμων ἐραστῶν τοῦ ἱεροῦ τούτου χώρου, τό ἀνώνυμο θηρίο ἔχασε τή δύναμή του, ἀπώλεσε τήν ἐπαρσή του. Καί ὑποτάχθηκε σέ μίαν ἄλλη, ὑπεράνθρωπη προσταγή. Ὁ δυνατός ἀέρας μεμιᾶς σταμάτησε. Οἱ ὑπεροπτικές φλόγες καταλάγιασαν καί ἓνας ἄλλος ἄνεμος, ἀπό τήν ἀντίθετη πλευρά ἄρχισε νά φυσᾷ. Τό θαῦμα γιά τούς λίγους πού τό ἔζησαν ἦταν συγκλονιστικό. Ἡ συγκίνηση ἦταν ἀκράτητη. Ὁ Ἅγιος δέν ἐπέτρεψε τή συμφορά, ὁ τόπος του εἶναι ἱερός καί ἀπαραβίαστος, τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐξακολουθεῖ νά ἀναπαύεται στόν χώρο τοῦτο καί ἐπευλογεῖ τό ἔργο πού ἡ Ἐκκλησία ἀνάμεσα στούς νέους ἐπιτελεῖ.